

SIVILOMBUDSMANNEN

ÅRSMELDING FOR 2019

DOKUMENT 4 (2019–2020)

10 PROSENT AV DE SAKENE SOM BLIR REALITETSBEHANDLET
ENDER MED KRITIKK ELLER MED HENSTILLING OM Å SE PÅ SAKEN PÅ NYTT

11%

Avsluttet med kritikk eller henstilling

24%

Løst underveis

KLAGER I 2019:

3882

65%

Avsluttet uten kritikk eller henstilling

DETTE KLAGER VI PÅ:

Saksbehandlingstid
og manglende svar

Plan og bygg

Trygd og pensjon

Ansettelsessaker

ANTALL INNSENDE
KLAGER VIA
ELEKTRONISK SKJEMA
PÅ NETTSIDENE:

1927

DISSE KLAGER VI PÅ:

Fylkesmenn og kommunal forvaltning

NAV

Politi- og påtalemyndighet

Utlendingsmyndighetene

ANTALL PUBLISERTE
UTTALELSER:

162

ANTALL
INNGÅENDE BREV

12 991

ANTALL
UTGÅENDE BREV

10 888

Dokument 4 (2019–2020)

Melding for året 2019 fra Sivilombudsmannen

Avgitt til Stortinget 24. mars 2020

Forord

Det er med ydmykhet jeg skriver mitt første forord i Sivilombudsmannens årsmelding etter at jeg tiltrådte 1. februar 2020. Denne årsmeldingen er for året som gikk, og sakene som presenteres her forteller noe om hvilke problemstillinger forrige sivilombudsmann behandlet. Jeg har ikke vært ansvarlig for utfallet av sakene som presenteres her, eller kan ta ros for alt arbeidet som er nedlagt. Likefullt er det med stolthet vi her samler et inntrykk av arbeidet i 2019.

Stortinget besluttet i 1962 å oppnevne en sivilombudsmann, med oppgaven å forsvare og ivareta den enkeltes rettigheter i møtet med forvaltningen. Den oppgaven ble også utført gjennom hele 2019.

Årsmeldingen for 2019 er delt i fire kapitler. I kapittel én er det løftet frem fire viktige temaer, som det er ønskelig å gjøre Stortinget oppmerksom på. Alle gjelder grunnleggende rettigheter som har betydning for borgernes rettssikkerhet.

Ett av temaene vi har valgt ut er miljø. Hvert år mottar ombudsmannen flere klager som gjelder beskyttelse av miljøet. Miljørettslige spørsmål berører ikke alltid privatpersoners rettigheter direkte, likevel er dette viktige temaer for borgerne og ombudsmannen. Artikkelen illustrerer dette ved å ta for seg hvordan ombudsmannen i løpet av det siste året har behandlet enkelte klager som gjelder miljørettslige spørsmål.

Ombudsmannen har også det siste året sett nærmere på tvangsmedisinering. Tvangsmedisinering med antipsykotika kan kun lovlig igangsettes dersom kravet til «stor sannsynlighet» for vesentlig effekt for den enkelte er oppfylt. Ombudsmannen uttalte seg i en sak fra januar (2017/3156) om forståelsen av kravet til «stor sannsynlighet». Uttalelsen har blitt etterfulgt av en debatt om kunnskapsgrunnet for medikamenteffekter.

En annen av temaartiklene tar for seg offentlig ansattes rett til å ytre seg i sosiale medier. Sosiale medier er lett tilgjengelig for de fleste. Utfordringen er særlig at det som publiseres fort, kan nå ut til en langt større mottakerkrets enn opprinnelig tiltenkt. Generelt har nok sosiale medier ført til en lavere terskel for å ytre seg, og mindre gjennomtenkte ytringer blir publisert. For ombudsmannen oppstår spørsmål om yttringsfrihetens grenser ofte i forbindelse med vurderingen av om en tjenstlig reaksjon som følge av yttringen, er urettmessig. Erfaring her viser at forvaltningen kan trå feil i vurderingen av hva ansatte i en offentlig virksomhet har rett til ytre seg om.

Bruk av ny og innovativ teknologi kan ha store effektivitets- og ressursgevinster samtidig som vi ser personvern- og rettssikkerhetsmessige utfordringer. Utfordringene med ny teknologi er viet mer plass i artikkelen Robotvedtak i offentlig forvaltning. Her diskuteres rettssikkerhetens utfordringer ved bruk av helautomatiske saksbehandlingssystemer.

Også i denne årsmeldingen gis det en oversikt over arbeidet med menneskerettighetene. Ombudsmannen tar på ulike måter hensyn til Norges menneskerettslige forpliktelser i sin klagesaksbehandling. 2019 har vært preget av arbeidet med Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og manglende menneskelig kontakt i norske fengsler.

Siden 2014 har forebyggingsenheten gjennomført 20 besøk til 19 av landets fengsler med høy sikkerhet. Funnene om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt for de innsatte, er alvorlige, og situasjonen hatt en negativ utvikling til tross for anbefalinger. I 2019 besluttet vi derfor å bruke vårt sterkeste virkemiddel for å løfte frem disse funnene. Den særskilte meldingen om isolasjon og manglende menneskelig kontakt i norske fengsler ble overlevert Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité 18. juni. Det er ombudsmannens første særskilte melding til Stortinget under forebyggingsmandatet. Ombudsmannen avgir en egen årsmelding om forebyggingsarbeidet med dokumentnummer 4:1, og jeg viser til videre lesning om dette arbeidet der.

I kapittel to presenteres en oversikt over saker av alminnelig interesse som ble behandlet i 2019. I kapittel tre redegjøres det for en del statistikk for 2019. Informasjon om organisasjonen gis i kapittel fire.

For at borgerne skal bruke klagemuligheten til Sivilombudsmannen er det avgjørende at vi er godt kjent i målgruppene. Synlighet og utadrettet virksomhet for å formidle vårt arbeid er viktig. Dette gjør vi ved å delta på seminarer og konferanser hvor vi forteller om enkeltsaker eller mandatet generelt. Vi opplever stadig økende omtale av saker vi har behandlet. I 2019 hadde vi et eget arrangement og debatt under Arendalsuka hvor særskilt melding om isolasjon i norske fengsler var tema.

Å få tre inn i vervet som sivilombudsmann er meningsfullt og spennende. Jeg ser frem til å opprettholde og utvikle ombudsmannens viktige stilling i samfunnet vårt.

God lesning!

Hanne Harlem
sivilombudsmann

Innhold

Forord	2
---------------------	---

Artikler

› Ombudsmannens behandling av saker på miljørettens område	14
› Offentlig ansattes ytringsfrihet i sosiale medier	18
› Tvangsmedisinering og kravet om «stor sannsynlighet» for vesentlig effekt	24
› Robotvedtak i offentlig forvaltning – rettssikkerhetsutfordringer.....	26
› Arbeidet med menneskerettigheter	32

Oversikt over saker i 2019	38
---	----

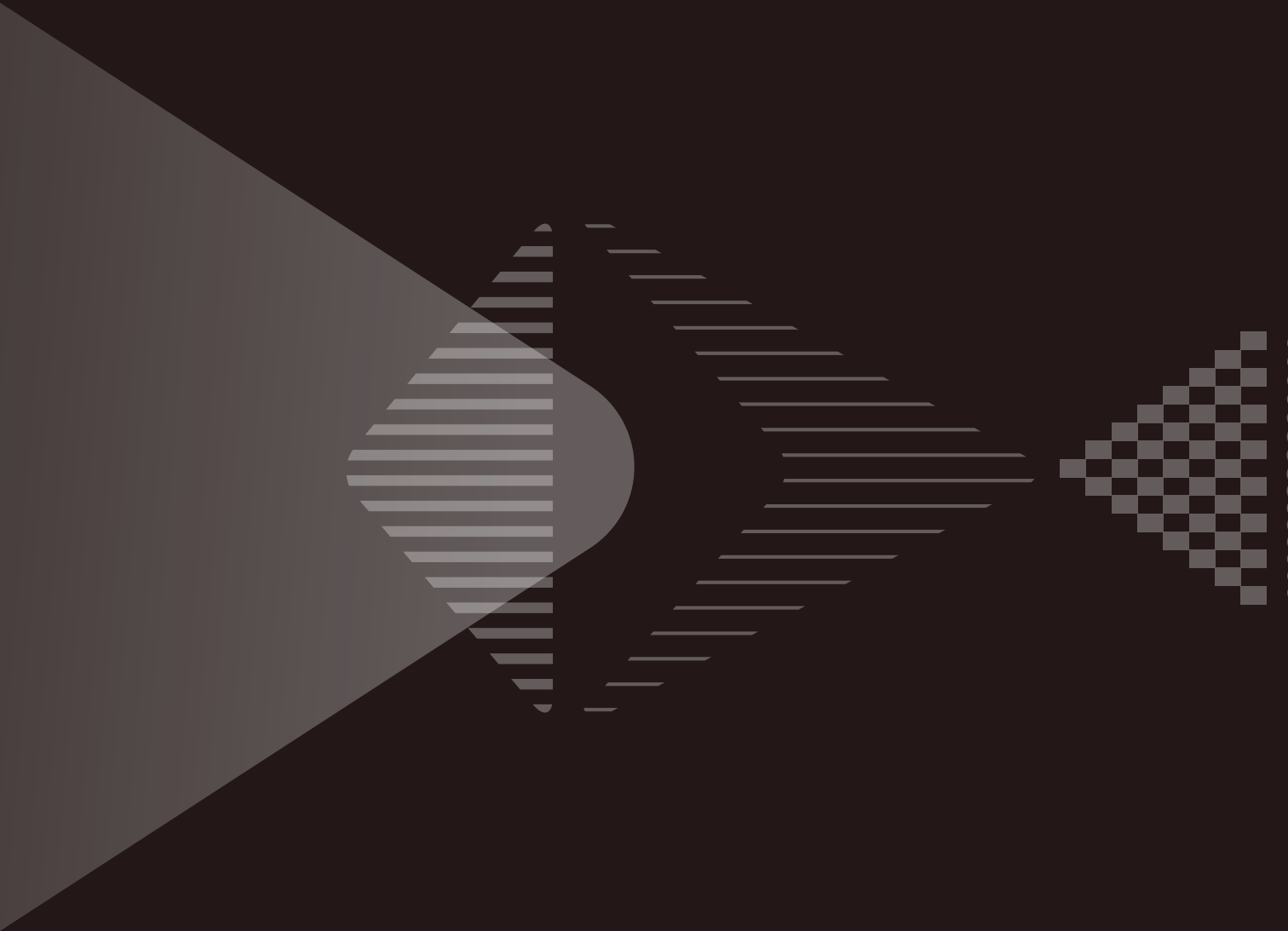
Statistikk	48
-------------------------	----

Om oss

› Avdelingsinndeling og saksområder	58
› Virksomhetens måloppnåelse	60
› Personaloversikt.....	64
› Årsregnskap for Sivilombudsmannen 2019	66
› Prinsippnote til årsregnskapet.....	69
› Sivilombudsmannens regnskap og bevilgning for 2019.....	70
› Utadrettet virksomhet	76
› Lov og forskrift	82

Artikler

Ombudsmannens behandling av saker på miljørettens område

Borgernes rettigheter og grunnleggende retts-sikkerhetsgarantier er kjernen i ombudsmannens arbeid. Miljøretten gjelder ivaretagelsen av miljøet og langsiktig forvaltning av naturressurser. Den enkelte borgers rettigheter er her mer nedtonet til fordel for allmennhetens rettigheter.

Selv om miljørettslige problemstillinger ikke alltid berører privatpersoners rettigheter direkte, er dette viktige temaer for borgerne og ombudsmannen. Hvert år mottar ombudsmannen flere klager som gjelder beskyttelse av miljøet. Rammene for ombudsmannens kontroll setter samtidig noen klare begrensinger for hvilke saker ombudsmannen bør og kan gå inn i. Denne artikkelen illustrerer dette ved å ta for seg hvordan ombudsmannen i løpet av det siste året har behandlet noen klager som gjelder miljørettslige spørsmål.

Arealplan og vurderinger etter naturmangfoldloven

Ved disponering av arealer må mange motstridende hensyn veies mot hverandre. Behovet for utbygging av nye områder vil ofte være i strid med ulike hensyn for å ivareta det eksisterende. I dette spenningsfeltet mellom utbygging og vern finner vi ofte miljørettslige temaer.

Ombudsmannen mottar en rekke klager på arealplaner. Ofte er klageren uenige i areal-utnyttelsen. Ved utarbeidelsen av arealplaner har som regel lokalpolitiske vurderinger stor vekt. Ombudsmannen er derfor tilbakeholden med å overprøve forvaltningens skjønsmessige vurderinger av hvordan arealer skal disponeres. Dermed er slike saker ofte lite egnet for ombudsmannens kontroll.

Ombudsmannen vil likevel alltid kunne kontrollere forvaltningens saksbehandling og om saklige og relevante hensyn er løftet frem og vurdert. En sak om en kommunedelplan i Karmøy kommune illustrerer slik kontroll av en arealplan. Planen åpnet for etablering av en ny vei i et område med nasjonalt og regionalt viktig naturmangfold, jordbruk, friluftsliv og landskap. I planområdet var det både sterkt truede og kritisk truede arter. Det var fremmet innsigelse mot planen, som derfor var behandlet og stadfestet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Grunneiere innenfor planområdet og ulike interesseorganisasjoner klaget til ombudsmannen og mente at det ikke fremgikk av vedtaket hvordan prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12 var vurdert. Det følger av lovens § 7 at disse prinsippene skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og at denne vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Ombudsmannen kom til at departementet ikke hadde oppfylt kravet i naturmangfoldloven § 7. Det forelå altså en saksbehandlingsfeil. Spørsmålet var hvilke følger den manglende vurderingen etter naturmangfoldloven hadde for departementets vedtak om å godkjenne kommunedelplanen.

Ombudsmannen uttalte at naturmangfoldloven § 7 ikke bare krever at prinsippene i §§ 8 til 12 skal vurderes, men også stiller visse krav til hvilken vekt prinsippene skal ha. Litt forenklet skal prinsippene tillegges større vekt enn ellers dersom planområdet berører naturtyper eller arter som er truet eller nært truet.

—

Selv om miljørettslige problemstillinger ikke alltid berører privatpersoners rettigheter direkte, er dette viktige temaer for borgerne og ombudsmannen.

—

I denne saken var det klart for ombudsmannen at det var nasjonale interesser knyttet til naturmangfoldet i planområdet. Selv om ombudsmannen ofte er varsom med å gå inn i forvaltningens vekting av saklige og relevante hensyn, var det ikke mulig å se om, og eventuelt hvordan, hensynet til naturmangfoldet var vurdert opp mot andre hensyn. Det eneste som fremgikk av vedtaket om vekting, var at departementet hadde lagt stor vekt på hensynet til lokaldemokratiet.

Hensynet til lokaldemokratiet vil normalt være sentralt ved arealdisponering. Det er likevel ikke alltid det mest tungtveiende hensynet i en vurdering av hvordan arealer skal disponeres. Vekten av dette hensynet må vurderes konkret. På bakgrunn av de nasjonale interessene i denne saken, satte ombudsmannen spørsmålsteget ved den store vekten departementet hadde lagt på hensynet til det kommunale selvstyret. Departementet ble bedt om å behandle saken på nytt.

Departementet foretok deretter en ny vurdering etter naturmangfoldloven § 7. I det nye vedtaket ble de nasjonale interessene i større grad veid opp mot andre hensyn, samtidig som departementet fremhevet andre relevante hensyn enn det kommunale selvstyret. Ombudsmannen fant ikke grunn til å foreta seg noe mer i saken.

I denne saken var det anført at lovens regler om saksbehandling ikke var fulgt. Slike vurderinger er godt egnet for ombudsmannens behandling. Saken illustrerer også et sentralt moment i vurdering av om ombudsmannen skal undersøke saker med slike feil nærmere; om feilen kan ha fått betydning for sakens opplysning og dermed det faktiske grunnlaget som forvaltningen bygger sin beslutning på.

Videre illustrerer denne saken at ombudsmannen ikke er avskåret fra å vurdere forvaltningens skjønn og overprøve dette. Det vil særlig være aktuelt i saker hvor det synes å være store mangler ved den avveiningen som er foretatt.

Lysthus i strandsonen

En sentral side av miljøretten er vernet av arealene i strandsonen. Ombudsmannen har flere ganger markert seg på dette feltet, først og fremst ved den særskilte meldingen til Stortinget i 2015. I denne meldingen orienterte ombudsmannen blant annet om en sak som gjaldt tillatelse til å bygge et lysthus i strandsonen, hvor Kommunal- og moderniseringsdepartementet ikke hadde fulgt ombudsmannens uttalelse. Saken reiste et prinsipielt lovtolkingssspørsmål om forholdet mellom plan- og bygningslovens byggeforbud i strandsonen og eldre reguleringsplaner uten byggegrense mot sjø. Ombudsmannen kom i sin første uttalelse til at tillatelsen var i strid med lovens byggeforbud, og ba Fylkesmannen om å vurdere saken på nytt. Fylkesmannen opprettholdt sitt vedtak.

En sentral side av miljøretten er vernet av arealene i strandsonen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet fremmet deretter forslag om å lovfeste sitt standpunkt om at lovens byggeforbud i strandsonen ikke gjelder for eldre reguleringsplaner. Da dette forslaget ikke ble vedtatt, besluttet departementet å legge ombudsmannens lovforståelse til grunn.

Naboen til lysthuset ba Kommunal- og moderniseringsdepartementet om å omgjøre byggetillatelsen. Departementet omgjorde ikke vedtaket, og naboen klaget på nytt til ombudsmannen.

I valget mellom hvilke saker ombudsmannen skal undersøke nærmere, er det relevant om en eventuell uttalelse vil kunne få betydning ut over den konkrete saken.

Ombudsmannen kritiserte departementet for å ha vist til en uttalelse fra Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling uten å selv foreta en konkret vurdering av omgjøringssspørsmålet. Lovavdelingens uttalelse gjaldt spørsmålet om forvaltningen av eget tiltak pliktet å ta samtlige tillatelser som er gitt etter den tidligere lovforståelsen opp til ny vurdering. Ombudsmannen kunne ikke se at uttalelsen fra Lovavdelingen medførte at en omgjøringsbegjæring kunne avslås uten å vurdere omstendighetene i saken konkret. Departementet ble bedt om å vurdere saken på nytt. I skrivende stund er saken fortsatt ikke avsluttet.

Denne saken gjaldt et lysthus, slik at tiltaket isolert er lite. Saken reiser imidlertid svært prinsipielle spørsmål som får betydning for en rekke byggesaker i strandsonen. I valget mellom hvilke saker ombudsmannen skal undersøke nærmere, er det relevant om en eventuell uttalelse vil kunne få betydning ut over den konkrete saken. Stortinget har bestemt at strandsonen skal vernes mot inngrep. Ombudsmannen ønsker derfor å være en tydelig stemme for å ta vare på det knapphetsgodet som strandsonen er. Videre er lysthussaken en sak med en utpreget juridisk problemstilling. Den var derfor godt egnet for ombudsmannens kontroll.

Konsesjon for vindkraftverk

Brudd på naturmangfoldloven var også tema i en sak som gjaldt konsesjon til utbygging og drift av Innvordfjellet vindkraftverk. Også i denne saken var det en sterkt truet art som klagerne mente at Olje- og energidepartementet i for liten grad hadde tatt hensyn til. Ombudsmannen kom til at departementet hadde lagt til grunn prinsippene i naturmangfoldloven som retningslinjer ved vurderingen av tiltaket, og at disse vurderingene var synliggjort og begrunnet. Ombudsmannen fant ikke grunnlag for å foreta nærmere undersøkelser av dette spørsmålet. Videre fant ombudsmannen heller ikke grunn til å undersøke om det var riktig å gi konsesjon.

Saken om Innvordfjellet vindkraftverk illustrerer hvordan enkelte saker innen miljøretten kan være lite egnet for ombudsmannens avklaring eller vurdering. Ombudsmannen har det siste året mottatt en rekke klager på konsesjon for vindkraftverk. Ingen av disse har ombudsmannen undersøkt nærmere. Mange av klagene retter seg mot de faktiske forutsetningene vedtakene bygger eller burde ha vært bygget på. Slike faktiske forutsetninger krever ofte en særlig fagkunnskap som ombudsmannen ikke nødvendigvis har.

Den nærmere avveiningen av om det skal gis konsesjon, vil i tillegg ofte innebære en aksept av konsekvensene som konsesjonen medfører for sårbar og viktig natur. Dette er ofte et politisk og ikke et juridisk spørsmål. Ombudsmannen skal ikke være en politisk aktør, men kontrollere at forvaltningen følger de reglene som gjelder. Samlet sett innebærer dette at slike konsesjonssaker ofte er lite egnet for ombudsmannens prøving. Det utelukker selvsagt ikke at ombudsmannen kan undersøke slike saker. Hver sak må vurderes konkret ut fra om den er egnet for ombudsmannens nærmere undersøkelser.

Dispensasjon for oppføring av fritidsbolig i randområde for villrein

Det er ikke bare lysthussaken som ombudsmannen har vurdert på nytt det siste året. Også en sak om dispensasjon for oppføring av fritidsbolig i Ål kommune er vurdert for andre gang. Eiendommen er i kommuneplanen avsatt til landbruks-, natur- og friluftsområde med eksisterende spredte fritidsboliger, og planen bestemmer at det ikke er tillatt å bygge nye fritidsboliger. I luftlinje er det ca. 1 700 meter fra tomten til det nasjonale villreinområdet på Nordfjella, og eiendommen omfattes av en hensynssone for randsone villrein.

**Ombudsmannen skal ikke
være en politisk aktør, men
kontrollere at forvaltningen
følger de reglene som gjelder.**

Kommunens dispensasjon ble påklaget av den daværende Fylkesmannen i Buskerud, som viste til Norges internasjonale forpliktelser til å ta vare på den europeiske villreinen og de verdiene den representerer. Den daværende Fylkesmannen i Oslo og Akershus ble oppnevnt som settefylkesmann og stadfestet dispensasjonen. I 2018 uttalte ombudsmannen at Fylkesmannens vedtak led av flere feil og mangler og ba Fylkesmannen vurdere saken på nytt. Fylkesmannen opprettholdt dispensasjonen. Et av vilkårene for å innvilge dispensasjon er at fordelene er klart større enn ulempene. Fylkesmannen kom til at ulempene ved å bygge denne fritidsboligen var små, og syntes å mene at fagmyndigheten ikke hadde sannsynliggjort at dispensasjonen ville ha negativ effekt på villreinen.

Også det nye vedtaket ble klaget inn for ombudsmannen, og igjen var ombudsmannen kritisk til Fylkesmannens dispensasjonsvurdering. Dette gjaldt først og fremst hvilke fordeler og ulemper som var relevante og hvilken vekt disse hadde. Særlig når det gjaldt ulempene var ombudsmannen i tvil om Fylkesmannen hadde lagt nok vekt på vurderingene fra de myndighetene som er satt til å ivareta villreinens interesser. Ombudsmannen mente det var tvilsomt om Fylkesmannen kunne sette til side uttalelser slik det var gjort. Da Fylkesmannen behandlet saken på nytt, la Fylkesmannen til grunn at dispensasjonen var bortfalt, jf. plan- og bygningsloven § 21-9.

Det er sjelden at ombudsmannen overprøver den avveiningen forvaltningen gjør mellom saklige og relevante hensyn. Denne saken illustrerer at ombudsmannen ikke viker tilbake fra å vurdere om de hensynene forvaltningen vektlegger faktisk er saklige og relevante. Dette gjelder særlig der det foreligger internasjonale og viktige nasjonale interesser.

—
Denne saken illustrerer at ombudsmannen ikke viker tilbake fra å vurdere om de hensynene forvaltningen vektlegger faktisk er saklige og relevante.
—

—
Ombudsmannen håper at borgerne fortsetter å sende klager på miljørettsfeltet – og gjerne enda flere enn i dag.
—

Avslutning

Miljøretten er et viktig fagfelt som ombudsmannen prioriterer på lik linje med andre viktige felt. Ombudsmannen ønsker her å være en sentral aktør og et reelt alternativ til domstolene. Ombudsmannens mål er å sikre at saksbehandlingen i forvaltningen er forsvarlig, at det foreligger tilstrekkelig hjemmel og at de momentene som er vektlagt er relevante. Det er likevel ikke alle sider av miljøretten som er egnet for ombudsmannens kontroll. Dette gjelder for eksempel spørsmål som krever særlig fagkunnskap eller politiske avklaringer.

Ombudsmannen håper at borgerne fortsetter å sende klager på miljørettsfeltet – og gjerne enda flere enn i dag. Særlig når det gjelder miljøinformasjonsloven, ser ombudsmannen for seg at antall klager trolig vil øke. Tilstrekkelig informasjon om miljøet er en viktig og nødvendig forutsetning for å kunne påse at forvaltningen følger regelverket på miljørettens område.

Thea Jåtog Trygstad,
seniorrådgiver

Sak 2019/4143

Klageadgang etter eieendomsskattelova § 19

En boligeier klaget over takseringen i en eiendomsskattesak da han i 2014 ble krevd eiendomsskatt som var betydelig høyere enn utskrevet tidligere år. Kommunen hadde ikke realitetsbehandlet klagen fordi den mente at klagen var fremsatt på samme grunnlag som en tidligere klage over samme takst.

Ombudsmannen kom til at det ikke var grunnlag for å avvise en klage over overtakst fordi det også tidligere har vært klaget over for høy takst. Det avgjørende er om det i klagen fremmes nye argumenter som fordrer at kommunen må ta stilling til andre spørsmål enn i den tidligere klagen. Da ombudsmannen ikke kunne se at det var grunnlag for avvisning, ble kommunen bedt om å ta den aktuelle klagen til behandling.

Sak 2018/4572

Tvangsmulkt når skattemelding ikke er levert

Saken gjaldt illeggelse av tvangsmulkt som en følge av at skattemelding ikke ble levert. Plikten til å levere skattemelding for et NUF (norsk avdeling av utenlandsk foretak) er avhengig av om selskapet er skattepliktig til Norge for den aktuelle skattleggingsperioden. Spørsmålet i denne saken var om det var foretatt en tilstrekkelig vurdering av NUF-ets skatteplikt da tvangsmulkten ble ilagt.

Etter ombudsmannens undersøkelse erkjente Skattedirektoratet at det ikke var foretatt en tilstrekkelig vurdering av om NUF-et var skattepliktig til Norge, og dermed hadde plikt til å levere skattemelding. Som følge av dette frafalt Skattedirektoratet den ilagte tvangsmulkten. Skattedirektoratet opplyste at de så at det kunne være et behov for å utdype retningslinjene, og at de ville gjøre det ved neste den revisjonen av retningslinjene.

Sak 2018/4518

Kontantstøtte for tredjelandsborgere

Sivilombudsmannen har undersøkt praktiseringen av kontantstøtteleven § 3. Loven stiller krav om fem års medlemskap i folketrygden, i relasjon til regelverket for sammenlegging av trygdetid når en av foreldrene er statsborger av et land utenfor EØS-området. Resultatet av undersøkelsen ble at Barne- og likestillingsdepartementet anerkjente at tredjelandsborgere som er familie med en EØS-borger, får medregnet eventuell trygdetid fra andre EØS-land når det vurderes om vilkårene i kontantstøtteleven er oppfylt. Departementet opplyste at rundskriv og praksis skulle endres i tråd med dette.

Sak 2018/3457

Krav om varsel før opphør av arbeidsavklaringspenger

Sivilombudsmannen henvendte seg på generelt grunnlag til Arbeids- og velferdsdirektoratet for en kort redegjørelse av Navs praksis ved opphør av arbeidsavklaringspenger (AAP). Bakgrunnen er et økende antall henvendelser til ombudsmannen fra klagere som beskriver opphør av ytelsen uten at det først er fattet vedtak eller sendt annen form for varsel i forkant.

Direktoratet opplyste i sitt svar at alle AAP-mottakere blir orientert om når stønadperioden utløper i det siste ordinære vedtaket, altså vedtaket der ytelsen blir innvilget. I tillegg skal brukere motta informasjon underveis fra Navs veileder. Det var også sendt ut informasjon til alle mottakerne av ytelsen i forbindelse med lovendringen i 2018, der AAP-perioden ble redusert fra fire til tre år. Direktoratet mente dermed at brukerne var tilstrekkelig orientert om stønadperioden, slik at det ikke forelå plikt til å forhåndsvarsle om opphør etter forvaltningsloven § 16.

Ombudsmannens vurdering er at NAVs praksis generelt, slik den er redegjort for av direktoratet, er i tråd med varslingspliktreglene i forvaltningsloven § 16.

Sak 2019/885, 2019/883

Ansettelse i strid med krav i utlysningsteksten

To personer klaget til Sivilombudsmannen da de mente at kommunen hadde ansatt en søker som ikke oppfylte kravene i en stillingsutlysning. Det var snakk om en rådgiver innen IKT-utvikling ved rådmannens fagstab i kommunen.

Ombudsmannen mente at kommunen hadde handlet i strid med kvalifikasjonsprinsippet ved å ansette en person som ikke oppfylte kravene i utlysningsteksten. Dersom kommunen ønsket å stille andre kvalifikasjonskrav til stillingen, burde denne vært lyst ut på nytt. Kommunen erkjente at søknadsprosessen ikke var i tråd med forvaltningsskikk.

Sak 2019/1703

Lang saksbehandlingstid i Skatteklagenemnda

Ombudsmannen har på nytt (etter tilsvarende undersøkelse i 2017), av eget tiltak og på generelt grunnlag, undersøkt saksbehandlingstiden i Skatteklagenemnda. Dette på bakgrunn av at vi ble gjort kjent med det som fortsatt synes å være et problem med lang saksbehandlingstid og store restanser.

Skattekontorene og nemndas sekretariat synes å være flaskehalsene, og restansene i Skatteklagenemndas sekretariat per 1. september 2019 var på 2800 saker. Ombudsmannen ba derfor direktoratet redegjøre for om de igangsatte tiltakene som direktoratet informerte om ved ombudsmannens forrige undersøkelse av saksbehandlingstiden, har hatt effekt.

Direktoratet redegjorde for iverksatte tiltak for ombudsmannen, men erkjente at det til tross for innsatsen ikke har lyktes dem å få ned restansene i sekretariatet i vesentlig grad.

Ombudsmannen tok direktoratets redegjørelse til etterretning, men ser svært alvorlig på situasjonen med den lange saksbehandlingstiden ved skattekontorene og i Skatteklagenemnda. De iverksatte tiltakene som ombudsmannen fikk forklart i forbindelse med undersøkelsen av saksbehandlingstiden i sak 2017/3478, ser ikke ut til å ha hatt den ønskede effekt.

Sak 2018/1625

Ansettelse av brannsjef i strid med kravene i dimensjoneringsforskriften

Høsten 2017 lyste en kommune ut en stilling som brannsjef. Det ble søkt etter en «synlig, strategisk og handlekraftig topplerer som evner å utvikle kompetansemiljøene og lede de store hendelsene». Videre ble det opplyst hvilke oppgaver brannsjefen ville ha, og hvilke egenskaper det ble søkt etter. Det fremgikk også av utlysningen at det lå «noen formelle krav» til stillingen, uten at dette var spesifisert nærmere.

Det var 14 søkere til stillingen, og tre av disse gjennomførte intervju. Den 11. desember 2017 vedtok kommunen å ansette B i stillingen. C klaget 13. mars 2018 på vegne av A, som var en av de tre intervjuede søkerne, over at A var urettmessig forbigått ved ansettelsen. I klagen ble det blant annet anført at B ikke oppfylte de forskriftsfestede kravene som stilles til brannsjef i en kommune av denne størrelsen. Klagen gjaldt også kommunens saksbehandling.

Ombudsmannen kom til at kommunen hadde ansatt en brannsjef som ikke fylte kravene i dimensjoneringsforskriften § 7-11, uten at det var søkt om dispensasjon for dette. Saken viste også at kommunen kunne ha foretatt ytterligere undersøkelser for å avklare en av kandidatenes personlige egnethet for stillingen. Det kunne ikke utelukkes at klager var urettmessig forbigått, men mangler i kommunens skriftlige dokumentasjon gjorde at ombudsmannen ikke kunne ta endelig stilling til dette.

Offentlig ansattes ytrings- frihet i sosiale medier

I ombudsmannens årsmelding for 2015 var offentlig ansattes ytringsfrihet tema i én av artiklene. Bakgrunnen var en sak fra 2015 der ombudsmannen av eget tiltak undersøkte Kommunal- og moderniseringsdepartementets arbeid med offentlig ansattes ytringsfrihet. Avslutningsvis i artikkelen anbefalte ombudsmannen departementet å revidere dagjeldende rundskriv for kommunene om offentlig ansattes ytringsfrihet. Det samme gjaldt de etiske retningslinjene for statstjenesten.

Denne artikkelen tar for seg offentlig ansattes rett til å ytre seg i sosiale medier. Erfaring her viser at forvaltningen kan trå feil i vurderingen av hva ansatte i en offentlig virksomhet har rett til å ytre seg om. Sosiale medier er lett tilgjengelig for de fleste. Utfordringen er særlig at det som publiseres, fort kan nå ut til en langt større mottakerkrets enn opprinnelig tiltenkt. Som bruker av sosiale medier er man dessuten sin egen redaktør. Generelt har nok sosiale medier ført til en lavere terskel for å ytre seg, med den følge at også mindre gjennomtenkte ytringer blir publisert. For ombudsmannen oppstår spørsmål om ytringsfrihetens grenser i forbindelse med vurderingen av om en tjenstlig reaksjon som følge av ytringen, er urettmessig.

I denne artikkelen vil vi først redegjøre generelt for retten til ytringsfrihet for offentlig ansatte. Deretter vil vi vise til tre konkrete klagesaker som gjelder offentlig ansattes rett til å ytre seg på sosiale medier. Felles for sakene er at klagerne ble ilagt arbeidsrettslige reaksjoner fra sine arbeidsgivere som følge av ytringer de hadde fremsatt på sosiale medier.

Generelt om ytringsfrihet for offentlig ansatte

Ytringsfriheten er en grunnleggende rettighet, nedfelt i Grunnloven § 100, Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) art. 10 og FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 19. Kjernen er å verne ytringer i det offentlige ordskiftet. Også politisk ekstreme og krenkende meninger er i utgangspunktet vernet. Selv politiske ytringer som kan oppfattes som ærekrenkende eller rasediskriminerende, faller inn under ytringsfrihetens kjerneområde. I utgangspunktet vil det være meget begrenset adgang til å forby slike ytringer.

Ansattes ytringsfrihet er ikke særskilt regulert i Grunnloven eller de nevnte konvensjonene. Utgangspunktet er at arbeidstakere har det samme vernet som enhver annen borger. Arbeidstakeres lojalitetsplikt innebærer imidlertid et ansvar for å opptre lojalt overfor den virksomheten de arbeider i. Avveiningen mellom den ansattes ytringsfrihet på den ene siden og lojalitetsplikten på den andre må være konkret. Ombudsmannen har generelt lagt til grunn at arbeidsgiveren som utgangspunkt ikke har adgang til å reagere på en offentlig ansattes ytringer, med mindre det foreligger en åpenbar risiko for skade på arbeidsgiverens legitime og saklige interesser. Ved avveiningen må det tas hensyn til at ytringsfriheten er en menneskerett, beskyttet av Grunnloven, EMK og SP, mens lojalitetsplikten er et ulovfestet prinsipp, som skal ivareta arbeidsgiverens interesser. Generelt sett skal det mye til før lojalitetshensynet tilsier begrensninger i ytringsfriheten.

—

Generelt har nok sosiale medier ført til en lavere terskel for å ytre seg, med den følge at også mindre gjennomtenkte ytringer blir publisert.

—

Ytring fra ungdomsskolelærer

En ungdomsskolelærer ble ilagt en skriftlig advarsel av sin arbeidsgiver – kommunen – for en kommentar hun hadde skrevet til et innlegg på Facebook. Innlegget besto av et bilde av samfunnsdebattanten Sumaya Jirde Ali og et av politikere Sylvi Listhaug, med en påstand om at de to ble forskjellsbehandlet i media. I kommentarfeltet under bildene skrev læreren følgende: «Fjern bildet til venstre vær så snill ...!! Jeg blir dårlig av den skapningen».

Avgjørende for om advarselen var rettmessig, var om lærerens kommentar innebar en påviselig skade eller åpenbar risiko for skade på kommunens legitime og saklige interesser. Momenter i vurderingen vil særlig være ytringens innhold, ytringens form, faren for identifikasjon, hva slags stilling det er tale om og formålet med ytringen.

Kommunen svarte ombudsmannen at den ikke hadde funnet grunn til å ta stilling til om lærerens utsagn på Facebook kunne oppfattes som en politisk ytring, og heller ikke om den var å oppfatte som særlig nedrig eller rasistisk. Avgjørende for at det etter kommunens oppfatning var rettslig adgang til å gi advarselen, var at utsagnet var i strid med de verdiene grunnskolen skal bygge på i henhold til opplæringslova.

Etter ombudsmannens oppfatning syntes utsagnet først og fremst å være politisk motivert. Kommentaren ble fremsatt i forbindelse med en sammenligning av Sylvi Listhaug og samfunnsdebattanten Sumaya Jirde Ali om hvordan de ble fremstilt i media. Ali skal i forkant av publiseringen av innlegget ha ytret seg sterkt kritisk til Listhaug. Dette, sammenholdt med at læreren selv var medlem av Fremskrittspartiet, gjorde det naturlig å forstå utsagnet hennes som at det ble fremsatt som ledd i en politisk uenighet mot samfunnsdebattanten. Utsagnet er dermed i kjerneområdet for ytringsfriheten. Agiterende politiske ytringer, og karakteristikk som appellerer til følelser og fantasi, er i utgangspunktet like beskyttelsesverdige som mer akademisk pregede, velbegrunnede standpunkter. Også politiske ytringer har imidlertid en nedre grense, hvor man er over i det som må anses som sjikane eller hets.

Det var ikke fremkommet opplysninger om at læreren i undervisningssituasjonen ikke hadde opptrådt på en tillitsvekkende måte. Et særskilt spørsmål var likevel om det i kraft av stillingen som lærer måtte gjelde andre og særlige krav til hennes lojalitet overfor arbeidsgiver ved fremsettelse av ytringer, enn det som gjelder for offentlig ansatte generelt. Med henvisning til den såkalte lektordommen fra Høyesterett (Rt-1982-1729) viste kommunen til at lærere er mer begrenset i sin rett til å ytre seg.

Ombudsmannen var enig i at høyesterettsdommen tilsier at det gjelder et strengere eller særlig krav til læreres lojalitetsplikt ved vurderingen av ytringsfrihet. I dommen skiller det likevel tydelig mellom ytringer i undervisningen og på fritiden. Retten konstaterer at det for ytringer på fritiden «må gjelde videre – vesentlig videre – grenser for en lærers ytringsfrihet». Etter ombudsmannens syn var denne nyansen ikke kommet godt nok frem i kommunens vurdering av kommentaren på Facebook. Ytringen var fremsatt på fritiden.

Kommunen vurderte lojalitetsplikten opp mot stillingsforpliktelsene som ved lovgivningen er pålagt lærere. Opplæringslova § 1-1 var helt sentral i kommunens begrunnelse for advarselen. Læreren har plikt til lojalt å fremme opplæringslovas mål i undervisningen.

Lojalitetsplikten overfor sin arbeidsgiver gjelder først og fremst i lærer gjerningen. Klart utilbørlige ytringer fra en lærer fremsatt utenfor undervisningssituasjonen vil likevel få betydning for ytringsfriheten/lojalitetsplikten ved at det da kan stilles spørsmål om skikketheten som lærer. Kommunen skrev i advarselen at kommentaren på Facebook viste at læreren hadde en manglende forståelse for lærerrollen.

Ut fra en samlet vurdering var det imidlertid, etter ombudsmannens syn, ikke grunnlag for å si at Facebook-kommentaren var klart utilbørlig eller på annen måte medførte en åpenbar risiko for skade på kommunens legitime og saklige interesser. Det særlige kravet til lærere som Høyesterett har oppstilt – og som innebærer en viss begrensning i hva lærere fritt kan ytre seg om også på fritiden – kunne ikke få avgjørende betydning for denne saken.

Ytring fra barneskolelærer

I et annet tilfelle var en lærer blitt ilagt en advarsel for en kommentar han hadde skrevet under en artikkel som ble publisert av et mediehus. Artikkelen omtalte et tilsyn Fylkesmannen hadde gjennomført ved en skole, hvor skolen var blitt kritisert for ulovlig maktbruk overfor en elev. Kommentaren kunne leses som et forsvar for fysisk tvangsbruk mot elever i visse situasjoner, og som at den gjaldt en konkret elev. Også her var spørsmålet om lærerens kommentar var i strid med den ulovfestede lojalitetsplikten.

En arbeidstakers lojalitetsplikt gjelder først og fremst i forhold til arbeidsgiveren direkte, men i denne sammenheng hadde den også en

side til de interesser som skolen skal fremme og beskytte, herunder elevene.

I utgangspunktet må arbeidsgivere tåle saklig og relevant kritikk knyttet til egen virksomhet, også kritikk som er fremsatt av egne ansatte. I dette tilfellet innebar imidlertid ikke den aktuelle ytringen kritikk av egen arbeidsgiver; den kunne heller oppfattes som et forsvar av egen arbeidsgiver og den fysiske tvangsbruken Fylkesmannen hadde kritisert skolen for. Det var en fare for at ytringen kunne sees på som et uttrykk for skolens syn.

Slik ombudsmannen så det, hadde skolen en legitim og saklig interesse i å sikre at omgivelsene skulle være trygge på at Fylkesmannens kritikk ble fulgt opp. Det er viktig at elever og deres foresatte kan ha tillitt til at skolens ansatte holder seg innenfor rammene av det som er lovlig, og at de lojalt følger opp pålegg fra eksternt tilsynsorgan. Kommentaren kunne forstås slik at skolen manglet vilje til å rette seg etter Fylkesmannens kritikk. Slik syntes den å ha blitt opplevd av den aktuelle elevens foresatte.

Kommentaren kunne dessuten lett oppleves som en ytterligere krenkelse av en elev som allerede hadde vært utsatt for ulovlig tvangsbruk fra skolen. Ombudsmannen var enig med kommunen i at det lå «innenfor skolens legitime og saklige interesser å verne elever mot ulike former for krenkelser».

Samlet sett kom ombudsmannen til at kommentaren innebar et brudd på den ulovfestede lojalitetsplikten. Det var derfor rettslig adgang til å gi læreren en muntlig advarsel.

Ytring fra helsearbeider

Ombudsmannen har også behandlet en klage fra en kommunalt ansatt helsearbeider, som fikk en tilrettevisning fra sin arbeidsgiver på bakgrunn av en noe negativ og til dels nedlatende kommentar han skrev på Facebook om en transkjønnet

deltaker i en internasjonal talentkonkurranse. Av kommentaren fremgikk det at helsearbeideren var uenig i transkjønnedes definisjon av kjønn.

Også her var det avgjørende for vurderingen av om lojalitetsplikten overfor arbeidsgiver tilsa at tilrettevisningen var rettmessig, hvorvidt ytringen påviselig skadet eller påviselig innebar en åpenbar risiko for å skade kommunens legitime og saklige interesser.

Kommunen vedgikk at det ikke var fare for at noen kunne tro at den ansatte hadde uttalt seg på vegne av kommunen. Det ble imidlertid hevdet at kommunen ble påvirket gjennom assosiasjonsfare. Klagers arbeidssted fremgikk av Facebook-profilen hans, og kommentaren hans kunne bidra til å svekke tilliten til at alle mennesker ville bli møtt på en respektfull og god måte i kommunen.

Ombudsmannen var enig i at det er viktig at pasienter og pårørende har tillit til at helsearbeidere behandler alle på en respektfull og god måte – uansett kjønn eller kjønnsidentitet. Dette innebærer derimot ikke at helsearbeidere er avskåret fra å gi uttrykk for kontroversielle standpunkter.

I det ytre fremsto helsearbeiderens kommentar som en evaluering av en deltaker i en talentkonkurranse. Når en person stiller opp på en slik konkurranse, må vedkommende – uansett kjønn eller kjønnsidentitet – finne seg i at folk har en oppfatning av hvordan de bør bedømmes. Deltakerne må også – rettslig sett – finne seg i at det gis uttrykk for dette på en skarp, ufølsom, sleivete eller upassende måte.

På grunn av kommentarens form og innhold kunne den imidlertid forstås som et uttrykk for en nedlatende holdning til transkjønnede generelt. Som kommunen fremhevet, ønsker transkjønnede å bli akseptert for det kjønn de identifiserer seg med.

Etter ombudsmannens syn var det likevel vanskelig å si at Facebook-kommentaren påviselig innebar en åpenbar risiko for å skade kommunens legitime interesser.

Selv om man skulle mene at kommentaren ga uttrykk for en kritisk holdning til transpersoner, var det vanskelig å se at den i konteksten den ble avgitt, var egnet til å reise tvil om måten helsearbeideren ville møte transpersoner og andre i profesjonell sammenheng. Han fjernet kommentaren raskt, underrettet dagen etter sine overordnede og ga da uttrykk for at han angret på ytringen. Samlet var det derfor ikke tilstrekkelige holdepunkter for at han hadde opptrådt illojalt mot arbeidsgiver.

Avslutning

Sakene her viser at det må foretas en konkret vurdering av om den aktuelle ytringen er vernet av ytringsfriheten. Generelt må ytringens form, innhold og karakter vurderes ut fra hva slags stilling det er tale om og sammenhengen ytringen er fremsatt i. Den grunnlovfestede ytringsfriheten står vesentlig sterkere enn lojalitetsplikten. At man som arbeidsgiver sterkt misliker ytringen, vil i seg selv ikke være nok til å reagere på den i form av en arbeidsrettslig reaksjon. Det er nettopp de upopulære og kontroversielle ytringene som trenger det vernet som ytringsfriheten gir. Den raske tilgangen til å ytre seg på sosiale medier medfører imidlertid også for offentlig ansatte en økt eksponering for å påføre arbeidsgiver skade og bryte lojalitetsplikten.

Bjørn Dæhlin,
avdelingssjef

Charlotte Bårtvedt
Eriksen, rådgiver

Tvangsmedisinering og kravet om «stor sannsynlighet» for vesentlig effekt

Behandling med tvang reiser grunnleggende etiske dilemmaer. På den ene side står det offentliges ansvar for å yte hjelp og unngå skade. På den andre side står den enkeltes rett til vern av sin personlige integritet og selvbestemmelse. Mange vil mene at tvangsmedisinering er den mest inngripende behandling en person kan få. Det er et inngrep som befinner seg helt i legalitetsprinsippets kjerneområde.

Et vilkår for at tvangsmedisineringen skal være lovlig er at det må være «stor sannsynlighet» for at medisineringen vil ha vesentlig effekt. Enkelte har – på tross av lovens ordlyd og klare uttalelser i forarbeidene – ment at «stor sannsynlighet» ikke engang innebærer et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Rettslig sett er det et uholdbart standpunkt, uten støtte i rettskildene og alminnelige tolkningsprinsipper.

Bakgrunn og rettslig utgangspunkt

Vilkårene for lovlig tvangsmedisinering fremkommer av psykisk helsevernloven § 4-4.

Fjerde ledd lyder:

«Behandlingstiltak kan bare igangsettes og gjennomføres når de med stor sannsynlighet kan føre til helbredelse eller vesentlig bedring av pasientens tilstand, eller at pasienten unngår en vesentlig forverring av sykdommen.»

Tvangsmedisinering med antipsykotika er et «behandlingstiltak» som omfattes av bestemmelsen. Tvangsmedisinering kan dermed kun – lovlig – igangsettes dersom kravet til «stor sannsynlighet» for vesentlig effekt er oppfylt. Ombudsmannen uttalte seg i en sak fra januar (2017/3156) om forståelsen av kravet til «stor sannsynlighet». Uttalelsen bygger dels på en uttalelse fra desember 2018 (2017/543), som er omtalt i årsmeldingen for 2018.

—

Et vilkår for at tvangsmedisineringen skal være lovlig er at det må være «stor sannsynlighet» for at medisineringen vil ha vesentlig effekt.

—

Sakene gjaldt henholdsvis daværende Fylkesmannen i Oslo og Akershus' og Fylkesmannen i Agders vedtak om tvangsmedisinering. I sistnevnte sak var det en kvinne i 60-årene som ble tvangsmedisinert, mens pasienten i 2019-saken var en mindreårig gutt. Det sentrale spørsmålet for ombudsmannen var i begge sakene hva som ligger i kravet til «stor sannsynlighet» for vesentlig effekt. I begge sakene var det snakk om første gangs tvangsmedisinering med antipsykotika. Man hadde altså ingen konkret erfaring med hvordan de aktuelle medikamentene ville virke på akkurat disse pasientene.

Kravet til «stor sannsynlighet» er et juridisk begrep. Gjenstanden for ombudsmannens undersøkelser – og kritikk – var Fylkesmennenes rettsanvendelse og saksbehandling. Ombudsmannen tok ikke stilling til de medisinskfaglige sidene ved tvangsmedisineringsavgjørelsene.

Hva betyr «stor sannsynlighet»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus ga i sitt vedtak uttrykk for at

«... [n]år det gjelder vilkåret om det det skal være stor sannsynlighet for vesentlig bedring, finner vi at dette vilkåret er oppfylt, selv om det ikke nødvendigvis er sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 % sannsynlig) [for] at Zyprexa vil gi vesentlig bedring ...»

Fylkesmannen mente altså at «stor sannsynlighet» ikke engang innebærer et krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt. Denne forståelsen av kravet var ikke i samsvar med ombudsmannens uttalelse fra desember 2018, der rettstilstanden ble oppsummert slik:

«Et krav om alminnelig sannsynlighet for en effekt ville etter innarbeidet språkbruk – ikke minst innen tvistemål – innebære at effekten måtte være mer sannsynlig enn alternativene. Sagt på en annen måte ville et krav om alminnelig sannsynlighet ha innebåret et krav om mer enn 50 prosents sannsynlighet. Når kravet i loven er 'stor sannsynlighet', medfører det et strengere krav. 'Stor sannsynlighet' er noe annet og mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus mente på sin side at «en naturlig språklig forståelse av ordlyden åpner for at vilkåret om stor sannsynlighet ikke er et krav om sannsynlighetsovervekt». Dette er en anstrengt tolkning, uten støtte i lovens ordlyd, rettskildene for øvrig eller alminnelige tolkningsprinsipper. En naturlig språklig forståelse av lovens ordlyd – samt klare uttalelser i forarbeidene til loven – viser at kravet til stor sannsynlighet er et reelt krav om noe mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt. Kravet knytter seg til sannsynligheten for at det aktuelle medikamentet for den aktuelle pasienten vil føre til helbredelse, bedring eller at denne unngår forverring. At «effekten» må være vesentlig er et kvalifikasjonskrav.

Videre ga Fylkesmannen uttrykk for en generell betraktning om gjeldende behandlingspraksis, på bakgrunn av det foreliggende kunnskapsgrunnlaget:

«Dersom Fylkesmannen skal legge til grunn at 'stor sannsynlighet' innebærer et sannsynlighetskrav på 50 % eller høyere, vil dette kunne innebære betydelige endringer i behandlingspraksis».

Dersom dette stemmer, kan ikke dette bety annet enn at behandlingspraksisen – på generelt grunnlag – har vært ulovlig over flere år. Dette er, som det også fremgår av uttalelsen, i så fall svært alvorlig.

Ettersom Fylkesmannen i Oslo og Akershus hadde lagt til grunn en uriktig forståelse av kravet til stor sannsynlighet, konstaterte ombudsmannen av vedtakene om tvangsmedisinering var ulovlige.

Tvangslovutvalgets forståelse av ombudsmannens uttalelser

I begge sakene uttalte ombudsmannen at kravet til stor sannsynlighet knytter seg til den aktuelle pasienten i det konkrete tilfellet. Ombudsmannens uttalelser er kommentert slik i Tvangslovutvalgets utredning NOU 2019: 14 om forslag til ny tvangsbegrensningslov (Østenstad-utvalget), på side 576:

«Situasjonen i dag er at det er umulig å vurdere antipsykotiske legemidlers virkninger og bivirkninger på et individnivå før man har forsøkt (...) Et strikt krav om "stor sannsynlighet" i det individuelle tilfellet, betyr derfor at personer som ikke tidligere har prøvd antipsykotiske legemidler heller aldri vil kunne oppfylle vilkårene etter psykisk helsevernloven § 4-4 fjerde ledd andre punktum. Et slikt tolkingsstandpunkt - som det kan spørres om Sivilombudsmannen i realiteten inntar - innebærer ikke bare en vesentlig beskjæring av bestemmelsens virkefelt, men på sikt i realiteten en avvikling ved at den etter hvert vil miste sin praktiske betydning. Utvalget skal her bemerke at spørsmålet om man skal eller ikke skal ha hjemmel for tvangsmedisinering må avgjøres av Stortinget som lovgiver, ikke gjennom juridiske tolkingsøvelser.»

Ved behandlingen av de to sakene har ombudsmannen utelukkende forholdt seg til gjeldende rett. Uttalelsene kan, som ombudsmannen også har gitt uttrykk for i sitt hørings svar, ikke forstås slik at generell kunnskap om et legemidlets virkning ikke er relevant. Snarere tvert imot. Forskning og statistikk er åpenbart relevant ved den konkrete vurderingen. Dette var også bakgrunnen for at ombudsmannen i begge sakene ba Fylkesmennene om å oversende relevant generell dokumentasjon, som kunne si noe om sannsynligheten for effekt. Som det fremgår av den første uttalelsen ba vi Fylkesmannen i Agder om dette fire ganger – uten å få det.

Er det lov å «prøve seg fram»?

Klageren i saken med Fylkesmannen i Oslo og Akershus fikk, under henvisning til psykisk helsevernloven § 4-4 fjerde ledd, fire ulike antipsykotika. Fylkesmannen mente at det er lov å «forsøke» og «prøve ut» – med tvang – ulike typer medikamenter. Ombudsmannen uttalte at § 4-4 fjerde ledd ikke gir hjemmel til slik utprøving, med mindre kravet til «stor sannsynlighet» for tilstrekkelig positiv effekt er oppfylt.

—

Ombudsmannens uttalelser har blitt etterfulgt av en debatt om kunnskapsgrunnlaget for medikamenteffekter.

—

Hva sier forskningen?

Ombudsmannens uttalelser har blitt etterfulgt av en debatt om kunnskapsgrunnlaget for medikamenteffekter. Ombudsmannen tok ikke endelig stilling til om det foreliggende kunnskapsgrunnlaget – verken i de konkrete sakene eller på generelt grunnlag – var egnet til å tilfredsstille gjeldende krav om stor sannsynlighet for vesentlig effekt ved førstegangsmedisinering. Dette er noe behandlingsansvarlige og Fylkesmannen i hver enkelt sak må ta stilling til og begrunne konkret. Begrunnelsen må være i overensstemmelse med de generelle kravene i forvaltningsloven, supplert med kravene i psykisk helsevernloven.

Ombudsmannen påpekte imidlertid at slik kunnskapsgrunnlaget ble formulert av Paulsrud-utvalget i 2011 (NOU 2011: 9), er treffsikkerheten ved bruk av antipsykotika usikker og forholdsvis lav, både ved akuttbehandling og – særlig – ved vedlikeholdsbehandling. Flertallet i tvangslovutvalget foreslår å senke prognosekravet til alminnelig sannsynlighetsovervekt. Ombudsmannen har i høringssvaret gitt uttrykk for at det – på bakgrunn av det kunnskapsgrunnlaget som presenteres i utredningen – er uklart om et slikt senket prognosekrav lar seg oppfylle i praksis, uten andre individuelle holdepunkter.

Paulsrud-utvalget foreslo også å senke prognosekravet. Bakgrunnen for dette var at kravet om stor sannsynlighet etter utvalgets vurdering fremstod som «urealistisk» og at «dagens beviskrav i liten grad har fungert som en effektiv skranke for praksis». Forslaget ble verken fulgt opp eller omtalt av lovgiver ved revisjonen av psykisk helsevernloven i 2017.

Det er usikkert hvordan tvangslovutvalgets forslag vil bli fulgt opp. Gjeldende rett er imidlertid klar. Kravet til stor sannsynlighet for vesentlig effekt innebærer et reelt krav som er strengere enn alminnelig sannsynlighetsovervekt. Kravet knytter seg til det aktuelle medikamentet, for den aktuelle pasienten i den aktuelle situasjonen.

Kjetil Fredvik,
seniorrådgiver

Sak 2017/4127

Ulovlig beltelegging ved Oslo universitetssykehus

Fylkesmannen i Oslo og Viken kom i en tilsynssak til at Oslo universitetssykehus hadde brutt psyisk helsevernloven §§ 4-2 og 4-8 i forbindelse med langvarig beltelegging av en pasient. Dette skjedde etter at ombudsmannen stilte spørsmål til Fylkesmannens opprinnelige vurdering av saken, hvor Fylkesmannen hadde konkludert med at beltebruken ikke var lovstridig.

Ombudsmannen ga Fylkesmannen honnør for å ha behandlet saken på nytt, uten å avvente en eventuell anmodning om dette fra ombudsmannen. Samtidig påpekte ombudsmannen viktigheten av at klager over bruk av tvangsmidler behandles på en grundig og samvittighetsfull måte, og at Fylkesmannen foretar korrekte vurderinger og påpeker ulovlig bruk av tvang.

Sak 2019/1336

Kritikk av UDI for manglende fremdrift i søknad om statsborgerskap

Sivilombudsmannen kritiserte Utlendingsdirektoratet (UDI) for manglende fremdrift i behandlingen av en søknad om norsk statsborgerskap for et barn, som var fremsatt fem år tidligere. Etter at søknaden hadde vært til behandling i nesten tre og et halvt år, ble saken berostilt i tråd med instruks fra departementet. Ombudsmannen kom til at den lange behandlingstiden var i strid med forvaltningsloven § 11 a første ledd, da saken ikke var behandlet «uten ugrunnet opphold». Behandlingstiden var ulovlig lang allerede før berostillelsen, og en instruks om berostillelse kunne ikke «reparere» dette.

Ombudsmannen var enig med UDI i at et overordnet departements instruks om berostillelse i utgangspunktet kan utgjøre en akseptabel årsak til opphold i saksbehandlingen. Det går imidlertid en grense for hvor lenge en enkeltsak om statsborgerskap kan berostilles, uten at dette kommer i konflikt med forvaltningslovens krav til saksbehandlingstid. Ved en eventuell konflikt har UDI en plikt til å rette seg etter norsk lov, snarere enn en instruks fra departementet.

UDI ble bedt om å behandle barnets søknad.

Sak 2017/2063

Utlendingsnemndas avgjørelser om et barns søknad om familieinnvandring til mor i Norge etter farens død

En 14 år gammel jente fra Somalia søkte i 2010 om oppholdstillatelse for å gjenforenes med sin mor i Norge etter farens død. Søknaden ble avslått fordi Utlendingsnemnda (UNE) mente at den oppgitte moren ikke var hennes mor (vedtak 1).

Ny søknad i 2013 ble avslått, fordi UNE mente at den oppgitte moren ikke hadde del i foreldreansvaret (vedtak 2).

I 2015 kritiserte ombudsmannen UNEs utredning og vurdering av morens foreldreansvar i vedtak 2, og ba om ny behandling (sak 2015/2319). UNE vurderte deretter saken på nytt og kom til at ombudsmannens uttalelse verken ga grunnlag for noen ytterligere saksutredning eller omgjøring. Etter ombudsmannens anbefaling ble det imidlertid tatt ut søksmål, og UNEs vedtak 2 ble i 2016 kjent ugyldig av Oslo tingrett. Etter opphevelsen i tingretten fattet UNE i mars 2017 nytt vedtak om avslag (vedtak 3), denne gang begrunnet med manglende oppfyllelse av underholdskravet.

I 2019 ble også vedtak 3 kritisert av ombudsmannen (sak 2017/2063). Ombudsmannen kom til at saken var for dårlig utredet da UNE av slo den første søknaden (vedtak 1) begrunnet med manglende dokumentert slektskap, uten at det ble tilbudt en DNA-analyse for å avklare den oppgitte familierelasjonen. Feilen innebærer at vedtak 1 må anses som ugyldig, og at det første søknadstidspunktet (2010) skulle vært lagt til grunn ved behandlingen av den andre søknaden. UNE skulle derfor i vedtak 3 vurdert om unntaket fra underholdskravet i utlendingsforskriften § 10-8 for barn under 15 år kom til anvendelse. Også UNEs siste vedtak i saken måtte derfor anses ugyldig, og ombudsmannen ba om ny behandling.

I uttalelsen bemerket ombudsmannen også at UNE ved samtlige vedtak om avslag kun hadde tatt stilling til det ene vilkåret de hadde ansett avgjørende, og at dette har bidratt til at den totale behandlingstiden har blitt svært lang. Nesten ni år etter at den første søknaden ble fremmet, hadde saken ennå ikke fått sin endelige løsning, og barnet på 14 år som ville bo hos sin mor var snart blitt 23 år. Etter ombudsmannens syn burde UNE av hensyn til fremdriften i saken utredet og tatt stilling til alle de sentrale vilkårene på et tidligere tidspunkt.

Etter uttalelsen i sak 2017/2063 vurderte UNE sakene på nytt. De var uenige med ombudsmannens merknader, men ga uansett klageren midlertidig oppholdstillatelse i Norge. Tillatelsen ble ikke gitt i medhold av bestemmelsen om familieinnvandring i utlendingsloven § 42, men etter lovens § 38 om oppholdstillatelse på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket. Grunnlaget for at det ble gitt en slik tillatelse var likevel forhold knyttet til familieinnvandringssaken.

Sak 2018/3577

Fotografering av offentlig tjenesteperson uten samtykke

En trafikkbetjent, som ikke hadde samtykket til fotografering, ble fotografert i forbindelse med en diskusjon om ileggelse av et parkeringsgebyr. Den kommunale parkeringstjenesten sendte i etterkant et brev til bileieren og ba om en skriftlig beklagelse for opptreden. Parkeringstjenesten ba også om at bilder som var tatt av trafikkbetjenten, ble slettet. Det ble opplyst at det ikke er tillatt å fotografere personer uten deres samtykke. Parkeringstjenesten orienterte om at dersom skriftlig beklagelse ikke ble gitt, kunne hendelsen bli politianmeldt.

Det er ikke krav om samtykke for å ta bilde av en offentlig tjenesteperson. På dette punktet ga derfor kommunen uriktig informasjon i brevet til bileieren. Dette er uheldig, ikke minst fordi det samtidig ble gitt informasjon som kunne forstås slik at det var knyttet straffansvar til det å ta bilder uten slikt samtykke.

Sak 2018/2414

Vilkår for opphør av flyktningstatus

En afghansk gutt fikk i 2010 innvilget flyktningstatus. Om lag åtte år senere vedtok utlendingsmyndighetene først opphør av flyktningstatusen, etterfulgt av vedtak om utvisning. Bakgrunnen for opprettelsen av sakene om opphør og utvisning var at utlendingen ble domfelt i en straffesak.

Ombudsmannen undersøkte Utlendingsnemdas (UNEs) forståelse av vilkårene for opphør av flyktningstatus i utlendingsloven § 37 første ledd bokstav e.

Ombudsmannen kom til at UNE la til grunn en uriktig forståelse av denne beskrivelsen og flyktningkonvensjonen, da de i opphørssaken foretok en ren nåtidsvurdering av behovet for beskyttelse. Vilråene for opphør er ikke annerledes i saker opprettet etter ilagt straff. Også i slike tilfeller skal det foretas en vurdering av om de forholdene som begrunnet innvilgelse av status som flyktning, har endret seg og ikke lenger er tilstede. Det kreves også at endringen er vesentlig og stabil.

Ombudsmannen mener at UNEs vedtak er ugyldig, og at saken må behandles på nytt. Ved den fornyede vurderingen bes UNE om å legge til grunn ombudsmannens syn på gjeldende rett. UNE har dessuten blitt bedt om å legge dette synet til grunn ved behandlingen av fremtidige saker.

Sak 2018/1308

Mangelfull vurdering av oppholdsgrunnlag for utlending idømt tvungen psykisk helsevern

Utlendingsnemnda (UNE) avslo oppholdstillatelse til utlending som i mer enn 15 år har vært underlagt tvungent psykisk helsevern etter dom i straffesak. Ansvarlig behandler i psykiatrien har lenge påpekt at slik tillatelse er en forutsetning for videre behandlingsprogresjon, og at klager ikke får samme behandling mens han er under tvang som den som gis personer med oppholdstillatelse. I klagen hit hevdet utlendingens advokat at tvangen derfor vil kunne vare livet ut og utgjør et brudd på EMK (Den europeiske menneskerettskonvensjonen).

Sivilombudsmannen mener UNEs behandling av saken var mangelfull og i strid med alminnelige prinsipper om forsvarlig utredning og saksbehandling. UNE skulle utredet og vurdert hvilke utsikter det var til at utlendingen faktisk kunne bli returnert til hjemlandet sitt. Når dette ikke var gjort, kunne ikke UNE la være å ta stilling til en anførsel om at tvangsregimet utlendingen lever under utgjør brudd på blant annet EMK artikkel 3, med den begrunnelse at klageren skal uttransporteres.

Så lenge det ikke foreligger informasjon om realistiske utsikter til snarlig retur, skulle UNE vurdert hvordan den manglende oppholdstillatelse påvirker gjennomføringen av det tvungne vernet, og hvilken betydning dette skulle gis i oppholdssaken. Ombudsmannen ba UNE om å vurdere saken på nytt.

Robotvedtak i offentlig forvaltning

– rettssikkerhetsutfordringer ved bruk av helautomatiserte saksbehandlingssystemer

Roboter i norsk offentlig forvaltning er ikke lenger en fremtidsvisjon. Ifølge magasinet Juristkontakt nr. 6/2019 finnes det roboter på arbeidsplassen til én av tre jurister. Automatiseringen har kommet lengst i forvaltningen. En robot er i denne sammenhengen en programvare som er forhåndsinnstilt til automatisk å utføre mer eller mindre avanserte arbeidsoppgaver. For eksempel har vi hos Sivilombudsmannen en robot som hjelper oss med enkle rutinepregede oppgaver, som å journalføre utgående post. Slik teknologi er tatt i bruk av mange offentlige virksomheter til enklere oppgaver. Noen organer, for eksempel Skatteetaten og Utlendingsdirektoratet, har roboter som på enkelte områder gjennomfører hele saksbehandlingen, og som fatter vedtak i saker uten at en eneste saksbehandler er involvert.

Bruk av ny og innovativ teknologi kan ha store effektivitets- og ressursgevinster. Saksbehandlingen skjer raskere enn om saksbehandlere gjør jobben manuelt, og forvaltningsorganet kan bruke saksbehandlerressurser til mer krevende oppgaver. Teknologien gjør det også mulig å tilby helt andre måter å løse forvaltningens oppgaver på, og det er mulig å tilby bedre tjenester og service til borgerne.

Utfordringer og nye krav

Samtidig reiser den helautomatiserte saksbehandlingen noen særskilte personvern- og rettssikkerhetsmessige utfordringer. Automatiseringen stiller dessuten nye krav til publikum, de som jobber i forvaltningen og oss som har til oppgave å kontrollere forvaltningen. Vi tror rettssikkerhetsutfordringene ved den teknologiske utviklingen oftere vil bli tema i sakene vi mottar fremover, og har derfor gjennom 2019 hatt dette som utviklingsområde internt hos ombudsmannen. Én bekymring er om vi kan stole på at systemene blir utviklet og anvendt på en slik måte at de ivaretar rettssikkerheten og personverninteressene. Videre spør vi oss hvordan systemene kan tilby åpenhet om forvaltningens virksomhet, og gi sikkerhet for at rettsanvendelsen i systemene beror på en riktig forståelse og anvendelse av rettsreglene. En oppgave for oss vil også være å følge med på at forvaltningen ivaretar personer som ikke evner å delta i en digital samhandling med offentlig forvaltning.

—

Automatiseringen stiller nye krav til publikum, de som jobber i forvaltningen og oss som har til oppgave å kontrollere forvaltningen.

—

Er forvaltningsretten og forvaltningsjuristen klar for en helautomatisk offentlig forvaltning?

Dagens forvaltningsrett ble utformet og tilpasset en forvaltning der saksbehandlingen og rettsanvendelsen foretas av mennesker – ikke systemer. I løpet av 2019 er det lagt frem to store utredninger som foreslår regler som skal være tilpasset en digital og helautomatisert forvaltning: forvaltningslovutvalget med forslag til ny forvaltningslov i NOU 2019:5, og arkivlovutvalget med forslag til ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver i NOU 2019:9.

I arkivlovutvalgets forslag inngår flere dokumentasjonsplikter, inkludert krav til å dokumentere automatisert rettsanvendelse. Forvaltningslovutvalget foreslår nye regler om helautomatisert saksbehandling, automatiserte saksbehandlingssystemer og digital kommunikasjon. Forslagene innebærer ikke noen nærmere regulering av hvordan systemene skal utvikles eller brukes, men forutsetter at den automatiserte forvaltningen må skje i samsvar med øvrige regler i forslaget. Sivilombudsmannen har gitt høringsuttalelse til begge lovforslagene.

Gjeldende forvaltningslov har, slik vi ser det, i liten grad stått i veien for en digital utvikling og effektivisering av norsk forvaltning. Samtidig har forvaltningsloven bidratt til å gi borgerne rettssikkerhet og forutsigbarhet. Vi mener utgangspunktet fortsatt må være at systemene og teknologien tilpasser seg de grunnleggende rettssikkerhetsprinsippene som forvaltningslovens saksbehandlingsregler verner om – ikke at reglene tilpasser seg teknologien. Derfor er vi i utgangspunktet positive til at forvaltningslovutvalget foreslår at automatisert saksbehandling må følge de samme saksbehandlingsreglene som tradisjonell saksbehandling. Ettersom all regelanvendelse i et helautomatisk saksbehandlingssystem må være forhåndsprogrammert i systemet, innebærer det at også saksbehandlingsreglene – for eksempel krav til varsel, utredning og begrunnelse – må være bygget inn i systemene.

Vi er likevel bekymret for at alminnelige saksbehandlingskrav kan komme under press ved utviklingen av automatiserte saksbehandlingssystemer, og at sentrale rettssikkerhetsprinsipper kan bli utfordret i konkurranse med teknisk gode løsninger. For å utvikle systemer som kan levere en forsvarlig saksbehandling, vil det være helt avgjørende at forvaltningsorganene bidrar med forvaltningsrettjurister med god virksomhetsforståelse i systemutviklingen. Dette kan nok særlig være en utfordring for mindre forvaltningsorganer uten solide IKT-miljøer.

Sivilombudsmannens kontroll med saksbehandlingen og avgjørelser i et helautomatisk saksbehandlingssystem vil antagelig også kreve en noe annen tilnærming enn kontrollen med en tradisjonell saksbehandling, der avgjørelser er tatt av mennesker. Det kan bli nødvendig med en større grad av systemtilnærming, ved at vi må undersøke hvordan saksbehandlingsreglene er implementert i systemet. For å kunne gjøre det, er vi avhengig av å få tilstrekkelig informasjon om det rettslige innholdet i systemene på et språk som er tilgjengelig for oss. Vi må nok erkjenne at det er et generelt behov for et teknologisk kompetanseløft blant jurister – også hos ombudsmannen. Det bør likevel ikke være nødvendig med programmeringskompetanse for å etterprøve offentlig myndighetsutøvelse.

I forslaget fra forvaltningslovutvalget ligger det en bestemmelse om nettopp plikt til dokumentasjon. Vi er likevel bekymret for at dette forslaget ikke er tilstrekkelig for å ivareta hensynet til åpenhet og etterprøvbarhet. En generell bekymring er risikoen for at det ikke er samsvar mellom dokumentasjonen som blir offentliggjort og det som faktisk er blitt implementert i systemet. Det er mye som kan gå galt når rettsregler skal gjøres om til programkoder, som kan være på utallige linjer.

Det kan være behov for å regulere systemutviklingen nærmere, både gjennom regelverk og egnede kontrollordninger. Vi mener at et generelt krav til forsvarlig saksbehandling bør inn i ny forvaltningslov. Dette kan være et verdifullt supplement til de konkrete saksbehandlingsreglene, som i stor grad er fastsatt ut fra erfaringer med tradisjonelle saksbehandlingsformer.

Vi må nok erkjenne at det er et generelt behov for et teknologisk kompetanseløft blant jurister – også hos ombudsmannen.

Kan alle avgjørelser helautomatiseres?

Helautomatiserte saksbehandlingssystemer er best egnet til å ta avgjørelser i kurante saker, der utfallet fullt ut er bestemt av lovbestemte regler med klare kriterier, for eksempel at en borger har rett på en ytelse når vedkommende når en viss alder eller får en spesiell diagnose. Avgjørelser som er vanskeligere å automatisere, er de som krever bruk av skjønn – for eksempel der vurderingen er overlatt til forvaltningens frie skjønn eller at rettsreglene inneholder vilkår som er vurderingspregede, som «urimelig» eller «nødvendig».

Også ved kriterier som i utgangspunktet er klart definert, kan det oppstå utfordringer ved helautomatisering, blant annet der internasjonale forpliktelser krever en særskilt vurdering. Plikten til å vurdere hensynet til barnets beste er et slikt eksempel på plikter som vil komme i tillegg til rettsreglene som ellers gjelder. Et eksempel fra ombudsmannspraksis er en sak om fotlenkesoning. I denne saken konkluderte ombudsmannen med at et vilkår i en forskrift som klart ga uttrykk for at fotlenkesoning ikke skulle innvilges, måtte tolkes innskrenkende for å være i samsvar med Barnekonvensjonens artikkel 3. Med et slikt tolkningsforbehold vil selv klare kriterier være vanskelige å automatisere.

Spørsmålet om avgjørelser som gjelder barn i det hele tatt kan automatiseres, ble reist i forbindelse med forslag til forskriftshjemmel for automatiserte avgjørelser etter utlendingsloven og statsborgerloven. I fortalepunkt 71 i personvernforordningen (GDPR) fremgår det at automatisert behandling ikke bør gjelde barn. Sett i sammenheng med kravene som stilles i Barnekonvensjonens artikkel 3 og 12, er det tvilsomt om helautomatiske avgjørelser kan benyttes i saker som angår barn. Det er flere eksempler i ombudsmannens praksis på at offentlige myndigheter ikke har ivaretatt barnekonvensjonens krav i saksbehandlingen. Vi ser for eksempel at barns interesser ikke har vært kartlagt før en avgjørelse er blitt tatt, eller at det av vedtakenes begrunnelse ikke fremgår at det er foretatt en tilstrekkelig konkret og individuell vurdering. Slike krav synes i utgangspunktet vanskelig å ivareta i et helautomatisert saksbehandlingssystem.

Kan forvaltningen benytte kunstig intelligens?

Kunstig intelligens, herunder maskinlæring, kan potensielt gjøre det mulig for et helautomatisert saksbehandlingssystem å ta stilling til skjønnspregede vurderingstemaer. Maskinlæring gjør det mulig for maskinen å «lære» beslutningsprosesser ved å analysere tidligere avgjørelser og underliggende datasett. Vi er ikke kjent med at denne teknologien brukes til slike avgjørelser i dag, men vi vet at stadig flere forvaltningsorganer allerede bruker teknologien til andre oppgaver. Blant annet er bruk av chatbot i veiledningstjenesten blitt populært i forvaltningen. For eksempel svarer Navs chatbot Frida umiddelbart og hele døgnet på generelle spørsmål om mange av Navs ytelser. Kunstig intelligens er også tatt i bruk som beslutningsstøtte og analyseverktøy, for eksempel til profilering.

Hverken dagens forvaltningslov eller forvaltningslovutvalgets forslag begrenser eller regulerer bruken av kunstig intelligens eller maskinlæring direkte. Utvalget kommenterer at teknologien i dag ikke er utviklet godt nok til å automatisere skjønn, men at maskinlæring i fremtiden kan gi nye muligheter for automatisering av vurderingspregede kriterier.

Bruken av kunstig intelligens reiser særlige rettssikkerhetsspørsmål. Det er derfor grunn til å være varsom med å ta dette i bruk, særlig ved å automatisere skjønnsutøvelsen. Avgjørelser basert på maskinlæring er ut fra sin natur vanskelige å dokumentere og begrunne. I dag vil slik teknologi trolig ikke kunne levere en skjønnsmessig avgjørelse, fordi det ikke vil være mulig å overholde begrunnelsesplikten. I fremtiden vil det kanskje være mulig, men det er også andre grunner til å være skeptisk til å overlate beslutninger til kunstig intelligens. Blant annet vil resultatet ved bruk av maskinlæring kunne avhenge av hva slags datasett man bruker for å «trene» systemet. Dette utgjør en risiko, ved at skjevheter i treningsdatasettet som regel vil følge med når det trente systemet skal brukes på nye saker.

—
Maskinlæring gjør det mulig for maskinen å «lære» beslutningsprosesser ved å analysere tidligere avgjørelser og underliggende datasett.
—

Kan klagebehandlingen automatiseres?

I forslag til ny forvaltningslov peker utvalget på at man også kan se for seg at klagebehandlingen kan automatiseres. Vi mener det normalt ikke vil være forsvarlig å automatisere klagebehandlingen. Retten til å klage og få saken behandlet på nytt av en overordnet instans, er en sentral rettsikkerhetsgaranti. Det vil ikke være mulig å tilby en reell klageordning bare ved å kjøre systemene på nytt. Selv om en slik fremgangsmåte kan være ubetenkelig der klagen bare er begrunnet i faktafeil som systemet raskt kan rette opp, kan dette ikke være hovedregelen. Utenfor de helt klare faktafeilene kan klagen gjelde uenighet om hvordan opplysninger er kategorisert, innvendinger til rettsregelen, regelansendelsen eller hvordan reglene er implementert i systemet. En reell og forsvarlig behandling av slike innvendinger krever en manuell klagebehandling.

Risikoen for masseproduksjon av feil

Under et foredrag om roboter i UDI for ombudsmannens ansatte fikk vi høre at roboten Ada aldri gjør feil – i motsetning til en menneskesaksbehandler. Det er riktig at Ada alltid behandler alle likt og helt i tråd med reglene hun er bedt om å benytte. På den måten gjør hun aldri feil. Baksiden er at hvis hun først gjør en feil, for eksempel fordi en feiltolkning av et vilkår ble programmert inn i systemet, vil hun alltid gjøre denne feilen. Risikoen for masseproduksjon av feil er stor, og det er derfor grunn til å stille strenge krav til testing av systemet i forkant, og hyppig systemkontroll etter at systemet er tatt i bruk.

—
Retten til å klage og få saken behandlet på nytt av en overordnet instans, er en sentral rettsikkerhetsgaranti.
—

Dersom et forvaltningsorgan blir oppmerksom på at det har skjedd en systemfeil, blir spørsmålet om organet har et ansvar for å rydde opp. Ettersom saksbehandlingen er automatisert, vil det – så snart det er brakt på det rene hvilken feil som har skjedd – være enklere å kartlegge i hvilke saker den samme feilen er gjort. Allerede ved systemutviklingen bør forvaltningsorganet være oppmerksom på å bygge inn muligheten til endring og retting i systemet. Forvaltningslovutvalget har ikke foreslått noen plikt til å rette opp feil i slike tilfeller. Etter vårt syn bør imidlertid forvaltningsorganet strekke seg langt for å kartlegge og rette opp feil ved bruk av et helautomatisert saksbehandlingssystem i de tilfeller hvor feilen har vært til skade for den private parten. I det minste bør forvaltningsorganet orientere aktuelle borgere om at de kan ha vært utsatt for systemsvikt.

—
Allerede ved systemutviklingen bør forvaltningsorganet være oppmerksom på å bygge inn muligheten til endring og retting i systemet.
—

Vi er på vei mot en offentlig forvaltning som er lett tilgjengelig i apper, portaler og chatboter.

Veiledningsplikten i en automatisert forvaltning

Helautomatiserte saksbehandlingssystemer gir ikke bare forvaltningen muligheten til å oppnå store effektiviseringsgevinster. Systemene gjør det også mulig å tilby bedre service enn gjeldende forvaltningslov krever. Vi mener dette må være en målsetning ved systemutviklingen. For eksempel kan digitalisering og deling av data gi mulighet til aktivt å gi tilpasset informasjon om tjenester og rettigheter som er relevante for den enkelte. Det vil også være mulig å legge inn påminnelser, og gi relevant informasjon underveis i saken. Vi registrerer at forvaltningslovutvalget i sitt forslag til ny forvaltningslov drøfter en utvidelse av veiledningsplikten, men at de ikke ønsker å foreslå regler for å styrke borgernes rett til informasjon og veiledning i en helautomatisert forvaltning.

Vi er på vei mot en offentlig forvaltning som er lett tilgjengelig i apper, portaler og chatboter. Løsningene innebærer ofte stor grad av selvbetjening. Noen ganger innebærer det at det ikke lenger er forvaltningen som foretar rettsanvendelsen, men borgeren selv. Systemene krever for eksempel at man selv fyller ut skjemaer med relevante kategorier og opplysninger. Skulle borgeren feilvurdere eller misforstå et punkt, kan det få konsekvenser for både saksbehandlingen og utfallet av saken.

I ett tilfelle knyttet til den såkalte «Nav-skandalen» som ble kjent høsten 2019, hadde en mann svart «nei» på spørsmålet om «ferie» i Navs skjema. Han skulle til sitt eget hus i Spania, der han skulle oppholde seg for å bli frisk, og så ikke på det som noen «ferie». Når feilvurderinger som dette får så alvorlige konsekvenser som tilbakebetalingskrav og potensiell fengselsstraff, er det helt avgjørende at forvaltningen bygger inn kontrolltiltak og veiledning i systemene. Det er mange kriterier som kan misforstås, selv om de i en juridisk kontekst er helt klare. Uten presise hjelpetekster eller mulighet til å legge inn kommentarer som kan trekkes ut til vurdering av en saksbehandler, er det stor risiko for at brukeren gjør feil underveis.

Helautomatiserte saksbehandlingssystemer og digital kommunikasjon krever at brukerne av tjenestene har et minimum av digital kompetanse. Det er viktig at organene ikke glemmer at mange ikke tar del i den teknologiske utviklingen. Også de som av ulike grunner ikke evner å henvende seg til forvaltningens digitale plattformer, må være sikret en forsvarlig og tilgjengelig kanal til forvaltningen. Trolig vil også behovet for praktisk og teknologisk veiledning bli langt større i fremtiden. Dette må forvaltningen ta hensyn til ved overgangen til en helautomatisert forvaltning.

Marianne Lie Løwe,
seniorrådgiver

Sak 2019/589

Dispensasjon fra eldre reguleringsplaner

Ombudsmannen besluttet av eget tiltak å undersøke Fylkesmannen i Rogalands praksis ved dispensasjon fra eldre reguleringsplaner. Bakgrunnen for undersøkelsen var primært behandlingen av tidligere klagesaker hos ombudsmannen. Fylkesmannen ble bedt om å oversende alle vedtak om dispensasjon fra reguleringsplan vedtatt før 2000 for perioden 1. juli 2018 til 31. mars 2019.

Det overordnede inntrykket etter en gjennomgang av vedtakene var at vurderingene etter plan- og bygningsloven § 19-2 annet ledd i hovedsak oppfylte lovens krav. Ombudsmannen ba likevel Fylkesmannen være oppmerksom på risikoen for en dispensasjonspraksis som på sikt vil føre til at planer eller enkeltbestemmelser uthules. Videre minnet ombudsmannen om at dersom en plan eller planbestemmelse ikke lenger er i samsvar med hvordan kommunen ønsker å utvikle området, bør kommunen endre planen fremfor å dispensere.

Sak 2019/109

Innsyn i powerpoint-presentasjon

Saken gjelder spørsmålet om en powerpoint-presentasjon kan unntas fra innsyn som et organinternt dokument. En polititjenestemann holdt et foredrag, og viste i den forbindelse frem en powerpoint-presentasjon for foreldre og elever på en barneskole. En av de fremmøtte ba i etterkant om innsyn i presentasjonen. Politidirektoratet avslo innsynsbegjæringen og begrunnet avslaget med at presentasjonen var et organinternt dokument.

Ut fra sakens opplysninger kunne ikke ombudsmannen se at vilkårene for å unnta presentasjonen som et organinternt dokument var oppfylt. Presentasjonen syntes ikke å være utarbeidet for den interne saksforberedelsen, og mye talte for at presentasjonen måtte anses for å være sendt ut av organet. Ombudsmannen kom videre til at det var mangler ved Politidirektoratets mer offentlighetsvurdering i denne saken.

Ombudsmannen ba Politidirektoratet om å foreta en ny vurdering av innsynsspørsmålene.

Politidirektoratet foretok deretter en ny vurdering. Direktoratet omgjorde sitt tidligere vedtak og ga innsyn i powerpoint-presentasjonen, med unntak av noen private bilder.

Sak 2019/1262

Saksbehandlingstid for foreløpig beregning av refusjon – adgang til å stille saken i bero

I forbindelse med bygging av infrastruktur til Intility Arena, ba tiltakshaver om godkjenning av de innsendte planene og foreløpig beregning av refusjon etter plan- og bygningsloven § 18-8. Kommunens foreløpige beregning av refusjon skal skje innen seks uker. Oslo kommune hadde ikke – selv etter fire år og gjentatte purringer – behandlet saken. Etter klage fra tiltakshaver undersøkte ombudsmannen kommunens saksbehandlingstid nærmere, og det kom frem at kommunen hadde stilt saken i bero. På bakgrunn av en underliggende avtale, mente kommunen at det ikke var adgang til å fremme refusjonskrav i saken. Avtalen gikk ut på at tiltakshaver selv skulle dekke alle kostnadene til utbygging av infrastrukturen knyttet til Intility Arena.

Ombudsmannen kom til at den privatrettslige avtalen ikke kunne danne grunnlag for å unnlate å behandle refusjonssaken. Dersom refusjonssaken ikke blir avvist, må kommunen foreta den foreløpige refusjonsberegningen. Først i det etterfølgende økonomiske oppgjøret kan den privatrettslige avtalen eventuelt påberopes. Ombudsmannen ba kommunen om å behandle saken.

Kommunen startet deretter sin behandling av saken slik at den ikke lenger var stilt i bero, og ombudsmannen fant ikke grunn til å foreta seg noe mer i saken.

Sak 2018/2412

Sivilombudsmannen mener at Erstatningsnemnda for voldsofre har tolket loven feil

En person som var blitt utsatt for forsøk på tvang til seksuell omgang, fikk avslag på søknad om voldsoffererstatning.

Erstatningsnemnda for voldsofre mente at den straffbare handlingen ikke var alvorlig nok. Ombudsmannen uttalte at nemndas praksis ikke har hjemmel i loven. Vedtaket var dermed ugyldig.

Sak 2019/1297

Innsyn i dokumenter om avslutning av arbeidsforhold

Den norske kirke avsto et innsynskrav i oppsigelser og avtaler inngått mellom et kirkelig fellelsråd og en arbeidstaker.

Personen som ba om innsyn, klaget på avslaget. Bispedømmerrådet opprettholdt avslaget.

Ombudsmannen kom til at bispedømmerrådets saksbehandlingstid var for lang og i strid med offentleglovas krav. Det var også knyttet begrunnet tvil til om bispedømmerrådet hadde lagt til grunn en riktig forståelse av taushetspliktens rekkevidde for opplysninger om ansettelsesforhold i Den norske kirke, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr.1. Ombudsmannen ba bispedømmerrådet om å foreta en ny vurdering av innsynsspørsmålet.

Bispedømmerrådet vurderte etter dette saken på nytt og omgjorde avslaget. Dokumentene ble fortsatt ansett å inneholde opplysninger om «noens personlige forhold», som ble unntatt fra offentlighet etter offentleglova § 13, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1. Bispedømmerrådet kom til at til at de øvrige delene av dokumentene, i lys av ombudsmannens uttalelse, var offentlige.

Sak 2019/410

Avslag på anmodning om utsatt iverksetting av vedtak – krav til begrunnelse

Ombudsmannen kritiserte Klima- og miljødepartementet for å ha gitt en for snever begrunnelse for et avslag på en anmodning om utsatt iverksetting av vedtak om kvote for lisensfelling av ulv. Ombudsmannen mente at de hovedhensynene som inngikk i vurderingen, skulle vært nevnt i begrunnelsen. Videre skulle departementet på en klarere og mer forståelig måte gjort kort rede for hvilke hensyn som var avgjørende for departementets avslag.

Departementet ble bedt om å merke seg ombudsmannens merknader i denne saken og legge disse til grunn ved utformingen av fremtidige avslag på anmodninger om utsatt iverksetting av vedtak.

Sak 2019/1142

Innsyn i uttrekk fra valutaregisteret i transaksjoner fra Norge til Filippinene

Ombudsmannen undersøkte en sak om innsyn i et uttrekk fra valutaregisteret av alle transaksjoner mellom kr 50 og kr 400 sendt fra Norge til Filippinene for en periode på fem år. Uttrekket viste årstall og hvert enkelt beløp. Skattedirektoratet avsto innsynskravet med den begrunnelse at opplysningene var taushetsbelagt etter skatteforvaltningsloven § 3-1. Direktoratet mente at opplysningene ikke var tilstrekkelig anonymisert.

Taushetsplikt om noens økonomiske forhold er ikke til hinder for å gi ut informasjon i anonymisert form. Ombudsmannen kom til at opplysningene i det aktuelle uttrekket fra valutaregisteret var tilstrekkelig anonymisert og derfor ikke taushetsbelagt. Ombudsmannen ba Skattedirektoratet om å behandle innsynskravet på nytt. Etter en fornyet vurdering ga Skattedirektoratet innsyn i sammenstillingen slik det var bedt om.

Ifølge Stortingets instruks til Sivilombudsmannen § 12 andre ledd skal ombudsmannen i den årlige meldingen til Stortinget orientere om sitt arbeid med å overvåke og kontrollere at forvaltningen respekterer og sikrer menneskerettighetene.

Arbeidet med menneskerettigheter

Sivilombudsmannen bidrar til at norske myndigheter respekterer og sikrer menneskerettighetene både gjennom det generelle menneskerettighetsmandatet og forebyggingsmandatet. Sentralt for 2019 var overleveringen av Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler. Temaer for klagesakene omfattet blant annet barnets beste, vern av selvbestemmelsesretten og den personlige integritet, retten til familieliv og offentlig ansattes ytringsfrihet.

Sivilombudsmannens behandling av saker som berører menneskerettighetene

Sivilombudsmannen tar på ulike måter hensyn til Norges menneskerettslige forpliktelser i sin klagesaksbehandling. Noen ganger tolker ombudsmannen innholdet i de menneskerettslige forpliktelsene og konkluderer med hvilken betydning de får for den aktuelle saken. Andre ganger nøyer ombudsmannen seg med å påpeke overfor myndighetene at menneskerettslige forpliktelser er relevant for behandling av saken og må tas med i vurderingen.

Barnets beste

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som gjelder barn. Dette følger av FNs barnekonvensjon og Grunnloven § 104. I 2019 ble det avgitt tre uttalelser hvor dette hensynet stod sentralt. En av uttalelsene (sak 2019/460) gjaldt søknad om skoleplass i en nabokommune for en skolestarter.

Ombudsmannen mente at saken ikke var godt nok opplyst, og at hensynet til barnets beste som følge av dette ikke var tilstrekkelig kartlagt. Fylkesmannen ble derfor bedt om å vurdere saken på nytt.

Hensynet til barnets beste var også tema i to saker om fratakelse av vergeoppdrag for enslige mindreårige asylsøkere som var bosatt under barneverntjenesten (sak 2017/3572 og sak 2017/3495). Ombudsmannen uttalte at vurderingen av hva som er «til det beste» for de mindreårige etter vergemålsloven § 29, må skje i tråd med de føringer som følger av barnekonvensjonen og Grunnloven § 104. I begge saker hadde Statens sivilrettsforvaltning lagt for lite vekt på de mindreåriges ønske om å beholde klageren som verge i vurderingen av barnets beste. Ettersom de mindreårige på tidspunktet for ombudsmannens uttalelser var fylt 18 år, var det ikke grunn til å be om at sakene ble behandlet på nytt.

Vern av selvbestemmelsesretten og den personlige integritet

Sivilombudsmannen har også i 2019 behandlet klager på tvangsbruk i psykisk helsevern. I en sak om tvangsmedisinering (sak 2018/2278) har ombudsmannen redegjort for innholdet i beviskravet for manglende samtykkekompetanse etter pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3. Et tilleggskrav om manglende samtykkekompetanse for tvangsbehandling i psykisk helsevern trådte i kraft 1. september 2017.

I saken var det uklart om Fylkesmannen hadde forstått og anvendt beviskravet riktig. Ombudsmannen viste innledningsvis til at personer som er underlagt tvang i psykisk helsevern, er omfattet av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Videre uttalte ombudsmannen at lovens krav om at det må være «åpenbart» at personen mangler den nødvendige evnen til å forstå hva behandlingsavgjørelsen gjelder, gir uttrykk for et svært strengt beviskrav. Ombudsmannen bemerket at det å frata en person rettslig kompetanse til å ta egne beslutninger i helse spørsmål er et alvorlig inngrep i den personlige integritet og selvbestemmelsesrett. Lovens strenge beviskrav har derfor en viktig rettssikkerhetsmessig funksjon, og skal fungere som en reell skranke mot underkjennelse av autonomi. Ombudsmannen tok ikke stilling til gyldigheten av vedtaket, men påpekte at Fylkesmannens rettsanvendelse var uklar og at vedtaket var i strid med begrunnelsesplikten.

En annen sak (sak 2017/4127) gjaldt Fylkesmannens avgjørelse i en tilsynssak om langvarig bruk av mekaniske tvangsmidler (beltelegging) overfor en person som hadde vært underlagt tvungent psykisk helsevern. Ved avslutningen av tilsynssaken konkluderte Fylkesmannen med at det ikke forelå ulovlig bruk av tvangsmidler, og at den ansvarlige institusjonen ikke hadde brutt forsvarlighetskravet i spesialisthelsetjenesteloven § 2-2.

Ombudsmannen ba om Fylkesmannens syn på om det tvangsregimet som pasienten hadde vært underlagt, blant annet var i tråd med forbudet mot umenneskelig eller nedverdiggende behandling etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 3.

På bakgrunn av ombudsmannens undersøkelse besluttet Fylkesmannen å behandle saken på nytt. Ved den nye vurderingen konkluderte Fylkesmannen med at det var begått flere lovbrudd. I et avsluttende brev påpekte ombudsmannen viktigheten av at klager over bruk av tvangsmidler behandles på en grundig og samvittighetsfull måte, og at Fylkesmannen foretar korrekte vurderinger og påpeker ulovlig bruk av tvang.

Retten til familieliv

I en sak om familieinnvandring (sak 2018/4025) kom ombudsmannen til at Utlendingsnemnda (UNE) hadde lagt til grunn en uriktig forståelse av utlendingsloven § 43. UNE hadde innfortolket et krav om at referansepersonen må være enslig. Ombudsmannen uttalte at retten til familieinnvandring etter § 43 har sammenheng med retten til familieliv etter EMK artikkel 8. Et inngrep i retten til familieliv befinner seg i kjernen av det forvaltningsrettslige legalitetsprinsippet. Ombudsmannen bemerket derfor at det skal klare holdepunkter til for å fravike lovens ordlyd til skade for den private part. UNEs vedtak var dermed ugyldig.

Offentlig ansattes ytringsfrihet

Sivilombudsmannen har i 2019 også behandlet saker om offentlig ansattes ytringsfrihet etter EMK artikkel 10 og Grunnloven § 100. Disse sakene er nærmere omtalt på s. 14.

Arbeidet i forebyggingsenheten

I tillegg til den generelle formuleringen i sivilombudsmannsloven § 3 om at ombudsmannen skal bidra til at offentlig forvaltning respekterer og sikrer menneskerettighetene, har Sivilombudsmannen et særlig ansvar for å bidra til gjennomføringen av FNs torturkonvensjon. Dette arbeidet gjøres primært i forebyggingsenheten, hvor de ansatte har tverrfaglig kompetanse. I henhold til mandatet beskrevet i tilleggsprotokollen til torturkonvensjonen, skal Sivilombudsmannen gjennomføre regelmessige besøk til steder hvor mennesker er eller kan være frihetsberøvet.

I 2019 har Sivilombudsmannens forebyggingsenhet gjennomført sju besøk til barnevernsinstitusjoner og ett besøk til en psykisk helseverninstitusjon. Innen barnevernet har forebyggingsenheten besøkt Buskerud og Vestfold ungdomssenter akutt, avdeling Barkåker, Humana barnevern øst, avdeling Jessheim og avdeling Hol Gård, Jong Ungdomshjem for ungdommer med alvorlige rusutfordringer og flere avdelinger under Stendi Nord Nymogården. Innen psykisk helsevern har forebyggingsenheten besøkt døgnavdeling for barn og unge ved Stavanger sykehus.

Etter hvert besøk publiserer Sivilombudsmannen en rapport med funn og anbefalinger. Rapporten følges opp i dialog med den aktuelle institusjonen og ansvarlige myndigheter. Forebyggingsenheten behandler ikke selv enkeltsaker, men formidler til Sivilombudsmannens klagesaksavdelinger eventuelle enkeltklager mottatt under besøkene. Nærmere informasjon om de enkelte besøkene og Sivilombudsmannens arbeid under forebyggingsmandatet fremgår av en egen årlig melding til Stortinget.¹

Særskilt melding om isolasjon i fengsler

Etter sivilombudsmannsloven § 12 andre ledd kan ombudsmannen gi Stortinget og vedkommende forvaltningsorgan en særskilt melding om han finner det «formålstjenlig».

Sivilombudsmannen overleverte Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler 18. juni 2019.² Siden 2014 har forebyggingsenheten gjennomført 20 besøk til 19 norske fengsler med høy sikkerhet. Et gjennomgående funn fra besøkene har vært omfattende bruk av isolasjon og innlåsing på egen celle. Funnene var av så alvorlig karakter at Sivilombudsmannen anså det nødvendig å gjøre Stortinget særskilt oppmerksom på den risiko for brudd på forbudet mot tortur og umenneskelig behandling som isolasjon i fengslene representerer.

Slik situasjonen er i dag overholder ikke norske myndigheter internasjonale menneskerettsstandarder, og det er mennesker som påføres alvorlige skader på grunn av isolasjonsbruk under soning. I den særskilte meldingen peker Sivilombudsmannen blant annet på at myndighetene ikke har oversikt over isolasjonsbruk, svake tilsynsordninger, svakt helsetilbud og dårlig oppfølging av psykisk syke innsatte. Meldingen er nærmere omtalt i forebyggingsenhetens årlige melding til Stortinget.

1 Dokument 4:1 (2019–2020). Engelsk versjon leveres også til FNs underkomité for forebygging av tortur (SPT).

2 Dokument 4:3 (2018/19).

Menneskerettigheter og kunstig intelligens

Sivilombudsmannen har i 2019 igangsatt et arbeid for å ruste ombudsmannen i møtet med mulige rettssikkerhetsutfordringer knyttet til teknologisk utvikling. Som ledd i dette arbeidet deltok ansatte ved ombudsmannens kontor på en konferanse i Brussel i april 2019 for å lære om kunstig intelligens og menneskerettigheter. Utviklingen av kunstig intelligens skjer raskt, og bruken av digitale løsninger i ulike avgjørelsesformer i forvaltningen er økende. Konferansen ble avholdt i regi av Academy of European Law, og ga et godt innblikk i hva kunstig intelligens er og hvilket rettslig og etisk rammeverk som gjelder for bruk av slik teknologi. Sentrale menneskerettslige problemstillinger som reises, er blant annet forbudet mot diskriminering og vernet av den personlige integritet.

Sivilombudsmannen har opprettet en intern ressursgruppe som skal bidra til at ombudsmannen har kompetanse og ressurser til å håndtere rettssikkerhetsutfordringer som følge av den teknologiske utviklingen. Ressursgruppens arbeid er nærmere omtalt på side 62.

Utadrettet virksomhet

Sivilombudsmannen blir jevnlig invitert til å holde innlegg og delta i diskusjoner om ulike tema. Ansatte ved ombudsmannens kontor holdt i april 2019 et foredrag om FNs barnekonvensjon og ombudsmannens praksis på utdanningsfeltet på fagsamling for pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) i Oslo og Akershus. Tilsvarende foredrag ble holdt i desember for Fylkesmannen i Innlandet.

På bakgrunn av særskilt melding til Stortinget arrangerte Sivilombudsmannen en debatt om isolasjon i norske fengsler under Arendalsuka 2019. Omlag hundre fremmøtte fulgte debatten. Panelet bestod av en stortingsrepresentant fra Arbeiderpartiet, en statssekretær fra Fremskrittspartiet, fengselslederen for Oslo fengsel og avdelingssjef for Sivilombudsmannens forebyggingsenhet. Debatten ble streamet direkte. Flere medier fulgte arrangementet.

Besøk av FNs spesialrapportører

Sivilombudsmannen har i 2019 tatt imot besøk av to av FNs spesialrapportører med temamandater innen menneskerettigheter.

David R. Boyd – spesialrapportør for menneskerettigheter og miljø – besøkte ombudsmannen i september 2019. Formålet med besøket var å undersøke hvordan norske myndigheter ivaretar menneskerettighetene på miljøområdet. Under møtet redegjorde Sivilombudsmannen for klagesaker innen miljøretten, herunder miljøinformasjonsloven.

Catalina Devandas Aguilar – spesialrapportør for personer med nedsatt funksjonsevne – besøkte ombudsmannen i oktober 2019. Formålet med besøket var å undersøke hvordan norske myndigheter ivaretar FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Under møtet redegjorde Sivilombudsmannen for forebyggingsenhetens arbeid og klagesaker som berøres av CRPD.

Spesialrapportørene har, i tillegg til Sivilombudsmannen, hatt møter med myndigheter, virksomheter, organisasjoner og utdanningsinstitusjoner under sine norgesbesøk. Spesialrapportørene vil hver for seg fremlegge en rapport for FNs menneskerettsråd i mars 2020.

Andre delegasjonsbesøk

Sivilombudsmannen mottar jevnlig forespørsler om å ta imot delegasjonsbesøk fra andre land som ønsker å høre om hvordan ombudsmannen arbeider for å ivareta borgernes rettigheter. I 2019 hadde kontoret besøk fra Malaysia, Tsjekkia, Sør-Korea, Indonesia, Usbekistan og Malta. Flere av besøkene var foranlediget av pågående demokratiseringsprosesser og arbeid innen antikorrupsjon i landene.

Delegasjonen fra Malta representerte den maltesiske kommisjonen for rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Kommisjonen behandler klager på diskriminering som følge av nedsatt funksjonsevne, og er det nasjonale tilsynsorganet for implementering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i Malta. Ombudsmannen orienterte om sin rolle og arbeid på området.

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet har i løpet av året tatt imot besøk fra delstatene Louisiana og Washington State i USA. Delegasjonene har omfattet fengselsledere, representanter fra universiteter, ikke-statlige organisasjoner og lokale myndigheter som jobber for å forbedre fengselsforholdene i disse statene. I møtene redegjorde forebyggingsenheten for sitt arbeid med torturforebygging i Norge, og hvordan fengselsforholdene følges opp overfor ansvarlige myndigheter og kriminalomsorgen.

Internasjonalt samarbeid

Ombudsmannen i Litauen inviterte til baltisk-nordisk ombudsmannskonferanse i Vilnius i september 2019. Konferansen omhandlet sikringen av sentrale velferdsrettigheter for bevaringen av et verdig liv for befolkningen generelt og personer med nedsatt funksjonsevne spesielt. Implementering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) stod sentralt i diskusjonene.

Avslutning av menneskerettighetsarbeidet i Kina

Sivilombudsmannen har i årene 2005–2010 og 2017–2018 hatt et justissamarbeid med Kinas riksadvokatembete – The Supreme People's Procuratorate (SPP). Foruten myndighet til å avgjøre tiltalespørsmål, har SPP også myndighet til å utstede arrestordre og holde folk i arrest. SPP har videre tilsynsansvar for samtlige fengsler og arrester i Kina, og er dermed en viktig premissleverandør når det gjelder innsattes og arrestanters rettigheter.

Samarbeidet mellom Sivilombudsmannen og SPP har blant annet omfattet organisering av ni studiebesøk til Norge og sju fagseminarer i Kina. Formålet har vært å styrke kunnskapsnivået om norsk lovgivning og internasjonale menneskerettighetsstandarder hos kinesiske rettshåndhevere. Om lag 1000 representanter fra SPP, det kinesiske justisdepartementet, det kinesiske samfunnsikkerhetsdepartementet, statsadvokater, dommere, fengselsledere, forsvarsadvokater og andre rettshåndhevere i Kina har deltatt i løpet av samarbeidsperioden. Sentrale temaer har vært knyttet til godt styresett og strafferettspleie. Fra norsk side har representanter fra domstolene, politi- og påtalemyndigheten og kriminalomsorgen deltatt sammen med ombudsmannen.

Justissamarbeidet ble ledet av en norsk kinesisk-talende spesialrådgiver og jurist ved ombudsmannens kontor. Prosjektet har vært finansiert av Utenriksdepartementet etter årlig søknad. Stortinget er blitt holdt orientert om samarbeidet gjennom ombudsmannens årsmeldinger, og har gitt positive tilbakemeldinger. Justissamarbeidet med SPP ble avsluttet i 2019 på grunn av bortfall av spesialkompetansen ved ombudsmannens kontor.

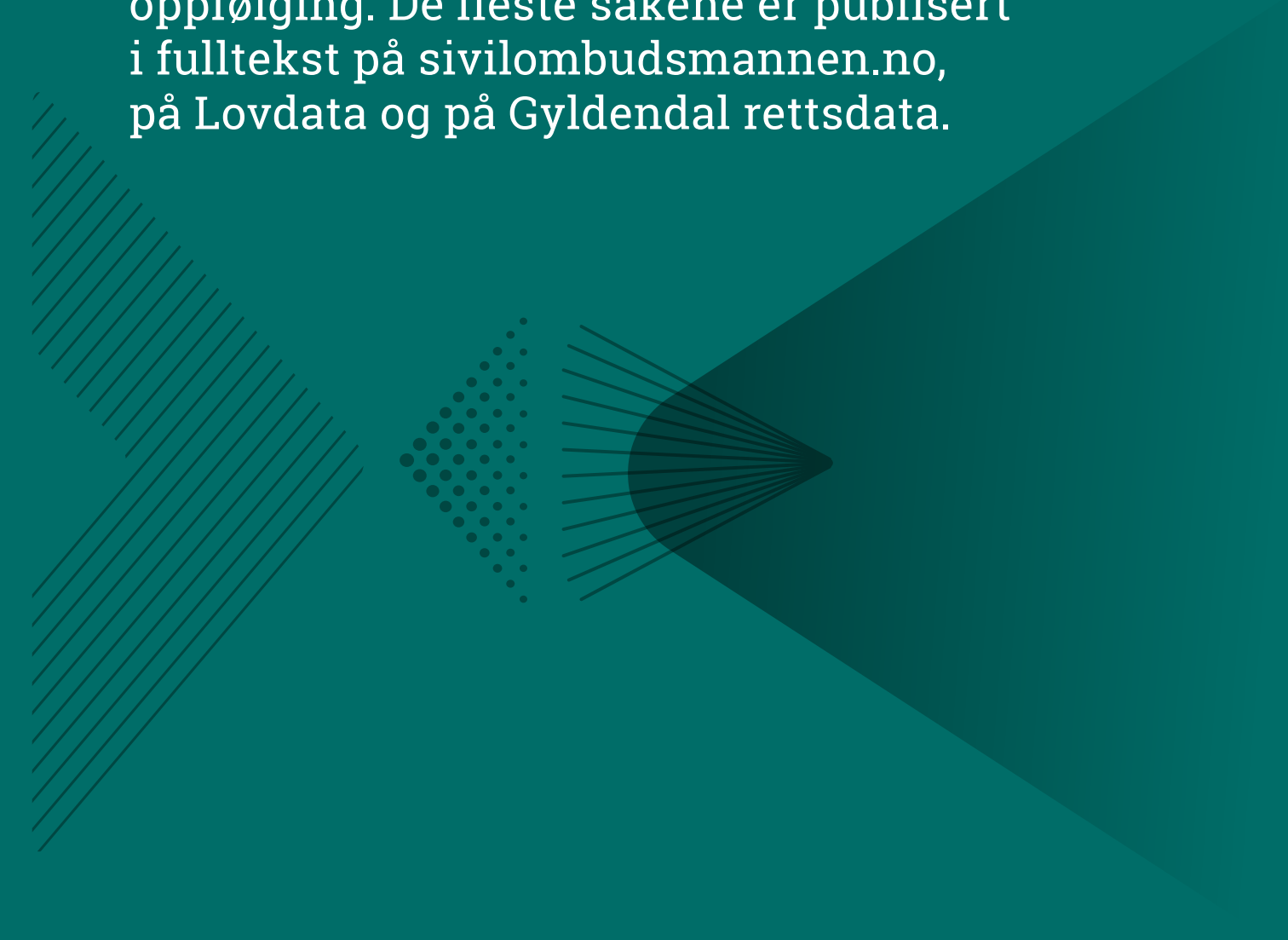
Mona Keiko Løken,
seniorrådgiver

Særskilte meldinger i perioden 1967–2019

- 06.07.1967:** Forholdene ved statens spesialscole for evneveike
Kirke- og undervisningsdepartementet
- 22.12.1995:** Uttalelse om Markedsrådets vedtak om å forby TV2 å vise annonsefilmer
Markedsrådet/Barne- og familiedepartementet
- 04.07.1996:** Saksbehandlingstiden i Trygderetten
Sosialdepartementet
- 14.10.1996:** Rett til innsyn etter offentlighetsloven
Diverse fylkesmenn og departement
- 24.02.1998:** Praktisering av offentlighetsloven i Justisdepartementet
- 08.12.1998:** Fire saker om nedlegging av skoler
Kommunestyrene, fylkesmenn/utdanningskontorene
- 01.04.2001:** Praktisering av offentlighetsloven i Lillehammer og Trondheim kommuner
- 21.12.2005:** Politiets og påtalemyndighetens behandling av to anmeldelser
Riksadvokaten
- 15.02.2007:** Politiets utlendingsinternat på Trandum
Politiets utlendingsenhet og Justis- og politidepartementet
- 20.06.2008:** Ligningsbehandlingen for 2005/2006.
Krav om særfradrag for ekstra store sykdomsutgifter som følge av diabetes
Skattedirektoratet
- 06.10.2008:** Saksbehandlingstid og rutiner – Norsk Pasientskadeerstatning
NPE og Helse- og omsorgsdepartementet
- 08.06.2009:** Ombodsmannen sin rett til å få saksdokument oversendt til seg
i samband med behandlinga av klager
Olje- og energidepartementet
- 30.10.2015:** Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger ikke Sivilombudsmannens uttalelser
- 18.06.2019:** Isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler

Oversikt over saker i 2019

Dette kapittelet inneholder en oversikt over saker av alminnelig interesse, saker ombudsmannen har tatt opp av eget tiltak og saker der ombudsmannen har gjort forvaltningen oppmerksom på mangler ved lover, forskrifter eller forvaltningspraksis, i tillegg til en oversikt over forvaltningens oppfølging. De fleste sakene er publisert i fulltekst på sivilombudsmannen.no, på Lovdata og på Gyldendal rettsdata.

Saker av alminnelig interesse

Etter instruks for Sivilombudsmannen § 12 skal årsmeldingen inneholde en oversikt over behandlingen av de enkelte saker som ombudsmannen mener har alminnelig interesse. Kriterier for dette er om saken er representativ for sakstypen, om den er relevant som eksempel på saksbehandlingsfeil som er gjort, om saken er prinsipiell og rettsavklarende og om saken reiser spørsmål av rettssikkerhetsmessig karakter. Oversikten er sortert etter de ulike rettsområdene.

Alminnelig forvaltningsrett

2019/410	Avslag på anmodning om utsatt iverksetting av vedtak – krav til begrunnelse
2018/4143	Ambassaden i Addis Abebas behandlingstid og informasjon under sakens gang
2019/1262	Saksbehandlingstid for foreløpig beregning av refusjon – adgang til å stille saken i bero
2018/2622	Behandling av søknader om løyve for busstransport
2018/4745	Habilitet og begrunnelsesplikt ved klagebehandlingen av sak om parkeringstillatelse
2018/3577	Fotografering av offentlig tjenesteperson uten samtykke
2018/2388	Saksbehandling i kommunal klagenemnd – habilitet og krav til begrunnelse
2018/2348	Sakskostnader for Trygderetten der saken henvises uten opphevelse
2018/31	Dekning av sakskostnader ved førsteinstansens nye behandling etter klageinstansens opphevelse – spørsmål om vedtaket er endret til gunst
2019/1030	Saksbehandlingen i saker om spesialundervisning i Bergen kommune

Ansettelsessaker, offentlige ansettelsesforhold, driftsavtaler

2018/1863	Sakens opplysning ved vurdering av personlig egnethet i ansettelsessak
2018/2073	Ansettelse av skolefaglig ansvarlig uten forutgående kunngjøring
2018/4077	Manglende saksutredning og offentlig utlysning av stillinger som assisterende rektor
2018/3219	Manglende gjennomføring av intervju
2018/3073	Saksbehandlingen ved utvelgelsen av intervjukandidater – spørsmål om utredningsplikt, kontradiksjon og skriftlighet
2018/4630	Arbeidsgivers tidsbruk ved illeggelse av skriftlig advarsel
2018/805	Ansettelse uten forutgående utlysning
2018/3248	Spørsmål om det var plikt til å innhente referanser for en intern søker
2018/3269	Innhenting av referanser uten forhåndsgodkjenning fra søker
2018/1758	Innhenting av referanser og bruk av sakkyndig bedømmelse i ansettelsessak
2018/1625	Ansettelse av brannsjef i strid med kravene i dimensjoneringsforskriften
2018/2314	Diskvalifisering av kandidat fra ansettelsesprosess grunnet kontakt med andre søkere
2018/2522	Sak om ansettelse – spørsmål om forbigåelse og saksbehandlingsfeil
2018/3747	Ansettelse i strid med krav i utlysningsteksten og spørsmål om utvelgelsen av intervjukandidater
2018/3151	Ansettelse av yrkesfaglærer

2018/2466	Ansettelse av fengselsførstebetjent
2018/2936	Ansettelse av operatører på nødalarmeringssentral
2018/3959	Tilbakekall av tilbud om stilling – spørsmål om søkerens medansvar for sakens opplysning
2018/3030	Utredningsplikt ved utvelgelse til intervju i ansettelsessak
2019/642	Ansettelse i strid med krav i utlysningsteksten
2019/885	Ansettelse i strid med krav i utlysningsteksten
2019/1176	Ansettelse uten forutgående intervjuer av søkerne
2019/1867	Ansettelse av utrykningsleder i brannvesenet
2018/4777	Skriftlig advarsel i arbeidsforhold etter ytring på Facebook
2018/3192	Kommunens behandling av tildeling av driftstilskudd til fysioterapi
2018/4579	Vurdering av om fallviltmannskap i x kommune er oppdragstakere eller arbeidstakere
2019/2265	Ansettelse av tolk
2019/3885	Ansettelse i strid med krav i utlysningsteksten
2019/1405	Kommunens behandling av krav om fast stilling ved valg mellom flere midlertidige ansatte

Barn og barnevern

2018/3120	Fylkesmannens myndighet til å overprøve kommunale tjenestemenns avgjørelser om habilitet i en sak om overføring av barnevernssak til en annen kommune
2017/2817	Fylkesmannens behandling av henvendelse om barneverntjenestens myndighet til å nekte samvær

Barnebidrag

2018/3924	Gebyr for fastsettelse av barnebidrag
2019/600	Krav til dokumentasjon ved anerkjennelse av utenlandsk avgjørelse om barnebidrag

Barnehager

2018/3627	Kommunens saksbehandling ved søknad om utsatt skolestart og tap av barnehageplass
2019/2930	Fylkesmannens tilsynskompetanse etter barnehageloven
2019/359	Krav om tilbakebetaling av tilskudd fra privat barnehage
2019/3037	Prioriteringskriterier ved tildeling av plasser i kommunale barnehager

Bolig

2018/5025	Sen saksbehandling i saker om startlån og kommunal bolig
------------------	--

Domstol, tinglysing, tvangsfullbyrdelse, gjeldsordning, inkasso

2019/3663	Kemneren i Grenlands rutiner ved innkreving for kommunen
------------------	--

Erstatning

2018/2412	Voldsoffererstatningslovens saklige virkeområde – kravet til straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten
------------------	--

Helse- og omsorgstjenester m.m.

2018/303	Manglende opprettelse av tilsynssak om brudd på en pasients reservasjon mot involvering av navngitt lege
2018/631	Fylkesmannens behandling av klage over helsehjelp til kvinnelig innsatt i fengsel
2017/3037	Fylkesmannens behandling av sak om helse- og omsorgstjenester
2018/3391	Helseklages behandlingstider i pasientskadesaker generelt og i en enkeltsak innkommet i 2015
2018/3021	Pasientreiser – reiseutgifter dekkes ikke hvis pasienten kan benytte rutegående transportmiddel til lokal minstetakst – tolknings spørsmål
2019/1883	Saksbehandlers habilitet i kommunal klagesak om ledsagerbevis
2018/4198	Klageorganets endring til skade i sak om autorisasjon som fysioterapeut
2018/2278	Tvangsmedisinering – beviskravet for manglende samtykkekompetanse
2018/1950	Fylkesmannens behandling av påstand om pliktbrudd i forbindelse med tvangsinnleggelse etter psykisk helsevernloven
2018/3714	Fylkesmannens behandling av sak om pliktbrudd i kommunal helsetjeneste

Kriminalomsorg

2018/4083	Klage over avslag på overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå – plikten til å oversende saksdokumenter til klageinstansen
------------------	---

Landbruk, skogbruk og reindrift

2018/2665	Avkorting av produksjonstilskudd ved feilopplysninger – omgjøring av vedtak
2019/1169	Tolkningen av «produktiv skog» i konsesjonsloven § 5 andre ledd

Offentlighet og innsyn

2018/4524	Møtebegrepet i kommuneloven – budsjettmøte
2018/4671	Innsyn i e-post om finansministerens leiekontrakter – saksdokument for organet
2019/109	Innsyn i powerpoint-presentasjon – spørsmål om organinternt dokument
2018/4916	Spørsmål om Andøya Space Center as er omfattet av offentleglovas virkeområde
2018/2270	Manglende svar og mangelfull journalføring i sak om beregning av gebyr for slamtømming
2018/4884	Kommunens praksis for journalføring av e-poster mv.
2018/3891	Innsyn i tilbudsdokumenter i en anbudskonkurranse
2019/702	Innsyn i dokumenter om internkontroll – saksbehandlingstid
2018/2779	Viderebruk av materiale etter offentleglova § 7 første ledd
2019/1297	Innsyn i dokumenter om avslutning av arbeidsforhold
2018/4937	Innsyn i dokumenter om anskaffelse av ambulansflytjenester fra 2019
2019/1513	Innsyn i dokumenter om avgang som HR-direktør i Helfo
2019/1142	Innsyn i uttrekk fra valutaregisteret i transaksjoner fra Norge til Filippinene
2019/108	Innsyn i sak om anskaffelse av sak- og arkivsystem
2019/1415	Spørsmål om innsyn i it-driftsmeldinger og mangelfull klagesaksbehandling
2019/3643	Delvis avslag på krav om innsyn i interrevisjonsrapport fra Statens vegvesen

-
- 2019/2154** Innsyn i sammenstilling av opplysninger hos systemleverandør
- 2019/3186** Innsyn i IT-driftsmeldinger – mangelfull klagebehandling
- 2019/3809** Spørsmål om innsyn i brev fra underordnet organ
- 2019/3483** Innsyn i sammenstilling av opplysninger om politiets responstid
- 2019/3392** Innsyn i rapporter fra internrevisjonen i Tolletaten
- 2019/3621** Innsyn i rapporter fra internrevisjonen i Skattedirektoratet
- 2019/3572** Avslag på krav om innsyn i internrevisjonsdokumenter
- 2019/4043** Innsyn i dokumenter om lokalisering av eldreombud

Plan og bygg

- 2018/4498** Kommunens behandling av private reguleringsplanforslag
- 2018/4398** Manglende ulovlighetsoppfølging etter plan- og bygningsloven § 32-1 – klagerett og fylkesmennenes prøving
- 2018/4012** Manglende søknad om dispensasjon fra kommuneplanens byggegrense i strandsonen
- 2018/4757** Rettsvirkning av kommuneplanens båndlegging for Forsvaret
- 2018/4232** Betydningen av feil i det faktiske grunnlaget for en rammetillatelse
- 2018/3829** Gyldigheten av planbestemmelse og bruk av retningslinjer i reguleringsplan
- 2019/12** Omgjøringsbegjæring – tillatelse til et lysthus i strandsonen
- 2019/1750** Manglende ulovlighetsoppfølging og lang saksbehandlingstid
- 2018/4760** Dispensasjon for oppføring av hytte – fordel-/ulempevurderingen
- 2019/1123** Fylkesmannens kompetanse etter forvaltningsloven § 34
- 2019/3688** Manglende oppfølging av ulovlighetsvarsler

Politiet og påtalemyndigheten

- 2018/1670** Klage over politiets opptreden – behandlingstid og informasjon under sakens gang
- 2019/1191** Oslo statsadvokatembeters begrunnelse av en henleggelsesbeslutning

Renovasjon, feiing, vann og avløp

- 2018/3058** Anleggsbidrag ved etablering av et kommunalt avløpsanlegg

Skatt og ligning, toll og avgifter

- 2018/1845** Eiendomsskatt – likhetsprinsippet og begrunnelse
- 2018/4134** Klageadgang etter eiendomsskattelova § 19
- 2018/3018** Skattedirektoratets begrunnelse ved avslag på frafall/reduksjon av tvangsmulkt
- 2018/4391** Endring av skattefastsetting som følge av senere inntrufne omstendigheter
- 2019/301** Unntaket fra merverdiavgift ved utleie av arbeidskraft til drift av akutt-/asylmottak
- 2019/1237** Avsluttende brev i sak om tilleggsavgift i merverdiavgiftssak – skatteforvaltningsloven § 14-4 bokstav c)
- 2019/436** Beregning av forsinkelsesrenter ved utbetaling av merverdiavgiftskompensasjon

2018/4572	Vurderingen av skatteplikt til Norge ved ileggelse av tvangsmulkt av et NUF
2019/2512	Avgift på sjokolade- og sukkerverer mv. – smakstilsatte vitamintilskudd
2019/994	Landbruksfritaket fra eiendomsskatt
2019/3284	Likebehandling ved vurdering av merverdiavgift på tilskudd til bedriftskantiner

Skole

2018/3140	Manglende standpunktkarakter i videregående skole
2018/3445	Fylkesmannens klagebehandling i sak om psykososialt skolemiljø
2018/3446	Fylkesmannens klagebehandling i sak om psykososialt skolemiljø
2018/2519	Finansiering av spesialundervisning for elever i friskoler
2018/3545	Fylkeskommunens behandling av klage på standpunktkarakter
2019/460	Fylkesmannens behandling av søknad om skoleplass i annen kommune
2019/561	Avvisning av klage etter opplæringslova § 9 a-6 annet ledd
2019/2410	Bortvisning av elev fra videregående skole på grunn av deltagelse i matkrig i skolens kantine

Studiefinansiering

2019/2249	Beregning av foreldrestipend
------------------	------------------------------

Universiteter og høyskoler

2018/1029	Universiteters adgang til å regulere opptak til deler av studieprogram
------------------	--

Utlendingssaker

2017/4408	Søknad om familieinnvandring – plikten til å utrede et barns identitet
2017/3689	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om statsborgerskap
2017/4181	Aldersfastsettelse for enslig mindreårig afghaner som søkte om beskyttelse
2018/3193	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om oppholdskort til familiemedlem av EØS-borger
2018/4638	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om oppholdskort til familiemedlem av EØS-borger
2017/2063	Utlendingsnemndas avgjørelser om et barns søknad om familieinnvandring til mor i Norge etter farens død
2018/673	Berostillelse av søknad om beskyttelse på grunn av en berostilt utvisningssak
2018/4803	Klageorganets plikt til å vurdere klagers anførsler
2018/2414	Utlendingsnemndas rettsanvendelse i sak om opphør av flyktningstatus opprettet etter ilagt straff
2018/4025	Utlendingsnemndas rettsanvendelse i sak om familieinnvandring
2018/2956	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om permanent oppholdstillatelse
2018/1308	Oppholdstillatelse på humanitært grunnlag ved langvarig tvungen psykisk helsevern – betydningen av muligheten for progresjon i helsebehandlingen og for avslutning av det tvungne vernet
2019/1336	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om statsborgerskap og betydningen av departementets instruks om berostillelse
2018/3865	UDIs behandlingstid som skranke for adgangen til å tidsbegrense oppholdstillatelse for enslige mindreårige asylsøkere frem til fylte 18 år

Vegtrafikk

- 2018/4557 og 2018/4740** Parkeringstillatelse for forflytningshemmede – klagesaksforberedelse, begrunnelsesplikt og rettsanvendelse
- 2019/1991** Tilbakekall av førerett på grunn av vandel

Vergemål

- 2016/2471** Dekning av sakskostnader ved opphevelse av vergemål
- 2018/3011** Fylkesmannens behandlingstid i sak om vergemål
- 2017/2468** Statens sivilrettsforvaltnings behandling av verges krav om timebasert godtgjøring
- 2017/2799** Godtgjøring til verge – adgangen til avkortning av sats for medhjelpers arbeid og utredningsarbeid for Fylkesmannen
- 2017/3572** Fratakelse av vergeoppdrag for enslige mindreårige asylsøkere – utredning og vurdering av «barnets beste»
- 2017/3495** Fratakelse av oppdrag som verge for mindreårig – utredning og vurdering av «barnets beste»
- 2017/1954** Høring av enslig mindreårig asylsøker i forbindelse med fratakelse av representantoppdrag
- 2019/1273** Valget av nærmeste pårørende etter pasient- og brukerrettighetsloven

Ytelser etter folketrygden og pensjon

- 2018/4518** Kontantstøtte og tredjelandsborgeres trygdetid fra annet EØS-land
- 2018/52** Virkningstidspunkt for uføretrygd
- 2018/2252** Spørsmål om tilbakevirkning i forbindelse med endring av folketrygdloven
- 2019/1296** Gjeldsoppgjør ved gjenanskaffelse av leaset kjøretøy
- 2019/4447** Saksbehandlingstiden i saker om frivillig medlemskap i folketrygden
- 2018/4453** Saksbehandlingen ved trukket klage

Økonomisk sosialhjelp

- 2019/2187** Refusjon i etterbetalt ytelse

Forvaltningens oppfølging

- 2018/3722** Innsyn i forliksavtale om arbeidsforhold
- 2016/2369** Arbeidsevnevurderingens betydning i uføretrygdsaker – sak av eget tiltak
- 2018/3678** Innsyn i postjournal
- 2017/300** Avvisning grunnet privatrettslige forhold – tiltak på fremmed grunn
- 2017/3805** Ileggelse av ordenstraff – vurdering av habilitet
- 2018/807** Forholdet mellom avstandskravet i plan- og bygningsloven § 29-4 annet ledd og arealplan
- 2018/1589** Vilkår for drosjeløyve – betydningen av en voldsdom
- 2016/1242** Helsetilsynets innhenting og bruk av taushetsbelagte opplysninger

2017/3156	Fylkesmannens vedtak om tvangsmedisinerer – krav om "stor sannsynlighet" for vesentlig positiv effekt og enkelte andre vilkår
2018/1922	Lukking av kommunestyremøte – hjemmel for lukking og føring av møtebok
2018/4630	Arbeidsgivers tidsbruk ved ileggelse av skriftlig advarsel
2017/647	Manglende fornyelse av oppholdstillatelse for å studere
2018/1791	Adgang til å trekke masteroppgave fra sensur – spørsmål om masteroppgave var innlevert
2018/1219	Manglende vurdering av naturmangfoldloven i plansak
2017/1921	Detaljregulering som avviker fra kommuneplanens arealdel
2017/2757	Om næringsseiendom er omfattet av landbruksfritaket fra eiendomsskatt
2018/631	Fylkesmannens behandling av klage over helsehjelp til kvinnelig innsatt i fengsel
2018/4391	Endring av skattefastsetting som følge av senere inntrufne omstendigheter
2018/1670	Klage over politiets opptreden – behandlingstid og informasjon under sakens gang
2018/2125	Utlendingsdirektoratets behandlingstid i sak om partsinnsyn
2018/3931	Lukking av møter i Kontrollutvalget – saksbehandling, føring av møtebok og hjemmel for lukking
2017/4303	Terror og sabotasje som tema i risiko- og sårbarhetsanalyse etter plan- og bygningsloven
2017/2436	Utlendingsmyndighetenes veiledningsplikt – betydningen av mangelfull veiledning i asylsak for en senere søknad om familieinnvandring
2017/1783	Helsekrav for førerrett ved førighetssvekkelse – Statens vegvesens kompetanse til å gi nye begrensninger i føreretten
2018/2388	Saksbehandling i kommunal klagenemnd – habilitet og krav til begrunnelse
2017/597	Omsorgslønn – om kravene til fylkesmannens oppfølging etter vedtak i klagesak, omgjøringsadgang og begrunnelse
2018/31	Dekning av sakskostnader ved førsteinstansens nye behandling etter klageinstansens opphevelse – spørsmål om vedtaket er endret til gunst
2018/3018	Skattedirektoratets begrunnelse ved avslag på frafall/reduksjon av tvangsmulkt
2008/513	Vedtak om inndragning av fangstverdi NVG-sild – Fiskeridirektoratet (2019/2156)
2018/673	Berostillelse av søknad om beskyttelse på grunn av en berostilt utvisningssak
2017/1066	Eiendomsskattetakst på fritidseiendom i Sarpsborg kommune – likhetsprinsippet
2018/3891	Innsyn i tilbudsdokumenter i en anbuds konkurranse
2018/78	Tillatelse til å oppføre gjeterhytte i risbotnen i Førdefjella
2018/4916	Spørsmål om Andøya Space Center as er omfattet av offentleglovas virkeområde
2018/4757	Rettsvirkning av kommuneplanens båndlegging for Forsvaret
2018/2665	Avkorting av produksjonstilskudd ved feilopplysninger – omgjøring av vedtak
2018/169	Fylkesmannens plikt til å vurdere brudd på helsepersonelloven – helsepersonells oppslag i journal
2017/2238	Utlendingsnemndas utrednings- og veiledningsplikt i sak om familieinnvandring – krav om dokumentasjon for at tidligere ekteskap er oppløst
2019/1297	Innsyn i dokumenter om avslutning av arbeidsforhold
2019/109	Innsyn i powerpoint-presentasjon – spørsmål om organinternt dokument
2018/3140	Manglende standpunkt karakter i videregående skole

- 2019/1142** Innsyn i uttrekk fra valutaregisteret i transaksjoner fra Norge til Filippinene
- 2018/3120** Fylkesmannens myndighet til å overprøve kommunale tjenestemenns avgjørelser om habilitet i en sak om overføring av barnevernsak til en annen kommune
- 2017/2063** Utlendingsnemndas avgjørelser om et barns søknad om familieinnvandring til mor i Norge etter farens død
- 2019/1513** Innsyn i dokumenter om avgang som HR-direktør i Helfo
- 2019/1262** Saksbehandlingstid for foreløpig beregning av refusjon – adgang til å stille saken i bero
- 2018/52** Virkningstidspunkt for uføretrygd
- 2018/4012** Manglende søknad om dispensasjon fra kommuneplanens byggegrense i strandsonen
- 2019/108** Innsyn i sak om anskaffelse av sak- og arkivsystem
- 2019/1883** Saksbehandlers habilitet i kommunal klagesak om ledsagerbevis
- 2017/1346** Dispensasjon til oppføring av hytte i randområdet for villrein
- 2018/4232** Betydningen av feil i det faktiske grunnlaget for en rammetillatelse
- 2019/1415** Spørsmål om innsyn i IT-driftsmeldinger og mangelfull klagesaksbehandling
- 2019/3643** Delvis avslag på krav om innsyn i internrevisjonsrapport fra Statens vegvesen
- 2019/1123** Fylkesmannens kompetanse etter forvaltningsloven § 34
- 2018/4937** Innsyn i dokumenter om anskaffelse av ambulanseflytjenester fra 2019
- 2018/3959** Tilbakekall av tilbud om stilling – spørsmål om søkerens medansvar for sakens opplysning

Saker som viser mangler i lov, forskrift eller praksis

- 2019/2512** Avgift på sjokolade- og sukkervare – smakstilsatte vitamintilskudd
- 2019/2249** Studiefinansiering – beregning av foreldrestipend – Lånekassen
- 2018/3134** Utstedelse av midlertidig pass til barn født av surrogatmor – Politidirektoratet – Den norske ambassaden i Kiev
- 2018/2278** Tvangsmedisinering – beviskravet for manglende samtykkekompetanse
- 2018/52** Virkningstidspunktet for uføretrygd – Arbeids- og velferdsdirektoratet
- 2017/4181** Aldersfastsettelse for enslig mindreårig afghaner som søkte om beskyttelse
- 2018/3120** Barnevernssak – avgjørelse om overføring av barnevernssak til annen kommune
- 2018/2412** Voldsoffererstatningslovens saklige virkeområde – kravet til straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten
- 2019/534** Møteoffentlighet – rutiner for lukking av møter mv. Brønnøy kommune
- 2018/4398** Manglende ulovlighetsoppfølging etter plan- og bygningsloven § 32-1 – klagerett og fylkesmennenes prøving
- 2018/3021** Pasientreiser – reiseutgifter dekkes ikke hvis pasienten kan benytte rutegående transportmiddel til lokal minstetakst – tolknings spørsmål
- 2018/2414** Utlendingsnemndas rettsanvendelse i sak om opphør av flyktningstatus opprettet etter ilagt straff
- 2017/2468** Statens sivilrettsforvaltnings behandling av verges krav om timebasert godtgjøring
- 2017/1273** Valget av nærmeste pårørende etter pasient- og brukerrettighetsloven

Saker tatt opp av eget tiltak

- 2019/4447** Saksbehandlingstiden i saker om frivillig medlemskap i folketrygden
- 2019/4260** Toinstansbehandling av klager i Tolletaten
- 2019/3688** Manglende oppfølging av ulovlighetsvarsler
- 2019/3663** Kemneren i Grenlands rutiner ved innkreving for kommunen
- 2019/1707** Saksbehandlingstiden ved Nav arbeid og ytelser i uføresaker bosatt utland
- 2019/589** Dispensasjonspraksis ved eldre reguleringsplaner – Fylkesmannen i Rogaland
- 2019/534** Møteoffentlighet – rutiner for lukking av møter mv. Brønnøy kommune
- 2019/210** Undersøkelse av manglende utlysning av rektorstillinger – Sarpsborg kommune
- 2018/52** Virkningstidspunkt for uføretrygd
- 2018/4519** Saksbehandlingstiden for klager på vedtak om eiendomsskatt i Oslo kommune
- 2018/3457** Krav om varsel før opphør av arbeidsavklaringspenger
- 2019/1708** Saksbehandlingstiden i Skatteklagenemnda
- 2018/4884** Kommunens praksis for journalføring av e-poster mv.
- 2018/4518** Kontantstøtte og tredjelandsborgeres trygdetid fra annet EØS-land
- 2018/4398** Manglende ulovlighetsoppfølging etter plan- og bygningsloven § 32-1 - klagerett og fylkesmennes prøving
- 2018/3021** Pasientreiser – reiseutgifter dekkes ikke hvis pasienten kan benytte rutegående transportmiddel til lokal minstetakst – tolkningsspørsmål

Avgitte høringsuttalelser

- 2019/2793** Høringsuttalelse om forslag til endringer i straffegjennomføringsloven (bruk av spyttette mv.)
- 2019/1505** Høringsuttalelse om forslag til ny barnevernlov
- 2019/2256** Høringssvar – NOU 2019:5 Ny forvaltningslov
- 2019/5160** Sivilombudsmannens høringsuttalelse om NOU 2019:14 Tvangsbegrensningsloven

Statistikk

Dette kapittelet inneholder en oversikt over sakstilfanget i 2019, ombudsmannens saksbehandling, utfallet av sakene og fordelingen av saker på forvaltningsorganer.

Nye saker

Det kom inn 3882 til ombudsmannens kontor i 2019. Dette er en liten nedgang fra foregående år, men stabilt høyt sammenliknet med tidligere år. 16 saker er i tillegg tatt opp på eget initiativ. Disse sakene er ressurskrevende, men viktige. Den høye saksmengden fører til en stadig økende saksavvikling, både for realitetsbehandlede og avviste saker.

ANTALL NYE SAKER	2015	2016	2017	2018	2019
Klagesaker og skriftlige forespørsler	3052	3111	3604	3904	3882
Saker tatt opp av eget tiltak	26	17	23	13	16
I alt	3078	3128	3627	3917	3898

Antall innkomne saker er stabilt høyt. Ombudsmannen jobber målbevisst med å øke antallet berettigede klager.

AVSLUTTEDE OG UAVSLUTTEDE SAKER	2015	2016	2017	2018	2019
Saker avsluttet i løpet av året	3093	2998	3600	3992	3979
Uavsluttede saker ved utgangen av året	247	388	420	345	264

Innsynssaker

Det kom inn 319 henvendelser om innsyn til Sivilombudsmannen i 2019.

Dette er ikke klager på avslag om innsyn i forvaltningen, men innsyn rettet mot ombudsmannens egne dokumenter og saker. Ombudsmannens saksdokumenter er i utgangspunktet offentlige, jf. Sivilombudsmannsloven § 9 første ledd. Unntak gjøres for dokumenter som innhentes fra forvaltningen i forbindelse med saksbehandlingen av en klage.

Avviste og realitetsbehandlede saker

Avviste og realitetsbehandlede saker

Saker der det ikke foreligger en avvisningsgrunn, regnes som realitetsbehandlede. Når ombudsmannen foretar en foreløpig undersøkelse om det er tilstrekkelig grunn til å behandle klagen, regnes den også som realitetsbehandlet selv om saken avsluttes uten at den er tatt opp med forvaltningen. Saker som ordner seg for klageren, regnes også som realitetsbehandlet. Disse kan inneholde kritikk av det aktuelle forvaltningsorganet. Generelle forespørsler uten tilknytning til en konkret klagesak og henvendelser til orientering, regnes som avviste saker.

Det ble avsluttet 3979 saker i 2019.

FORDELINGEN MELLOM AVVISTE OG REALITETSBEHANDLEDE SAKER	2018	2019
Avviste saker	2341	2276
Realitetsbehandlede saker	1651	1703
1. Unødvendig å innhente skriftlig uttalelse fra forvaltningen	1394	1427
a) Saken kunne ordnes ved en telefonhenvendelse e.l.	348	369
b) Klagebrevet, eventuelt supplert med saksdokumentene, viste at klagen ikke kunne føre frem	1046	1058
2. Innhentet skriftlig uttalelse fra forvaltningen (undersøkelse)	257	276
a) Saken ordnet uten at det var nødvendig med avsluttende uttalelse fra ombudsmannen	46	45
b) Saken avsluttet uten kritikk eller henstilling, dvs. klagen førte ikke frem	41	49
c) Saken avsluttet med kritikk eller henstilling om å se på saken på nytt	170	182

I saker der det er nødvendig å be forvaltningen om en skriftlig redegjørelse, avsluttes over halvparten av dem med kritikk.

Utfallet av sakene

Utfallet av sakene som behandles deles i to hovedkategorier; avviste og realitetsbehandlede saker.

I 2019 kom det inn i underkant av 4000 klager og henvendelser til Sivilombudsmannen. Av disse ble mer enn halvparten avvist. Antallet klagesaker har holdt seg stabilt høyt det siste året, mens antallet avviste saker har gått noe ned. Rundt halvparten av alle avvisningene skyldtes at sakene fortsatt var til behandling i forvaltningen. Øvrige hyppige avvisningsgrunner er at saken er uegnet eller har utilstrekkelig klagegrunn, at sakene er foreldet eller er sendt som en orientering.

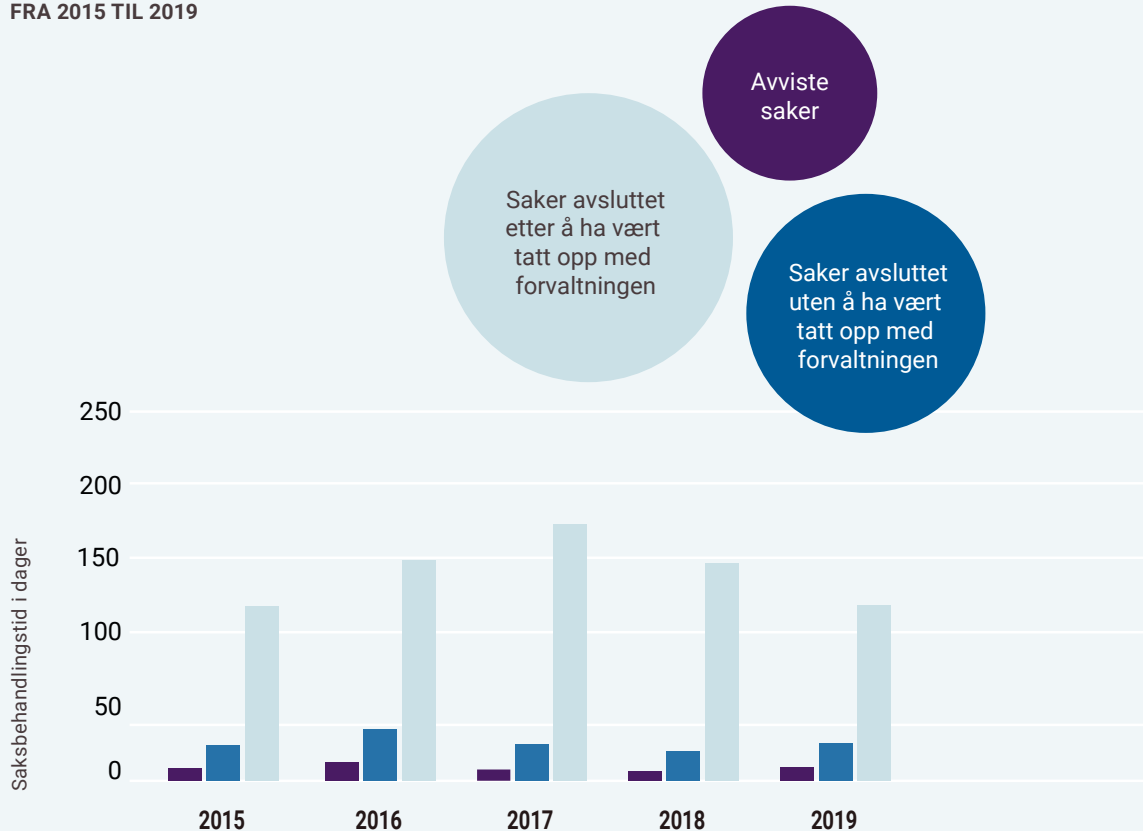
Av de realitetsbehandlede sakene ble 182 saker avsluttet med kritikk eller med henstilling om å se på saken på nytt. Dette utgjør om lag elleve prosent av de realitetsbehandlede sakene.

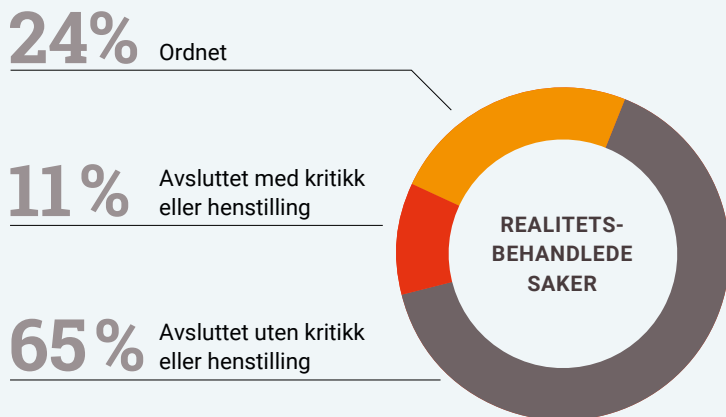
For mange av sakene blir utfallet likevel positivt for klager, ved at en sak løser seg mens den er til behandling hos ombudsmannen. Dette skjer ofte etter en telefonhenvendelse eller brev til det aktuelle forvaltningsorganet. Dette var tilfelle i 369 saker, eller om lag 22 prosent.

Saksbehandlingstid

Det er et mål å bruke så kort tid som mulig på saker som må avvises. I 2019 har det vært en nedgang i saksbehandlingstiden for saker som er avsluttet etter å ha vært tatt opp med forvaltningen. Slik kan tiden utnyttes bedre på saker som krever undersøkelser i forvaltningen. Saksbehandlingstiden må ses i sammenheng med saksinngangen.

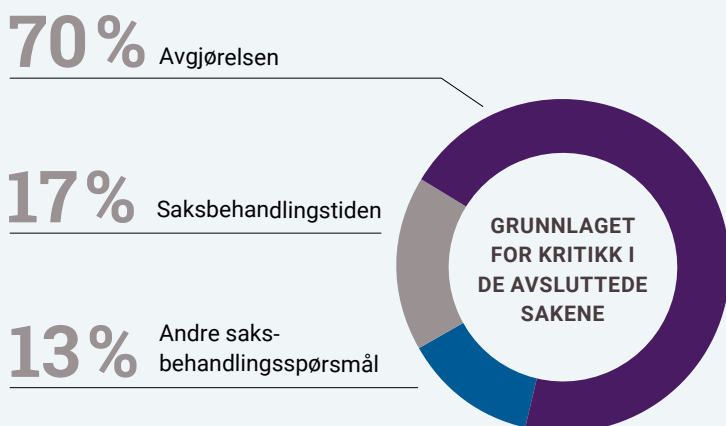
UTVIKLINGEN I SAKSBEHANDLINGSTID FRA 2015 TIL 2019

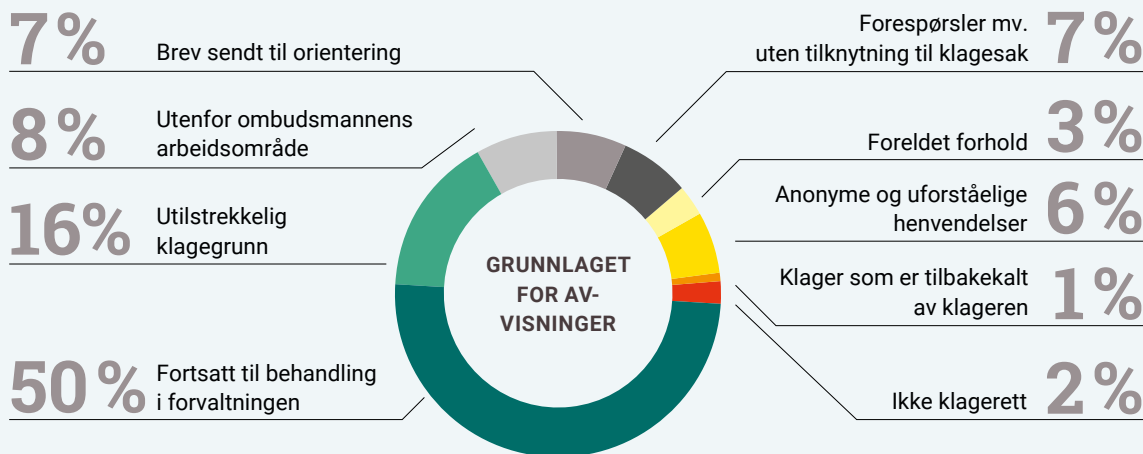
Saker som blir tatt til behandling, får tre ulike utfall:

- saken ordner seg for klager og kan avsluttes
- saken avsluttes uten kritikk eller henstilling
- saken avsluttes med kritikk eller henstilling

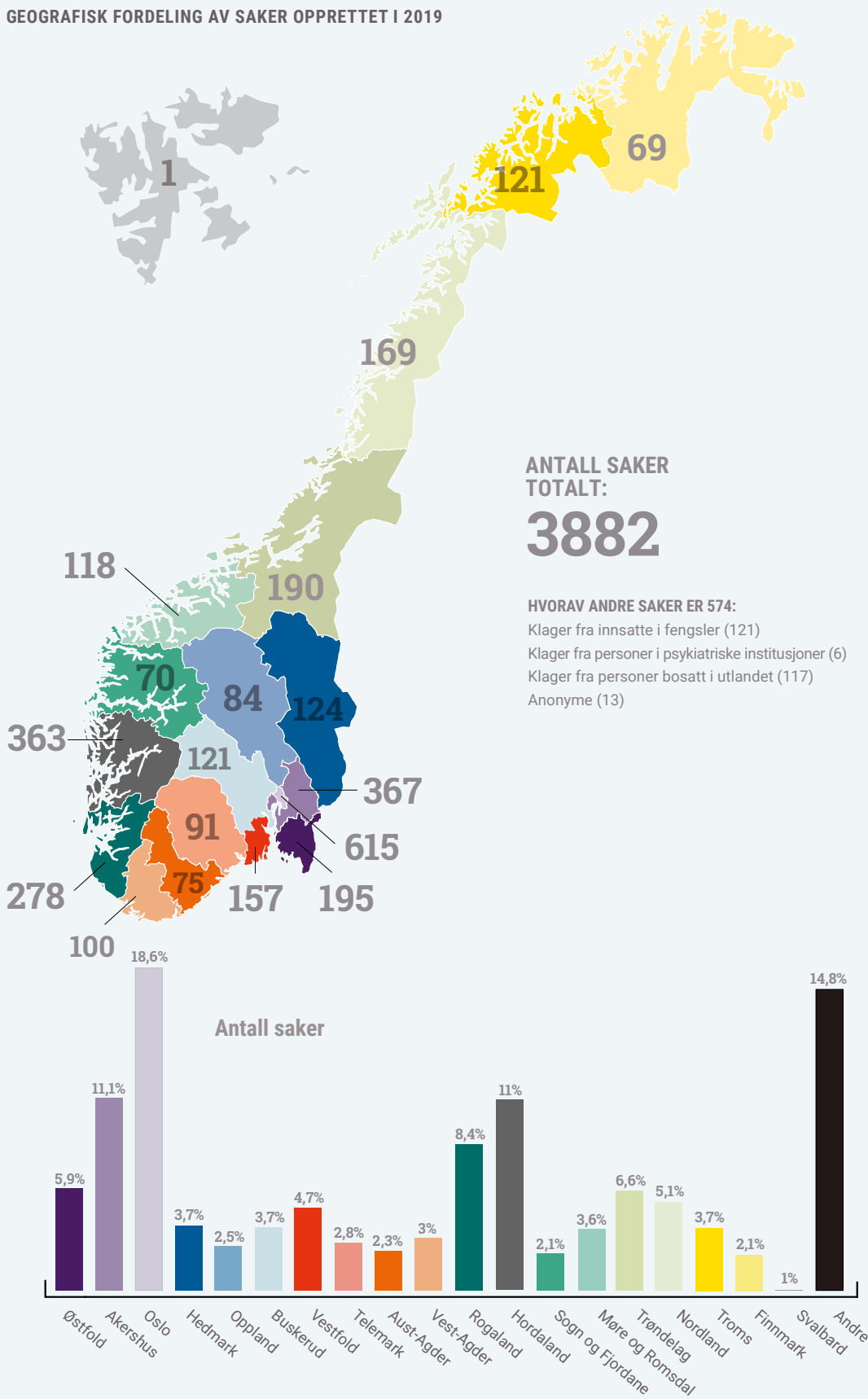

Grunnlaget for avvisinger:

Mer enn halvparten av sakene ombudsmannen mottar blir avvist. Dette skyldes ulike forhold, men hovedgrunnen er at saken fortsatt er til behandling i forvaltningen.

GEOGRAFISK FORDELING AV SAKER OPPRETTET I 2019

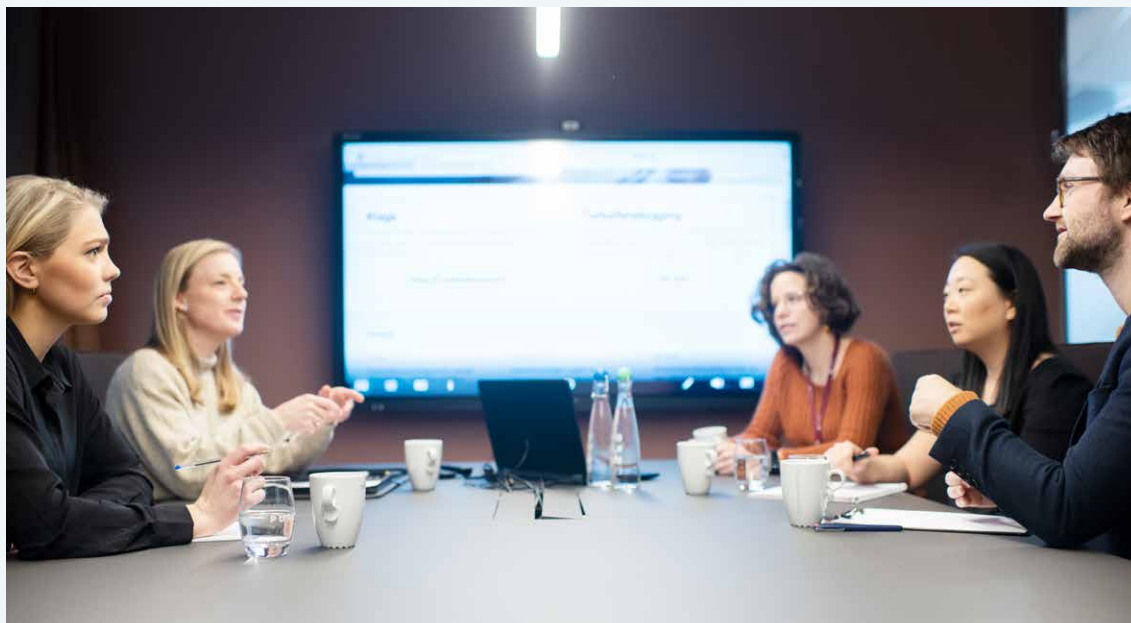

Saksområder

Ombudsmannen mottar flest klager om saksbehandlingstid og manglende svar fra forvaltningen. Det er også mange som klager på byggesaker, trygdeytelser, innsyn og ansettelsessaker. En klagesak kan klassifiseres etter flere saksområder, summen av dem vil derfor bli høyere enn antallet klager.

Utvalgte saksområder for avsluttede saker i 2019

SAKSOMRÅDE	ANTALL SAKER	KRITIKK
Saksbehandlingstid, manglende svar	962	35
Plan og bygg – herunder byggesaker	527	25
Trygdeytelser	479	6
Ansettelsessaker og arbeid – og tjenesteforhold – herunder ytringsfrihet	387	36
Politi og påtalemyndighet, kriminalomsorg	311	5
Utlendingssaker, asyl, visum, opphold- og arbeidstillatelser, familieinnvandring osv.	260	18
Helsebehandling, tvang, klage på personell, pasientskade	241	8
Offentlighet, taushetsplikt, dokumentinnsyn	191	34

Avsluttede saker etter forvaltningsorgan 2019

	I ALT	AVVIST	REALITET	KRITIKK
Statsministerens kontor	3	2	1	1
Arbeids- og sosialdepartementet	13	8	5	0
Arbeids- og velferdsetaten (NAV)	574	389	185	6
Arbeidstilsynet	5	1	4	0
Statens pensjonskasse	6	5	1	0
Trygderetten	55	17	38	0
Tvisteløsningsnemnda	2	1	1	0
Barne- og likestillingsdepartementet	2	1	1	0
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat)	12	8	4	0
Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker	1	1	0	0
Forbrukerklageutvalget	1	1	0	0
Forbrukerrådet og Forbrukertilsynet	2	2	0	0
Finansdepartementet	7	1	6	2
Finanstilsynet	8	3	5	0
Skatteetaten	111	49	62	7
Statens innkrevingsentral	13	9	4	0
Tolletaten	4	2	2	0
Forsvarsdepartementet	4	3	1	0
Forsvaret	15	13	2	0
Forsvarsbygg	6	3	3	1
Helse- og omsorgsdepartementet	15	7	8	4
Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet	1	1	0	0
Helsedirektoratet	15	9	6	1
Helfo (Helseøkonomiforvaltningen)	7	5	2	1
Helseklage (Nasjonalt klageorgan for helsetje-nesten)	27	12	15	1
Kontrollkommisjoner	4	4	0	0
Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskade-nemnda	20	9	11	0
Pasientreiser	5	5	0	0
Regionale helseforetak	4	4	0	0
Statens helsepersonellnemnd	5	2	3	1
Statens helsetilsyn	16	11	5	0
Sykehus og helseinstitusjoner	59	45	14	1

	I ALT	AVVIST	REALITET	KRITIKK
Justis- og beredskapsdepartementet	14	8	6	2
Advokatbevillingsnemnda	4	2	2	1
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	5	4	1	0
Domstolene, Domstolsadministrasjonen	48	45	3	0
Erstatningsnemnda for voldsofre	3	0	3	1
Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	7	6	1	0
Kontoret for voldsoffererstatning	3	2	1	0
Kriminalomsorgen	127	96	31	2
Namsmenn	16	14	2	0
Politidirektoratet	57	28	29	2
Politi- og påtalemyndighet	176	114	62	3
Statens sivilrettsforvaltning	40	13	27	6
Tilsynsrådet for advokatvirksomhet	5	3	2	0
Utlendingsdirektoratet	149	90	59	8
Utlendingsnemnda	85	18	67	9
Klima- og miljødepartementet	12	5	7	1
Miljødirektoratet	10	4	6	0
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	33	15	18	4
Datatilsynet	4	1	3	0
Direktoratet for byggkvalitet	3	1	2	0
Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)	2	2	0	0
Husbanken	3	3	0	0
Kartverket	2	1	1	0
Personvernemnda	1	0	1	0
Statsbygg	1	1	0	0
Kulturdepartementet	3	1	2	0
Arkivverket	4	4	0	0
Klagenemnda for stedsnavnsaker	1	0	1	0
Likestillings- og diskrimineringsombudet	20	11	9	0
Lotteri- og stiftelsestilsynet	5	3	2	0
Norsk rikskringkasting (NRK)	2	2	0	0

	I ALT	AVVIST	REALITET	KRITIKK
Kunnskapsdepartementet	5	2	3	1
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)	1	1	0	0
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)	8	5	3	1
Norges forskningsråd	1	1	0	0
Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)	18	9	9	2
Utdanningsdirektoratet	6	1	5	1
Universiteter og høyskoler	61	31	30	2
Landbruks- og matdepartementet	8	4	4	0
Landbruksdirektoratet	14	4	10	1
Mattilsynet	29	19	10	0
Nærings- og fiskeridepartementet	8	2	6	0
Nærings- og fiskeridepartementet	9	2	7	2
Brønnøysundregistrene	4	3	1	0
Fiskeridirektoratet	5	2	3	0
Konkurransetilsynet	1	0	1	0
Sjøfartsdirektoratet	2	1	1	0
Olje- og energidepartementet	20	8	12	0
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	15	9	6	0
Samferdselsdepartementet	14	8	6	1
Avinor AS	3	3	0	0
Kystverket	2	1	1	0
Luftfartstilsynet	2	1	1	0
Statens havarikommisjon for transport	1	1	0	0
Statens vegvesen	43	26	17	0
Transportklagenemnda	4	3	1	0
Utenriksdepartementet	21	7	14	2
Fylkesmenn	748	334	414	33
Fylkeskommunal forvaltning	53	25	28	5
Kommunal forvaltning	822	454	368	64
Andre	188	178	10	2

Om oss

Avdelingsinndeling og saksområder

Virksomhetens måloppnåelse 2019

Sivilombudsmannen er en selvstendig og uavhengig instans med formål om å arbeide for at den enkelte ikke skal utsettes for urett fra forvaltningen. Vi skal være en kjent og tydelig stemme mot urett. Stortinget har gitt oss to mandat for å gjennomføre dette:

- › Etterfølgende kontroll av forvaltningen på bakgrunn av klager fra enkeltpersoner
- › Forebygging av tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse

Sivilombudsmannens overordnede mål frem mot 2022 er å prioritere de oppgavene som mest mulig forhindrer urett og forebygger tortur, å være et sentralt fagmiljø innenfor Sivilombudsmannens arbeidsområder samt å være en effektiv og veldrevet organisasjon.

Arbeidsprosessene som skal bidra til at vi når disse målene, styres av den overordnede strategiplanen for 2019–2022 og de årlige virksomhetsplanene. I virksomhetsplanen for 2019 har vi hatt definerte målsetninger som særlig har rettet seg mot å sette organisasjonen i stand til å ivareta den store økningen i klagesaker på en god måte, samtidig som langsiktig utvikling sikres:

- › Håndtere telefonhenvendelser
- › Avslutte de eldste sakene
- › Mer målrettet formulering av foreleggelses
- › Saksavvikling i arkivet
- › Nytt saks- og arkivsystem
- › Utvikle robotassistanse

- › Omorganisering og opprettelse av allmenn avdeling
- › Opprette ressursgruppe for rettssikkerhetsutfordringer knyttet til teknologisk utvikling
- › Kompetanseheving i forvaltningsrett og teknologi
- › Redusere sykefraværet

Antallet klagesaker har vært i sterk økning de senere år og ser ut til i 2019 å ha stabilisert seg på et nytt, høyt nivå. Ombudsmannen har derfor i året som har gått prioritert løpende klagesaksbehandling. Virksomheten har med de samme ressursene – økonomiske og menneskelige – behandlet langt flere klager de siste to årene enn tidligere. Målsettingen for 2019 med å forbedre og finne det riktige nivået på de forelagte sakene, ser ut til å ha hatt effekt. Til tross for at antallet klager har økt, har ikke antallet avviste saker i 2019 økt tilsvarende, noe som tyder på en mer effektiv saksbehandling. Samtidig har vi avsluttet en rekke gamle saker for å unngå den belastningen det er for borgere å ha en uavklart sak for lenge.

Vi har også opprettholdt en akseptabel saksbehandlingstid på innkomne saker uten at det har gått på bekostning av kvaliteten i våre uttalelser. Det målrettede og bevisste arbeidet med å få ned restanser, finne riktig nivå på foreleggelses og effektivt behandle økende antallet innkomne saker, har ført til at vi har vært nødt til å prioritere ned andre områder. Det har vært mindre kapasitet til utadrettet virksomhet overfor forvaltningen med sikte på å øke forståelsen for rettssikkerhetsprinsipper forvaltningen bør slutte opp om.

På områder hvor det i liten grad finnes andre organer som regelmessig kontrollerer forvaltningen, slik som åpenhet og innsyn, har ombudsmannen et potensiale for å jobbe mer proaktivt. Antallet saker som tas opp av eget tiltak er redusert de senere år, til tross for at slike saker kan ha betydelig effekt på forvaltningens praksis. Det har også i mindre grad vært mulig å rette særlig kontakt til grupper av klagere vi i større grad burde motta klager fra.

For å få til varige og systematiske endringer i forvaltningen hvor vi ser potensiale, er det nødvendig at Sivilombudsmannen tar en mer aktiv rolle gjennom tiltak som nevnt ovenfor. Hvis vi samtidig skal opprettholde håndteringen av det høye antallet klagesaker med høy kvalitet, er tilstrekkelig antall ansatte en forutsetning.

Mål for 2019

Sivilombudsmannen er tilgjengelig på telefon, hvilket er en viktig del av samfunnsoppdraget. Det gjøres ikke saksbehandling via telefon, og et sentralt mål med telefonisk kontakt er å veilede innringer om vårt mandat og hva som skal til for at vi kan ta en klage til behandling, samtidig som samtalen ikke skal strekke for langt ut i tid. Innringers behov for å forklare og «bli hørt» kan utfordre en riktig tidsbruk for medarbeideren hos Sivilombudsmannen. Det ble derfor satt som et mål i 2019 at alle berørte medarbeidere skulle ha gjennomført veiledning om håndtering av telefon-samtaler og alle ansatte har fått opplæring.

Selv om virksomheten de siste årene har lyktes i å redusere saksbehandlingstiden vesentlig, hadde vi ved inngangen av 2019 et visst etterslep av enkelt-saker som var betydelig eldre enn gjennomsnittet.

Det ble derfor satt som mål for 2019 at det skulle utarbeides en plan for hvordan de eldste klagesakene – definert som klagesaker som aldri hadde vært avsluttet, og som var eldre enn 18 måneder – skulle avvikles.

Med unntak av én sak, som avventet en Høyesterettsdom for å kunne avsluttes, hadde vi ingen saker som var eldre enn 18 måneder ved årets avslutning, og antallet saker som var eldre enn tolv måneder ble også betydelig redusert.

Formen på foreleggelsene

For å kunne prioritere de oppgavene som mest mulig kan forhindre urett, er det nødvendig å være selektiv i hvilke spørsmål man behandler fra den enkelte klagesak. De som henvender seg til ombudsmannen kan gi uttrykk for mye opplevd urett, og dersom ombudsmannen «snur hver stein» i hver sak, vil ikke ressursene strekke til for å behandle alle sakene som kommer inn, innen rimelig tid.

Det ble derfor satt som mål for 2019 at vi skulle arbeide med å formulere foreleggelsene – altså de spørsmålene som går til forvaltningen i saker der ombudsmannen iverksetter nærmere undersøkelser – mer målrettet.

Å finne en god form og riktig nivå på foreleggelsene er et alltid pågående arbeid, og ulike aktører i sakene kan ha ulike oppfatninger om hva som er et hensiktsmessig nivå på undersøkelsene. Internt i virksomheten oppleves det imidlertid at foreleggelsene er blitt mer målrettede i løpet av året.

Redusert sykefravær

Virksomheten har over flere år hatt et høyere sykefravær enn ønskelig. I 2019 var målsettingen å arbeide aktivt for et lavt sykefravær, herunder å heve lederes kompetanse med hensyn til helsefremmende arbeidsmiljø og oppfølging av sykemeldte.

I desember 2019 ble det gjennomført en arbeidsmiljøundersøkelse med særlige spørsmål utformet med sikte på å identifisere mulige forbedringspunkter med tanke på sykefraværet. Arbeidet vil fortsette i 2020.

Saksavvikling i arkivet

I 2019 var det behov for å videreutvikle dokumenthåndteringen, særlig med sikte på å frigjøre kapasitet til å journalføre dokumenter i tide. Samtidig skulle tilfredsstillende kvalitet, informasjonssikkerhet, og effektiv ressursbruk ivaretas. Arbeidet omfattet mer fleksible rutiner og ytterligere forenkling og effektivisering ved bruk av ny teknologi. Det har også blitt arbeidet med en ny funksjonsbasert arkivnøkkel. Mot slutten av året var restansene i arkivet under kontroll.

Ressursgruppe innen teknologisk utvikling

Roboter, kunstig intelligens og automatisering er på vei inn i offentlig forvaltning. Den teknologiske utviklingen i samfunnet skjer raskt, og vil innebære endringer i offentlig virksomheters saksbehandling og oppgaveløsning. Dette omhandles i temaartikkelen på side 24.

En av målsetningene for 2019–2022 er at vi skal «kunne håndtere eventuelle rettssikkerhetsutfordringer knyttet til teknologisk utvikling».

Det ble derfor i 2019 opprettet en egen ressursgruppe som skal bidra til at Sivilombudsmannen har kompetanse og ressurser til å håndtere rettssikkerhetsutfordringer knyttet til teknologisk utvikling.

Kompetanseheving i forvaltningsrett

For å kunne være et sentralt fagmiljø innenfor Sivilombudsmannens arbeidsområder, er det helt essensielt at medarbeiderne har høy kompetanse innen forvaltningsrett. For å vedlikeholde det faglige nivået, ble det gjennomført en rekke foredrag om forvaltningsrettslige tema rettet mot Sivilombudsmannens medarbeidere.

Ny avdeling

Blant annet for å bistå ombudsmannen, og for å bedre koordineringen og øke fleksibiliteten i saksbehandlingen ved kontoret, ble det i 2019 opprettet en ny avdeling kalt «allmenn avdeling».

Allmenn avdeling har ansvaret for avdelingsovergrepene koordinerings- og utviklingsoppgaver og for internasjonale relasjoner. Avdelingen kan også behandle klagesaker innenfor hele ombudsmannens saksportefølje.

Ny kontrakt for sak- og arkivsystem er inngått

Sivilombudsmannen er i markedet for å anskaffe ny kontrakt for sak- og arkivsystem. Det var forventet at kontrakt skulle vært inngått i 2019. Arbeidet er imidlertid forsinket, blant annet på grunn av kapasitetsutfordringer i leverandørmarkedet, som har gjort at enkelte avklaringer må utestå til 2020.

Robotassistanse

For å kunne effektivisere saksbehandlingen, ble det satt som et mål at det i 2019 skulle utvikles og innføres robotassistanse i utvalgte prosjekter. Høsten 2018 ble det utviklet robotassistanse i enkelte arkivprosesser. Dette har fungert etter sin hensikt og blitt videreutviklet på flere arkivprosesser gjennom 2019. Virksomheten har ikke hatt tilstrekkelig ressurser til å utvikle robotassistanse på saksbehandlingsprosesser.

Ombudsmannens kontor – personaloversikt

Ombudsmannens kontor hadde per 31. desember 2019 følgende avdelingsinndeling og personalsammensetning.

AVDELING 1		AVDELING 3		ADMINISTRASJONEN	
Avdelingssjef:	Bjørn Arthur Dæhlin	Avdelingssjef:	Annette Dahl	Administrasjonssjef: Solveig Antila	
Nestleder Avd.1:	Eirik Namli	Nestleder Avd.3:	Ingeborg Skonnord	Økonomi, personal, generell drift:	
Seniorrydgiver:	Karen Elise Haug Aronsen	Seniorrydgiver:	Ellen Cathrine Isaksen Beccer	Seniorrydgiver/ nestleder adm.:	Einar Fiskvik
Seniorrydgiver:	Stine Elde	Seniorrydgiver:	Martine Refsland Kaspersen	Seniorrydgiver:	Marianne Guettler Monrad
Seniorrydgiver:	Kathrine Evers	Seniorrydgiver:	André Klakegg	Seniorrydgiver:	Shima Mootori
Seniorrydgiver:	May Linn Aurstad Foss	Seniorrydgiver:	Åse Bækkevold Kloster	IT:	
Seniorrydgiver:	Heidi Quamme Kittilsen	Seniorrydgiver:	Sigrid Marie Fæhn Oftebro	IT-sjef:	Svein Lasse Hansen
Seniorrydgiver:	Caroline Lundblad	Seniorrydgiver:	Kari Rørstad	Kommunikasjon:	
Seniorrydgiver:	May-Britt Mori Seim	Seniorrydgiver:	Thea Jåtog Trygstad	Kommunikasjons- sjef:	Trude Julie Dommerud
Seniorrydgiver:	Lindy Helene Ulltveit- Moe	Seniorrydgiver:	Kari Bjella Unneberg Winge	Kommunikasjons- rådgiver:	Ellen Cecilie Eriksen
Rådgiver:	Charlotte Bårtvedt Eriksen	Førstekonsulent:	Erlend Kragh Nyhus	Bibliotek/web:	
Rådgiver:	Mie Cecilie Myhrvold	Student- medarbeider:	Stud. Jur. Karoline Aarvold	Rådgiver:	Liv Jakobsen Føyen
Førstekonsulent:	Jostein Gulbrandsen Frank			Kontor- og sentralbordtjeneste:	
Førstekonsulent:	Kjersti Birkeland Rudslid			Seniorkonsulent:	Mary Anita Borge
AVDELING 2		ALLMENN AVDELING		Seniorkonsulent:	Nina Olafsen
Avdelingssjef:	Joakim Øren	Avdelingssjef:	Gustav Haver	Seniorkonsulent:	Mette Stenwig
Nestleder Avd.2:	Jostein Løvoll	Seniorrydgiver:	Elisabeth Fougner	Arkiv, bibliotek, web:	
Seniorrydgiver:	Anders Eldor Boye	Seniorrydgiver:	Mona Keiko Løken	Arkivleder:	Annika Båshus
Seniorrydgiver:	Helene Oeding Christensen	Seniorrydgiver:	Marianne Lie Løwe	Seniorrydgiver:	Elisabeth Nordby
Seniorrydgiver:	Wenche Drangsholt	FOREBYGGINGSENHETEN:		Rådgiver:	Seida Rizvanovic
Seniorrydgiver:	Kjetil Fredvik	Avdelingssjef:	Helga Fastrup Ervik	Seniorkonsulent:	Beate Braastad
Seniorrydgiver:	Eivind Vigeland Grøn	Seniorrydgiver:	Jannicke Thoverud Godø	Seniorkonsulent:	Anne Kristin Larsen
Seniorrydgiver:	Bente Kristiansen	Seniorrydgiver:	Jonina Hermannsdottir	Førstekonsulent:	Trude Undheim
Seniorrydgiver:	Rasmus Sand	Seniorrydgiver:	Aina Holmén	Ekstern tilsatt:	Anne Ragnhild Felberg
Seniorrydgiver:	Jannicke Ryun Sæther	Seniorrydgiver:	Pia Kristin Lande	Vakt- og resepsjonstjeneste:	
Seniorrydgiver:	Rannveig Bakke Tvedten	Seniorrydgiver:	Johannes Flisnes Nilsen	Ekstern tilsatt personale	
Rådgiver:	Katja Boye	Seniorrydgiver:	Mette Jansen Wannerstedt	FØLGENDE HADDE PERMISSJON PER 31. DESEMBER 2019:	
Rådgiver:	Cathrine Elisabeth Aaseth	Seniorrydgiver:	Mette Jansen Wannerstedt	Seniorrydgiver:	Marianne Aasland Kortner
		Rådgiver:	Silje Sønsterudbråten	Seniorrydgiver:	Siv Nylenna
		Rådgiver:	Mari Dahl Schlanbusch	Seniorrydgiver:	Christian Ranheim
				Rådgiver:	Hilde Kjensmo
				Rådgiver:	Kristin Johanne Rydning

Personaloversikt

		Lønn			
		Menn %	Kvinner %	Menn gj.snitt per mnd	Kvinner gj.snitt per mnd
Totalt i virksomheten	2018	19,5 %	80,5 %	62 397	57 995
	2019	21,3 %	78,7 %	58 238	59 687
Ledergruppen	2018	33 %	67 %	99 684	97 388
	2019	50 %	50 %	102 417	99 322
Deltid	2018	0 %	6,9 %		
	2019	0 %	1,3 %		
Legemeldt sykefravær	2018	0,77 %	9,68 %		
	2019	0,4 %	7,1 %		

Årsregnskap for Sivilombudsmannen 2019

Nedenfor gjengis ledelseskomentarene og vedleggene til Sivilombudsmannens årsregnskap for 2019, som er utarbeidet på fastsatt format og fremsendt i henhold til egne frister. Prinsippnoten finnes i årsregnskapet slik det er fremsendt.

LEDELSESKOMMENTARER

Innledning

I henhold til tilpasningene til det statlige økonomiregelverket som Stortingets presidentskap har vedtatt for Sivilombudsmannen, legges det fram et årsregnskap i tråd med kravene som gjelder for departementer, jf. økonomiregelverkets bestemmelser pkt. 2.3.3 og 3.4.

Sivilombudsmannen rapporterer til Stortinget om virksomheten i 2019 i sine årsmeldinger, Dokument nr. 4 (2019-2020) og Dokument nr. 4:1 (2019-2020). Virksomheten fører regnskap iht. kontantprinsippet.

Formål

Sivilombudsmannen er et av Stortingets eksterne kontrollorganer og utfører sin virksomhet i tråd med Lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen (sivilombudsmannsloven) av 22. juni 1962 og Stortingets instruks for ombudsmannen av 19. februar 1980. Virksomheten har som formål å arbeide for at det i den offentlige forvaltning ikke blir gjort urett mot den enkelte borger og at embets- og tjenestemenn og andre som virker i forvaltningens tjeneste ikke gjør feil eller forsømmer sine plikter. Ombudsmannen besøker også steder der mennesker er frihetsberøvet for å forebygge tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten pkt. 3.4 og Finansdepartementets rundskriv R-115 om utarbeidelse og avleggelse av statlige virksomheters årsregnskap. Regnskapet gir et dekkende bilde av Sivilombudsmannens disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vesentlige forhold

Sivilombudsmannen har samlet disponert tildelinger på ca. 90,7 millioner kroner på eget budsjettkapittel. Samlet tildeling på kapittel 43 post 01 består av opprinnelig tildeling for 2019, overført mindreforbruk fra 2018, samt kompensasjon for lønnsoppgjør, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. I tillegg har Sivilombudsmannen disponert belastningsfullmakt fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) for utgifter ifm. samlokalisering og administrative tjenester, jf. bevilgningsrapporteringen.

Korrigert for refusjoner fra Nav på ca. 2,3 millioner kroner har ombudsmannen et mindreforbruk på ca. 3,14 millioner kroner. Beløpet overføres til 2020. Mindreforbruket utgjør 3,47 prosent av samlet tildeling for 2019.

UTBETALINGER TIL LØNN OG ANNEN DRIFT I 2019

Lønnsutgifter

Ombudsmannens saksbehandlere er virksomhetens viktigste ressurs for å sikre både kvalitet og kvantitet og derigjennom ombudsmannens autoritet og gjennomslagskraft. Våre ansatte er attraktive i arbeidsmarkedet, men de senere år har turnover vært på et akseptabelt nivå. I 2019 sluttet to fast ansatte saksbehandlere og to studentmedarbeidere, to ansatte gikk ut i permisjon og fire medarbeidere gikk av med pensjon.

2019 var det andre året Sivilombudsmannen regnskapsførte pensjonspremie, og beregnede utgifter har vært beheftet med usikkerhet.

Lønnsutgiftene, inkl. arbeidsgiveravgift mv og korrigert for refusjoner, beløp seg til ca. 63,8 millioner kroner, mot 62,9 millioner kroner i 2018 (note 2). Den totale økningen på ca. 0,87 millioner kroner i forhold til året før skyldes i hovedsak at Nav-refusjonene, som kommer til fratrekk fra lønnsutgiftene, har vært lavere i 2019 enn året før. Nedgangen i Nav-refusjonene reflekterer blant annet en viss nedgang i sykefravær og at noe av sykepengerefusjonene året før er erstattet av andre trygdeytelser. De totale refusjoner er redusert med ca. 1,16 millioner kroner.

De faktiske lønnsutbetalingene er redusert med 0,39 millioner kroner. Reduksjonen er en følge av vakanser og ulike permisjoner. Rekrutteringer kan ta noe tid slik at enkelte stillinger står ubesatt noen måneder. En stilling har stått ubesatt et halvt års tid i 2019 i påvente av en større planlagt anskaffelse som det var behov for å holde av midler til. I tillegg har flere ansatte hatt kortvarige permisjoner av ulik art, noe som har redusert lønnsutbetalingene i forhold til planlagt nivå. Årsverkforbruket er redusert med 1,3 årsverk fra 2018 til 2019. I årsverktallet inngår effekter av sykefravær og at en del ansatte arbeider i redusert stilling.

Lønnsandel av driftsutgiftene er om lag 73 prosent.

Andre driftsutgifter

Andre utbetalinger til drift utgjorde ca. 25,6 millioner kroner. Det er totalt sett nesten uendret i forhold til i 2018. Det er imidlertid endringer mellom 2018 og 2019 for enkelte utgiftstyper.

Husleie er den største enkeltutgiften. Sivilombudsmannens husleieutgifter er økt i forhold til 2018 som følge av at 2019 var første år der ny leieavtale har vært gjeldende hele året. Det har også vært noe prisstigning. I beløpet inngår også NIMs husleieutgifter. Utgiftene til vedlikehold og ombygging er derimot redusert i 2019, ettersom kontorlokalene nå er i normal drift etter ombyggingen i 2018.

Utgiftene til leie av maskiner, inventar og lignende på 2,1 millioner kroner er i hovedsak IT-relaterte, og knytter seg til IT-utstyr og lisens for IT-tjenester. Beløpene er økt med ca. 0,46 millioner kroner bl.a. fordi en del utgifter som tidligere var regnet som løpende IT-tjenester er kjøpt og kontert som lisenser.

Kjøp av konsulent tjenester beløp seg til ca. 1,4 millioner kroner, og er redusert med 0,83 millioner kroner i forhold til 2018. Noe av reduksjonen skyldes lisensutgiftene som nevnt over. I utgiftene til konsulent tjenester inngår utgifter til IT-drift utenom lisenser, ekstern ekspertise til forebyggingsenheten og annen konsulentbistand. I 2019 har ombudsmannen arbeidet med en større anskaffelse av ny kontrakt for sak- og arkivsystem, som det har vært benyttet ekstern konsulentbistand til. Etter planen skulle anskaffelsen vært slutført i 2019. På grunn av anstrengt kapasitet i leverandørmarkedet har imidlertid enkelte avklaringer måttet utestå, og anskaffelsesprosessen fortsetter dermed i 2020.

Som følge av økt klagesakstall de senere år har også arkivoppgavene vokst betydelig. Ombudsmannen har derfor arbeidet videre med bruk av robotteknologi i utvalgte arkivoppgaver i 2019. Noen konsulentutgifter har påløpt til dette også i 2019.

Kjøp av andre fremmede tjenester utgjorde ca. 2,8 millioner kroner og omfatter bl.a. utgifter til vikarer, som har vært store også i 2019. En vakant stilling ble dekket med innleid vikar i påvente av rekruttering, og det har vært avlastningsbehov i arkivet som er dekket ved innleie av vikar.

Øvrige driftsutgifter viser en økning på 0,43 millioner kroner fra 2018 til 2019, som i hovedsak skyldes variasjon i aktivitet.

Belastningsfullmakter

I 2019 har Sivilombudsmannen, i tråd med Stortingets vedtak i 2014, vært samlokalisert med og ytt administrative tjenester til Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). Tjenestene omfatter bl.a. økonomi-, lønn- og personalforvaltning, IT- og kontordrift, resepsjonstjeneste og administrativ rådgivning.

Utgiftene til NIM i 2019 som er belastet NIMs bevilgning fremkommer i Sivilombudsmannens artskontorrapportering med tilhørende noter. I 2019 har Sivilombudsmannen belastet NIMs bevilgning, kapittel 45 Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, post 01, med 1,87 millioner kroner i forbindelse med samlokaliseringen. Hoveddelen av det som er betalt av Sivilombudsmannen gjelder husleie, som beløp seg til ca. 1,77 millioner kroner.

Mellomværende med statskassen

Mellomværende med statskassen utgjorde pr. 31.12.2019 ca. 2,58 millioner kroner. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværendet består av. Foruten rapportert mellomværende hadde Sivilombudsmannen påløpt leverandørgjeld på ca. 0,122 millioner kroner som ikke er betalt og derfor ikke fremkommer som utgift i årsregnskapet. Jf. opplysninger om avregning med statskassen i note 8. Sivilombudsmannen har ikke kapitalposter i statens kapitalregnskap.

TILLEGGSPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor for Sivilombudsmannen. Årsregnskapet for 2019 er ikke ferdig revidert, men revisjonsberetningen antas å foreligge innen utløpet av 2. kvartal 2020.

Oslo, 13. februar 2020

Hanne Harlem
sivilombudsmann

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Sivilombudsmannens regnskap og bevilgning for 2019

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING 2019

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Samlet tildeling *	Regnskap 2019	Merutgift (-) og mindreutgift
0043	Stortingets ombudsmann for forvaltningen - driftsutgifter	01	90 685 000	87 541 965	3 143 035
0045	Nasjonal institusjon for menneskerettigheter - driftsutgifter	01	0	1 872 577	
1633	Nettoføring for mva i staten	01	0	2 688 210	
Sum utgiftsført			90 685 000	92 102 752	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Samlet tildeling *	Regnskap 2019	Merinntekt og mindreinntekt(-)
5309	Tilfeldige inntekter	29	0	85 558	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	0	7 874 066	
Sum inntektsført			0	7 959 624	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet				84 143 128	
Kapitalkontoer	Kapittelnavn	Post	Samlet tildeling *	Regnskap 2019	Merinntekt og mindreinntekt(-)
60049601	Norges Bank KK/innbetalinger			2 345 485	
60049602	Norges Bank KK/utbetalinger			-86 432 542	
716107	Endring i mellomværende med statskassen			-56 071	
Sum rapportert				0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)					
Konto	Tekst	Post	31.12.2019	31.12.2018	Endring
716107	Mellomværende med statskassen		-2 576 296	-2 520 225	-56 071

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

NOTE A – FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger *	Samlet tildeling
43 01	685 000	90 000 000	90 685 000

* Årets tildelinger består av opprinnelig bevilgning for 2019 på kr 88 900 000, samt kompensasjon for lønnsoppgjør på kr 1 100 000.

NOTE B – FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BREGNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP TIL NESTE ÅR

Kapittel og post	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings- fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Sum grunnlag for overføring	Maks. overfø- rbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
0043 01	3 143 035		3 143 035	3 143 035	4 500 000	3 143 035

* Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet «kan overføres». Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Sivilombudsmannen belaster Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) på kapittel 45 post 01 for utgifter ifm. samlokalisering og administrative tjenester til NIM.

Belastningsfullmakten dekker bl.a. utgifter til husleie og renhold. Se note 3.

OPPSTILLING AV ARTSKONTORRAPPORTERINGEN 31.12.2019

Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet	Note	2019	2018
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	0	0
Salgs- og leieinnbetalinger	1	0	0
Andre innbetalinger	1	0	0
Sum innbetalinger fra drift		0	0

Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet		2019	2018
Utbetalinger til lønn	2	63 770 575	62 899 806
Andre utbetalinger til drift	3	25 529 172	25 565 687
Sum utbetalinger til drift		89 299 747	88 465 493

Netto rapporterte driftsutgifter		89 299 747	88 465 493
---	--	-------------------	-------------------

OPPSTILLING AV ARTSKONTORRAPPORTERINGEN 31.12.2019, forts.

Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet	Note	2019	2018
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
Sum investerings- og finansinntekter		0	0

Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet	Note	2019	2018
Utbetaling til investeringer	5	103 927	2 515 586
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	10 868	43 991
Sum investerings- og finansutgifter		114 795	2 559 577

Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		114 795	2 559 577
--	--	----------------	------------------

Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	Note	2019	2018
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		0	0

Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		2019	2018
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	0	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		0	0

Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler	Note	2019	2018
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		85 558	90 841
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		7 874 066	7 702 427
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		2 688 210	3 506 630
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		-5 271 414	-4 286 637

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		84 143 128	86 738 433
---	--	-------------------	-------------------

Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld	Note	2019	2018
Fordringer		0	0
Kontanter		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk og andre trekk		-2 576 755	-2 544 416
Skyldige offentlige avgifter		0	0
Annen gjeld		459	24 191
Sum mellomværende med statskassen	8	-2 576 296	-2 520 225

NOTE 1 INNBETALINGER FRA DRIFT		
Innbetalinger fra gebyrer	2019	2018
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	0	0
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	0	0
Salgs- og leieinnbetalinger	0	0
Sum salgs- og leieinnbetalinger	0	0
Andre innbetalinger	0	0
Sum andre innbetalinger	0	0
Sum innbetalinger fra drift	0	0

NOTE 2 UTBETALINGER TIL LØNN		
	2019	2018
Lønn	51 989 875	52 376 788
Arbeidsgiveravgift	7 874 066	7 702 427
Pensjonsutgifter *	5 913 799	5 887 134
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-2 345 485	-3 503 250
Andre ytelser	338 321	436 707
Sum utbetalinger til lønn	63 770 575	62 899 806
Antall utførte årsverk iht. ny definisjon **	58,16	
Antall årsverk rapportert for 2018 iht. tidligere definisjon		57,82

* **Nærmere om pensjonskostnader**

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2019 var 12 prosent.

** **Nærmere om lønnsutbetalinger**

Antallet utførte årsverk er endret iht. definisjonen i PM-2019-13. I henhold til denne definisjonen er årsverkforbruket i 2019 på 58,16, mens årsverkforbruket for 2018 var 59,43. Årsverksforbruket er reelt sett redusert med ca 1,3 årsverk når den nye definisjonen legges til grunn.

NOTE 3 ANDRE UTBETALINGER TIL DRIFT		
	2019	2018
Husleie	12 001 280	10 676 533
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	206 835	896 080
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	1 856 462	1 593 388
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	0	0
Mindre utstyrsanskaffelser	145 058	172 159
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 128 165	1 672 436
Kjøp av konsulenttenester	1 380 495	2 211 685
Kjøp av fremmede tjenester *	2 838 196	3 547 218
Reiser og diett	334 516	591 676
Øvrige driftsutgifter	4 638 165	4 204 511
Sum andre utbetalinger til drift **	25 529 172	25 565 687

* Fra og med 2019 presenteres konsulenttenester og andre fremmede tjenester separat. I sammenligningstallene for 2018 er kjøp av fremmede tjenester presentert samlet på notelinjen kjøp av fremmede tjenester.

** I andre utbetalinger til drift inngår driftsutgifter belastet Sivilombudsmannens egen bevilgning på kapittel 43, samt driftsutgifter på andre budsjettkapitler: Andre utbetalinger for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) (kapittel 45): kr 1 872 577

Renteinntekter	0	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0

Renteutgifter	10 868	43 991
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0

NOTE 5 UTBETALING TIL INVESTERINGER OG KJØP AV AKSJER

Utbetaling til investeringer	2019	2018
Immaterielle eiendeler og lignende	0	0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	103 927	2 515 586
Sum utbetaling til investeringer	103 927	2 515 586

Utbetaling til kjøp av aksjer	2019	2018
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

NOTE 6 INNKREVINGSVIRKSOMHET OG ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN

	2019	2018
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		0

NOTE 7 TILSKUDDSFORVALTNING OG ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN

	2019	2018
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	0	0

NOTE 8 SAMMENHENG MELLOM AVREGNING MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

	31.12.2019	31.12.2019	Forskjell
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	0	0	0
Andre fordringer	0	0	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
Sum			
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
Sum	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-122 417	0	-122 417
Skyldig skattetrekk	-2 576 755	-2 576 755	0
Skyldige offentlige avgifter	0	0	0
Annen kortsiktig gjeld	459	459	0
Sum	-2 698 714	-2 576 296	-122 417
Sum	-2 698 714	-2 576 296	-122 417

Utadrettet virksomhet

FOREDRAG / FORELESNINGER I NORGE

10.–13. januar	Foredrag på KROM-konferansen 2019, på Storefjell.
17. januar	Panel i anledning lanseringen av Juridisk Rådgivning for kvinners (JURKs) fengselsundersøkelse blant kvinnelige innsatte i norske fengsler.
31. januar	Innledning og panel under arrangement om isolasjon av behandlingstrengende i norske fengsler. Arrangert av Jusgruppen Amnesty og International Commission of Jurists' (ICJs) studentnettverk i Bergen.
26. februar	Foredrag på det årlige forvaltningsrettskurset, i regi av Juristenes utdanningscenter (JUS).
5. mars	Foredrag for Skattedirektoratet, om skrankene for offentlig ansattes yringsfrihet.
18. mars	Forelesning for aspirantene på Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS).
26. mars	Forelesning for aspirantene på KRUS.
27. mars	Foredrag for KS eiendomsrettsforum.
27. mars	Presentasjon av årsmeldingene 2018, for Kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortinget.
28. mars	Lanseringsseminar for årsmeldingene 2018. Debatt om tvangsmedisinering.
1.–2. april	Foredrag om forebyggingsenhetens arbeid i fengsel, under Strafferettskonferansen i Loen.
4.–5. april	Foredrag på Vestliaseminaret 2019, i regi av Forum for plan- og bygningsrett.
8. april	Foredrag på Akuttnettverket i psykisk Helsevern, på Gardermoen, om tvangsmedisinering.
11. april	Innlegg om bruk av tvang mot barn i institusjoner, Advokatforeningens menneskerettighetsseminar.
10. april	Foredrag for HR-ledere i Forsvaret: Ombudsmannens arbeid med tjenestemannssaker.
30. april	Foredrag på Fagsamling for PP-tjenesten i Oslo, med fokus på elevenes beste og krav til saksbehandling og utredning.
7. mai	Forelesning for Røde Kors' frivillige som besøker Politiets utlendingsinternat på Trandum.
21. mai	Foredrag om Sivilombudsmannens besøk til deres institusjoner, på lederkonferansen til Bufetat region sør.
21. mai	Forelesning for ledende arrestforvarere i politiet, om Sivilombudsmannens funn og erfaringer fra besøk til politiarrest.
4. juni	Foredrag for Helseklage i Bergen.
11. juni	Foredrag for Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, om innsyn etter offentliglova med eksempler fra ombudsmanns praksis.
14. juni	Innlegg for Lederforum for Kontrollkomisjonen, på Gardermoen, i regi av Helsedirektoratet: Sivilombudsmannens uttalelser og besøksrapporter innen psykisk helsevern og betydningen av disse for Kontrollkomisjonen.
18. juni	Presentasjon av «Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler», til Kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortinget.
17. juli	Foredrag for Den internasjonale sommerskolen ved UiO, om ombudsmannsordningen.
12.–15. august	Arendalsuka: Arrangerte paneldebatt om isolasjon i norske fengsler og deltok på 34 arrangementer med direkte relevans for forebyggingsarbeidet.
22. august	Foredrag for Gatejuristen, om å klage til Sivilombudsmannen.
23. august	Åpningsforedrag på Amaliedagene 2019.

-
3. september Foredrag for kommunalt ansatte innen plan- og bygg, på DFDS, i regi av Norsk kommunalteknisk forening.
4. september Foredrag for administrativt ansatte i brannvesenet i Stavanger, om kvalifikasjonsprinsippet.
5. september Foredrag for studentombudene, om ombudsmannsordningen.
12. september Foredrag på Landskonferansen for plan- og bygningsrett 2019, i Kristiansand, i regi av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
13. september Panelsamtale om isolasjon og fengselsreform, på Universitetet i Oslo (UiO).
16. september Deltakelse i karriereprat-podcast, under karriereuken ved Det juridiske fakultet (UiO).
17. september Foredrag for Regional storsamling for plan - byggesak, i Sandnes i Rogaland: Hvorfor mener Sivilombudsmannen at fortetting tilsier ny plan fremfor dispensasjoner.
24. september Foredrag på Det årlige trygderettskurset 2019, i Oslo.
25. september Innlegg på Isolasjonskonferansen, arrangert av KRUS og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI).
8. oktober Forelesning på Juslunchen på Universitetet i Tromsø (UIT), om tvang i psykiatrien.
8. oktober Forelesning på Universitetet i Tromsø (UIT), om god forvaltningsskikk.
11. oktober Forelesning på Universitetet i Agder (UiA), om god forvaltningsskikk.
16. oktober Foredrag for behandlergruppe ved Lovisenberg diakonale sykehus, faglunnsj om forebyggingsenhetens arbeid.
18. oktober Foredrag for Forum for natur- og friluftsliv, på Voksenåsen: Plan- og bygningsloven - i skjæringsfeltet mellom juss og politikk.
- 21.–22. oktober Foredrag på det årlige plan- og bygningsrettskurset for plan- og byggjuristene hos fylkesmennene, i Bergen, i regi av Juristenes utdanningscenter (JUS).
23. oktober Foredrag for Fylkesmannen i Innlandet, i Lillehammer, om dispensasjon etter plan- og bygningsloven.
30. oktober Foredrag på fylkesmannssamling, i Kristiansand: Dispensasjon etter plan- og bygningsloven med utgangspunkt i nyere uttalelser fra Sivilombudsmannen.
30. oktober Foredrag for avdeling Plan, Miljø og Kultur i Bærum kommune, på Lysaker, om naturmangfold i plansaker - en rettslig redegjørelse.
7. november Foredrag for Utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon.
8. november Foredrag på Kontrollkommisjonskonferansen.
12. november Forelesning på Universitetet i Bergen (UiB), om etiske utfordringer for forvaltningsjuristen.
13. november Foredrag for landbruksavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Viken, på Sundvolden, om forsvarlig forvaltning.
- 13.–14. november Foredrag på Fylkeskonferanse i plan- og bygningsrett, i Tromsø, for planlegger- og byggesaksbehandlere i kommunene i Troms.
20. november Foredrag for Tolletaten, om innsyn etter offentleglova.
- 26.–27. november Foredrag på Fylkeskonferanse i plan- og bygningsrett, i Alta, for planlegger- og byggesaksbehandlere i kommunene i Finnmark.
27. november Foredrag og deltakelse på Lucy Smiths barnerettighetsdag, i regi av UiO og Barneombudet.
12. desember Innlegg under markering av professor Nora Sveaass 70 år, UiO.
12. desember Foredrag for Fylkesmannen i Innlandet, om Sivilombudsmannens erfaring med FN's barnekonvensjon i forvaltningen.
13. desember Undervisning for psykologer i spesialisering, introduksjonsprogrammet, i regi av Psykologforeningen.

Intervju med NRK

På vei til møte med Helse- og omsorgskomiteen

MØTER, BESØK OG DELTAKELSE PÅ SEMINARER I NORGE

10. januar	Besøk fra klasse i rettslære ved Sørumsand videregående skole.
17. januar	Deltakelse i panel ved lansering av JURKs fengselsundersøkelse blant kvinnelige innsatte i norske fengsler.
18. januar	Møte med Helseklage.
25. januar	Forandringsfabrikken lansering av rapporten «Hvis jeg var ditt barn. Om tvang i barneverninstitusjon.»
31. januar	Arbeidsmøte med ombudene og NIM.
5. februar	Ombudsnettverksmøte hos LDO.
11. februar	Møte i forebygingsenhetens rådgivende utvalg.
13. februar	Rådgivende utvalg, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).
18. februar	Forandringsfabrikken lansering av rapporten «Hvis jeg var ditt barn. Om tvang i psykisk helsevern.»
25. februar	Møte med ledelsen ved Lovisenberg diakonale sykehus, klinikk psykisk helsevern, vedrørende prosjekt om reduksjon av tvang.
27. februar	Møte med saksordfører Torgeir Knag Fylkesnes, vedrørende forslag om endringer i ombudsmannsloven.
27. februar	Kontormøte om gode begrunnelser, ved Schei og Qvigstad.
6. mars	Seminar hos Barneombudet: Ungdomskriminalitet - straff som virker?
13. mars	Møte med Forandringsfabrikken.
13. mars	Rådgivende utvalg, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).

27. mars	Overlevering av årsmeldingene 2018 til Stortingets president.
28. mars	Lanseringsseminar for årsmeldingene 2018.
15. mai	Møte med Bufetat region øst om deres arbeide med trygghet og sikkerhet på institusjon.
22. mai	Rundebordskonferanse om barnets beste ved internering. Arrangert av Politiets utlendingsenhet.
22. mai	Møte i rådgivende utvalg for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).
3. juni	Møte i forebyggingsenhetens rådgivende utvalg, med besøk av Helsetilsynet som informerte om det landsomfattende tilsynet med barnevernsinstitusjoner i 2018.
6. juni	Møte med Domstolkommisjonen, om ombudsmannens budsjettordning.
18. juni	Overlevering av Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler, til kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortinget.
21. juni	Årlig møte med Justis- og beredskapsdepartementet.
20. august	Møte med ledelsen i Utlendingsdirektoratet (UDI).
21. august	Møte med Kriminaldirektoratet, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
21. august	Møte med advokat Maria Hessen Jacobsen om isolasjon i norske fengsler.
26. august	Møte med ledelsen i Helse- og omsorgsdepartementet, om særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler og temarapport om skjerming i psykisk helsevern.
28. august	Kontormøte med presentasjon av NOU 2019:14, ved utvalgsleder og professor Bjørn Henning Østenstad.
5. september	Besøk av studentombud fra flere av landets høgskoler og universiteter: Informasjon om ombudsmannens mandat og arbeidsmåter.
10.–11. september	Kontorseminar i Son, med tema psykologisk trygghet og kunstig intelligens.
20. september	Omvisning på Akershus festning, med tema «fra middelalderens mørkestue til enecelle og landsfengsel».
20. september	Markering av Professor Nora Sveaass i anledning hennes mottakelse av Kongens fortjenestemedalje.
24. september	Møte med Utenriksdepartementet, om utfordringer innen rettsstat og demokrati i Europa.
6. juni	Møte med Domstolkommisjonen, om ombudsmannens budsjettordning.
10.–11. oktober	Deltakelse på Institusjonskonferansen 2019. Tema: Samhandling i miljøterapien - vekst og utvikling for og med barn og ungdom.
14. oktober	Møte i forebyggingsenhetens rådgivende utvalg. Professor Nora Sveaass innledet om FNs underkomité for torturforebygging (SPT) sitt arbeid.
15. oktober	Møte med Røde Kors om isolasjon i fengsler og prosjekt om rehabilitering av torturofre i Norge.
16. oktober	Møte i ombudsnettverket (NIM, LDO, Barneombudet).
17. oktober	Møte med Kriminalomsorgens Yrkesforbund, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
23. oktober	Møte med Helsedirektoratet, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
25. oktober	Møte i Stortinget for personvernombudene fra Stortinget, Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen, og tilsvarende organisasjoner i Danmark.

5. november	Møte med interimstyret for opprettelse av menneskerettighetsutvalg i Legeforeningen.
26. november	Møte med Justiskomiteen i Stortinget, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
10. desember	Møte med Helsetilsynet, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
10. desember	Møte med Helse- og omsorgskomiteen i Stortinget, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.
11. desember	Møte i rådgivende utvalg for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).
12. desember	Avslutningsseminar og mottakelse for Aage Thor Falkanger, i regi av Sivilombudsmannen.
13. desember	Møte med Barneombudet om deres rapport om barnevernsinstitusjoner, som lanseres i januar 2020.
18. desember	Møte med SVs stortingsgruppe, om Særskilt melding om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler.

MØTER OG BESØK FRA UTLANDET

22. januar	Delegasjonsbesøk fra parlamentet i Malaysia.
27. februar	Møte med Konstatine Vardzelashvili, Legislative Unit/ODIHR.
14. mars	Møte med organisasjonen Prison-Insider ved Carolina Nascimento. Forebyggingsenheten ga innspill til utviklingen av organisasjonens infoside om Norge.
14. mai	Møte med delegasjon fra delstaten Louisiana i USA, som jobber med å forbedre fengselsforholdene i delstaten. Delegasjonen representerte universiteter, ikke-statlige organisasjoner og lokale myndigheter, og var spesielt opptatt av tilsynsordninger og kontroll av fengselsdrift.
16. mai	Delegasjonsbesøk fra Jeollabuk-do Province Government, Sør Korea.
21. mai	Delegasjonsbesøk fra det Tsjekiske parlamentet.
20. juni	Møte med Professor Steve Chanenson, Villanova University Charles Widger School of Law. Professor Chanenson er med i et forskningsteam som jobber med Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) og Pennsylvania Department of Corrections.
6. september	Delegasjonsbesøk fra Sør-Koreas Anti-Corruption and Civil Rights Commission.
17. september	Møte med FNs spesialrapportør for menneskerettigheter og miljø.
18. september	Delegasjonsbesøk fra Indonesias parlament, foredrag om ombudsmannsordningen.
23. september	Delegasjonsbesøk fra ulike deler av forvaltningen i Usbekistan, foredrag om ombudsmannsordningen.
9. oktober	Møte med FNs spesialrapportør om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Møte med ombudsmannen om hennes landsbesøk til Norge.
17. oktober	Delegasjonsbesøk fra Maltas kommisjon for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.
1. november	Møte med delegasjon av fengselsbetjenter, advokater og mediaorganisasjoner – fra delstatene Washington og Louisiana, i regi av Vera Institute of Justice, Center on Sentencing and Corrections, New York, USA.
27. november	Møte med Europarådets anti-korrupsjonsorgan GRECO.

MØTER OG BESØK I UTLANDET, DELTAKELSE PÅ INTERNASJONALE KONFERANSER M.M.

9. januar Seminar og panel om å forbedre tilsynsmetodene til nasjonale forebyggingsenheter (NPMs) hos DIGNITY, København, Danmark.
24. januar Møte i nordisk NPM-nettverk i Helsinki, Finland. Fokus på eldreomsorg og personer med funksjonsnedsettelse.
7. mars Videokonferanse med det europeiske NPM-nettverket.
- 23.–24. mai Nordisk administrasjonssjefsmøte i København.
29. august Møte i nordisk NPM-nettverk i Reykjavik, Island. Fokus på etiske dilemmaer i behandling, spesielt balansen mellom retten til privatliv og sikkerhet.
- 26.–27. september Baltisk-nordisk ombudsmannskonferanse i Vilnius.
- 16.–17. oktober IOI Europe Workshop "General Data protection regulation and its challenges from human right's aspect" i Riga.
1. november Delegasjonsbesøk fra Vera Institute of Justice, Center on Sentencing and Corrections.
- 4.–5. november Møter i Strasbourg i anledning den europeiske torturforebyggingskomiteens (CPTs) 30-års jubileum og møter i det europeiske NPM-nettverket.

Møte med FNs spesialrapportør for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Avdelingsjef Gustav Haver holder foredrag for Gatejuristen

Kongeriket Norges Grunnlov § 75 bokstav 1:

Det tilkommer Stortinget å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å søke å sikre at det ikke øves urett mot den enkelte borger.*

* Tilføyd ved grunnlovsbestemmelse 23. juni 1995 nr 567

Lov om Stortingets ombudsmann for forvaltningen (sivilombudsmannsloven)

Lov 22. juni 1962 nr. 8. Sist endret ved lov 22. juni 2018 nr. 83.

§ 1. Valg av ombudsmann.

Etter hvert stortingsvalg velger Stortinget en ombudsmann for forvaltningen, Sivilombudsmannen. Valget gjelder for 4 år fra 1 januar året etter stortingsvalget.

Ombudsmannen må fylle vilkårene for å være høyesterettsdommer. Han må ikke være medlem av Stortinget.

Hvis ombudsmannen dør eller blir ute av stand til å utføre sitt verv velger Stortinget en ny ombudsmann for den gjenværende del av tjenestetiden. Det samme gjelder dersom ombudsmannen sier fra seg vervet eller Stortinget med et flertall på minst to tredjedeler av de avgitte stemmer beslutter å frata ham vervet.

Er Ombudsmannen på grunn av sykdom eller av andre grunner midlertidig forhindret fra å utføre sitt verv, kan Stortinget velge en stedfortreder til å gjøre tjeneste så lenge fraværet varer. Ved fravær inntil 3 måneder kan Ombudsmannen bemyndige kontorsjefen til å gjøre tjeneste som stedfortreder.

Finner Stortingets presidentskap at ombudsmannen bør anses som inhabil ved behandlingen av en sak, velger det en setteombudsmann til å behandle saken.

Endret ved lover 8 feb 1980 nr. 1 (ikr. 1 mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19 feb 1980), 6 sep 1991 nr. 72

§ 2. Instruks.

Stortinget fastsetter alminnelig instruks for Ombudsmannens virksomhet. For øvrig utfører Ombudsmannen sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget.

Endret ved lov 8 feb 1980 nr. 1 (ikr. 1 mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19 feb 1980).

§ 3. Formål.

Som Stortingets tillitsmann skal ombudsmannen på den måte som fastsatt i denne lov og i hans instruks, søke å sikre at det i den offentlige forvaltning ikke øves urett mot den enkelte borger og bidra til at offentlig forvaltning respekterer og sikrer menneskerettighetene.

Endret ved lover 8 feb 1980 nr. 1 (ikr. 1 mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19 feb 1980), 16 jan 2004 nr. 3 (ikr. 1 jan 2004), 29 juni 2007 nr. 82 (ikr. 1 juli 2007).

§ 3a. Nasjonal forebyggende mekanisme.

Ombudsmannen er nasjonal forebyggende mekanisme som beskrevet i artikkel 3 i valgfri protokoll 18. desember 2002 til De forente nasjoners internasjonale konvensjon 10. desember 1984 mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Ombudsmannen skal etablere et rådgivende utvalg for arbeidet som nasjonal forebyggende mekanisme.

Tilføyd ved lov 21 juni 2013 nr. 89 (ikr. 1 juli 2013)

§ 4. Arbeidsområde.

Ombudsmannens arbeidsområde omfatter den offentlige forvaltning, og alle som virker i dens tjeneste. Arbeidsområdet omfatter også frihetsberøvedes forhold i private institusjoner når frihetsberøvelsen har grunnlag i en beslutning truffet av en offentlig myndighet eller finner sted etter tilskyndelse fra en offentlig myndighet eller med samtykke eller tilslutning fra en offentlig myndighet.

Ombudsmannens arbeidsområde omfatter ikke:

- forhold som Stortinget har tatt standpunkt til.
- avgjørelser truffet i statsråd,
- domstolenes virksomhet,
- Riksrevisjonens virksomhet,
- saker som etter Stortingets bestemmelse hører under Ombudsmannsnemnda eller Ombudsmannen for Forsvaret,
- avgjørelser som etter bestemmelse i lov bare kan treffes av kommunestyret, fylkestinget eller samkommunestyret selv, med mindre en avgjørelse er truffet etter kommuneloven § 11-8 første ledd. En slik avgjørelse kan Ombudsmannen likevel ta opp til undersøkelse av eget tiltak når han finner at hensynet til rettssikkerheten eller andre særlige grunner tilsier det.

Stortinget kan i Ombudsmannens instruks fastsette:

- om en bestemt offentlig institusjon eller virksomhet skal anses for å være offentlig forvaltning eller en del av statens, kommunenes eller fylkeskommunenes tjeneste etter denne lov,
- at visse deler av et offentlig organs eller en offentlig institusjons virksomhet skal falle utenfor Ombudsmannens arbeidsområde

Endret ved lover 22 mars 1968 nr. 1, 8 feb 1980 nr. 1 (ikr. 1 mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19 feb 1980), 19 des 1980 nr. 63, 11 juni 1993 nr. 85, 15 mars 1996 nr. 13, 2 des 2011 nr. 46 (ikr. 1 jan 2012), 25 mai 2012 nr. 28 (ikr. 1 juli 2012 iflg. res. 25 mai 2012 nr. 449), 21 juni 2013 nr. 89 (ikr. 1 juli 2013), 22 juni 2018 nr. 83 (ikr. 1 nov 2019 iflg. res. 25 juni 2019 nr. 879).

§ 5. Grunnlag for arbeidet.

Ombudsmannen kan ta saker opp til behandling enten etter klage eller av eget tiltak.

Endret ved lov 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980).

§ 6. Nærmere om klage og klagefrist.

Enhver som mener å ha vært utsatt for urett fra den offentlige forvaltnings side, kan klage til Ombudsmannen.

Den som er fratatt sin personlige frihet har rett til å klage til Ombudsmannen i lukket brev.

Klagen skal være navngitt og må være satt fram innen 1 år etter at den tjenestehandling eller det forhold det klages over ble foretatt eller opphørte. Har klageren brakt saken inn for høyere forvaltningsorgan, regnes fristen fra det tidspunkt denne myndighet treffer sin avgjørelse.

Ombudsmannen avgjør om en klage gir tilstrekkelig grunn til behandling.

Endret ved lov 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980).

§ 7. Rett til å få opplysninger.

Ombudsmannen kan hos offentlige tjenestemenn og hos alle andre som virker i forvaltningens tjeneste, kreve de opplysninger han trenger for å kunne utføre sitt verv. Som nasjonal forebyggende mekanisme har Ombudsmannen tilsvarende rett til å kreve opplysninger fra person i tjeneste for private institusjoner som nevnt i § 4 første ledd annet punktum. I samme utstrekning kan han kreve fremlagt protokoller og andre dokumenter.

Ombudsmannen kan kreve bevisopptak ved domstolene etter reglene i domstoloven § 43 annet ledd. Rettsmøtene er ikke offentlige.

Endret ved lover 22. mars 1968 nr. 1, 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980), 17. juni 2005 nr. 90 (ikr. 1. jan. 2008 iflg. res. 26. jan. 2007 nr. 88) som endret ved lov 26. jan. 2007 nr. 3, 2. des. 2011 nr. 46 (ikr. 1. jan. 2012), 21. juni 2013 nr. 89 (ikr. 1. juli 2013).

§ 8. Adgang til lokaler, tjenestesteder mv.

Ombudsmannen har adgang til tjenestesteder, kontorer og andre lokaler for ethvert forvaltningsorgan og enhver virksomhet som går inn under hans arbeidsområde.

Endret ved lover 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980), 21. juni 2013 nr. 89 (ikr. 1. juli 2013).

§ 9. Dokumentoffentlighet og taushetsplikt

Ombudsmannens saksdokumenter er offentlige. Ombudsmannen avgjør med endelig virkning om et dokument helt eller delvis skal unntas fra offentlighet. Nærmere regler, herunder om adgangen til å unnta dokumenter fra offentlighet, gis i ombudsmannens instruks.

Ombudsmannen har taushetsplikt med omsyn til opplysninger han får i sin tjeneste om forhold av personlig karakter. Taushetsplikten gjelder også opplysninger om drifts- og forretningshemmeligheter og informasjon som er gradert i henhold til sikkerhetsloven eller beskyttelsesinstruksen.

Taushetsplikten varer ved også etter ombudsmannens fratreden. Den samme taushetsplikt påhviler hans personale og andre som bistår ved utførelsen av Ombudsmannens arbeidsoppgaver.

Endret ved lover 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980), 28. juli 2000 nr. 74 (ikr. 1. jan. 2001 iflg. stortingsvedtak 14. juni 2000 nr. 863), 2. des. 2011 nr. 46 (ikr. 1. jan. 2012), 21. juni 2013 nr. 89 (ikr. 1. juli 2013).

§ 10. Avslutning av Ombudsmannens saksbehandling.

Ombudsmannen har rett til å uttale sin mening om forhold som går inn under hans arbeidsområde.

Ombudsmannen kan påpeke at det er gjort feil eller utvist forsømmelig forhold i den offentlige forvaltning. Om han finner tilstrekkelig grunn til det, kan han meddele påtalemyndigheten eller tilsetningsmyndigheten hva han mener i den anledning bør foretas overfor vedkommende tjenestemann. Kommer Ombudsmannen til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strir mot god forvaltningspraksis, kan han gi uttrykk for dette. Mener Ombudsmannen at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan han gjøre vedkommende forvaltningsorgan oppmerksom på det.

Finner ombudsmannen at det foreligger forhold som kan medføre erstatningsansvar, kan han etter omstendighetene gi uttrykk for at det bør ytes erstatning.

Ombudsmannen kan la saken bero med retting av feilen eller med den forklaring som gis.

Ombudsmannen skal gi klageren og den eller dem saken angår underretning om resultatet av sin behandling av en sak. Han kan også gi overordnet forvaltningsorgan slik underretning.

Ombudsmannen avgjør selv om, og i tilfelle i hvilken form, han skal gi offentligheten meddelelse om sin behandling av en sak.

Som nasjonal forebyggende mekanisme kan Ombudsmannen gi anbefalinger med sikte på å bedre behandlingen av og forholdene for frihetsberøvede og forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Ansvarlig myndighet skal gjennomgå anbefalingene og innlede en dialog med Ombudsmannen om mulige gjennomføringstiltak.

Endret ved lover 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980), 21. juni 2013 nr. 89 (ikr. 1. juli 2013).

§ 11. Innberetning om mangler i lovverk og praksis.

Blir Ombudsmannen oppmerksom på mangler ved lover, administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan han gi vedkommende departement underretning om det.

Endret ved lov 8. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980).

§ 12. Melding til Stortinget.

Ombudsmannen skal gi Stortinget årlig melding om sin virksomhet. Det skal avgis en særskilt melding om virksomheten som nasjonal forebyggende mekanisme. Meldingene trykkes og offentliggjøres.

Ombudsmannen kan gi Stortinget og vedkommende forvaltningsorgan særskilt melding om han finner det formålstjenlig.

Endret ved lover 22. mars 1968 nr. 1, 3. feb. 1980 nr. 1 (ikr. 1. mars 1980 iflg. 19. feb. 1980), 21. juni 2013 nr. 88, 21. juni 2013 nr. 89 (ikr. 1. juli 2013).

§ 13. Lønn, pensjon, andre gjøremål.

Ombudsmannens lønn fastsettes av Stortinget eller den det gir fullmakt. Det samme gjelder godtgjørelse til stedfortreder som oppnevnes etter § 1 fjerde ledd første punktum. Godtgjørelse til stedfortreder antatt etter fjerde ledd annet punktum kan fastsettes av Stortingets presidentskap. Ombudsmannens pensjon fastsettes ved lov.

Ombudsmannen må ikke uten samtykke av Stortinget eller den det gir fullmakt ha annen stilling eller noe verv i offentlig eller privat virksomhet.

Endret ved lover 8. feb. 1980 nr. 1 (i kr. 1. mars 1980 iflg. stortingsvedtak 19. feb. 1980), 28. juni 2002 nr. 56.

§ 14. Personalet.

Personalet ved Ombudsmannens kontor tilsettes av Stortingets presidentskap etter Ombudsmannens innstilling eller i henhold til Presidentskapets bestemmelse av et tilsettingsråd. Midlertidige tilsetninger for inntil 6 måneder foretas av Ombudsmannen. Presidentskapet gir nærmere regler om fremgangsmåte ved tilsetning og om rådets sammensetning.

Tjenestemennenes lønn, pensjon og arbeidsvilkår fastsettes i henhold til de avtaler og bestemmelser som gjelder for arbeidstakere i statsstilling.

Endret ved lover 8 feb 1980 nr. 1 (i kr. 1 mars 1980 iflg. res. 19 feb 1980), 19 juni 2009 nr. 82.

§ 15.

1. Denne lov trer i kraft 1 oktober 1962. – – –
2. – – –

Instruks for Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Vedtatt av Stortinget 19. februar 1980 med hjemmel i lov av 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen § 2.

§ 1. Formål.

(Til ombudsmannslovens § 3.)

Stortingets ombudsmann for forvaltningen – Sivilombudsmannen – skal arbeide for at det i den offentlige forvaltning ikke blir gjort urett mot den enkelte borger og at embets- og tjenestemenn og andre som virker i forvaltningens tjeneste ikke gjør feil eller forsømmer sine plikter.

§ 2. Arbeidsområde.

(Til ombudsmannslovens § 4.)

Stortingets kontrollutvalg for etterrettings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste skal ikke anses som en del av offentlig forvaltning etter sivilombudsmannsloven. Ombudsmannen skal ikke behandle klager på etterrettings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene som kontrollutvalget har behandlet.

Ombudsmannen skal ikke behandle klager på saker behandlet av Stortingets utvalg for rettferdsvederlag.

Unntaket for domstolenes virksomhet etter lovens § 4 første ledd c) omfatter også avgjørelser som ved klage, anke eller annet rettsmiddel kan innbringes for en domstol.

Endret ved stortingsvedtak 22 okt 1996 nr. 1479, 2 des 2003 nr. 1898 (i kraft 1 jan 2004), 17 juni 2013 nr. 1251 (i kraft 1 juli 2013).

§ 3. Utforming og underbygging av klage.

(Til ombudsmannslovens § 6.)

Klage kan inngis direkte til Ombudsmannen. Den bør settes fram skriftlig og være underskrevet av klageren eller en som handler på hans vegne. Hvis klagen settes fram muntlig for Ombudsmannen, skal han sørge for at den straks blir satt opp skriftlig og underskrevet av klageren.

Klageren bør så vidt mulig gjøre rede for de grunner klagen bygger på og legge fram sine bevis og andre dokumenter i saken.

§ 4. Overskridelse av klagefrist.

(Til ombudsmannslovens § 6.)

Om klagefristen etter lovens § 6 – 1 år – er oversittet, er ikke det til hinder for at Ombudsmannen tar opp forholdet av eget tiltak.

§ 5. Vilkår for klagebehandling.

Klages det over en avgjørelse som klageren har høve til å få overprøvd av et høyere forvaltningsorgan, skal Ombudsmannen ikke behandle klagen med mindre han finner særlig grunn til å ta saken opp straks. Ombudsmannen skal veilede klageren om den adgang han har til å få overprøvd avgjørelsen på administrativ veg. Kan klageren ikke få avgjørelsen overprøvd fordi han har oversittet klagefristen, avgjør Ombudsmannen om han etter omstendighetene likevel skal behandle klagen.

Angår klagen andre forhold som kan innbringes for høyere administrativ myndighet eller for spesielt tilsynsorgan, bør Ombudsmannen henvise klageren til å ta saken opp med vedkommende myndighet eller selv legge saken fram for denne, med mindre Ombudsmannen finner særlig grunn til selv å ta saken opp straks.

Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke dersom Kongen er eneste klageinstans som står åpen.

§ 6. Undersøkelse av klager.

(Til ombudsmannslovens §§ 7 og 8.)

Klage som Ombudsmannen tar opp til nærmere undersøkelse, skal i alminnelighet legges fram for det forvaltningsorgan eller den tjenestemann den gjelder. Det samme gjelder senere uttalelser og opplysninger fra klageren. Vedkommende forvaltningsorgan eller tjenestemann skal alltid gis anledning til å uttale seg før Ombudsmannen gir uttalelse som nevnt i ombudsmannslovens § 10 annet og tredje ledd.

Ombudsmannen avgjør hvilke skritt som bør tas til avklaring av saksforholdet. Han kan innhente de opplysninger han finner nødvendige i samsvar med bestemmelsene i ombudsmannslovens § 7 og kan sette frist for å etterkomme pålegg om å gi opplysninger eller legge fram dokumenter m.v. Han kan også foreta nærmere undersøkelser hos det forvaltningsorgan eller den virksomhet klagen gjelder, jfr. ombudsmannslovens § 8.

Klageren har rett til å gjøre seg kjent med uttalelser og opplysninger som er gitt i klagesaken, med mindre han etter de regler som gjelder for vedkommende forvaltningsorgan ikke har krav på det.

Når Ombudsmannen av særlige grunner finner det nødvendig, kan han innhente uttalelse fra sakkyndige.

§ 7. Underretning til klageren når klage ikke tas opp.

(Til ombudsmannslovens § 6 fjerde ledd.)

Finner Ombudsmannen at det ikke er grunnlag for å ta opp en klage, skal klageren snarest underrettes. Ombudsmannen bør så vidt mulig veilede ham om annen klageadgang som måtte foreligge eller selv sende saken til rette myndighet.

§ 8. Saker som opptas av eget tiltak.

(Til ombudsmannslovens § 5.)

Når Ombudsmannen finner grunn til det, kan han ta saksbehandling, avgjørelser eller andre forhold opp til nærmere undersøkelse av eget tiltak. Bestemmelsene i § 6 første, annet og fjerde ledd får tilsvarende anvendelse ved slike undersøkelser.

§ 8a. Særregler for Ombudsmannen som nasjonal forebyggende mekanisme.

Ombudsmannen kan få bistand fra personer med særlig fagkyndighet i forbindelse med arbeidet som nasjonal forebyggende mekanisme etter sivilombudsmannsloven § 3a.

Ombudsmannen skal etablere et rådgivende utvalg som skal bidra med kompetanse, informasjon, råd og innspill til arbeidet som nasjonal forebyggende mekanisme.

Det rådgivende utvalget skal være sammensatt av medlemmer med blant annet barnefaglig kompetanse og kompetanse på menneskerettigheter og psykiatri. Utvalget skal ha en god kjønnsbalanse, og hvert kjønn skal være representert med minst 40 prosent. Utvalget kan være sammensatt av både norske og utenlandske medlemmer.

Tilføyd ved stortingsvedtak 17. juni 2013 nr. 1251 (i kraft 1. juli 2013)

§ 9. Avslutning av Ombudsmannens saksbehandling.

(Til ombudsmannslovens § 10.)

Ombudsmannen skal personlig ta standpunkt i alle saker som kommer inn etter klage eller som han tar opp av eget tiltak. Han kan likevel gi bestemte medarbeidere fullmakt til å avslutte saker som klart må avvises eller som klart ikke gir tilstrekkelig grunn til nærmere behandling.

Ombudsmannen tar standpunkt i en uttalelse, der han sier sin mening om de spørsmål som saken gjelder og som går inn under hans arbeidsområde, jfr. ombudsmannslovens § 10.

Endret ved stortingsvedtak 2. des. 2003 nr. 1898 (i kraft 1. jan. 2004)

§ 10. Instruks for personalet.

(Til ombudsmannslovens § 2.)

Ombudsmannen fastsetter nærmere instruks for sitt personale. Han kan gi medarbeidere på sitt kontor fullmakt til å foreta den nødvendige forberedelse av de saker som behandles.

§ 11. Dokumentoffentlighet ved Ombudsmannens kontor

1. Ombudsmannens saksdokumenter er offentlige, med mindre annet følger av taushetsplikt eller av unntakene i nr. 2, 3 og 4 nedenfor. Med ombudsmannens saksdokumenter menes dokumenter utarbeidet i forbindelse med ombudsmannens behandling av saken. Forvaltningens saksdokumenter utarbeidet eller innhentet under forvaltningens behandling av saken, er ikke offentlige hos ombudsmannen.
2. Ombudsmannens saksdokumenter kan unntas offentlighet når særlige grunner tilsier det.
3. Ombudsmannens interne saksdokumenter kan unntas offentlighet.
4. Dokumenter som utveksles mellom Stortinget og Ombudsmannen og som gjelder Ombudsmannens budsjett og interne administrasjon, kan unntas offentlighet.
5. Det kan kreves innsyn i det offentlige innholdet av journal som Ombudsmannen fører for registrering av dokument i de sakene som opprettes. Arkivloven av 4. desember 1992 nr. 126 og arkivforskriften av 11. desember 1998 nr. 1193 gjelder tilsvarende så langt de passer på Ombudsmannens virksomhet.

§ 12. Årlig melding til Stortinget.

(Til ombudsmannslovens § 12.)

Ombudsmannens årlige melding til Stortinget skal avgis innen 1. april hvert år og omfatte ombudsmannens virksomhet i tidsrommet 1. januar – 31. desember det foregående år.

Meldingen skal inneholde en oversikt over behandlingen av de enkelte saker som Ombudsmannen mener har alminnelig interesse, og nevne de tilfeller der han har gjort oppmerksom på mangler ved lover, administrative forskrifter eller administrativ praksis eller har gitt særskilt melding etter ombudsmannslovens § 12 annet ledd. I meldingen skal ombudsmannen også orientere om sitt arbeid med å overvåke og kontrollere at offentlig forvaltning respekterer og sikrer menneskerettighetene.

Når Ombudsmannen finner grunn til det, kan han unnlate å nevne navn i meldingen. Meldingen skal uansett ikke inneholde opplysninger som er undergitt taushetsplikt.

Omtalen av saker hvor Ombudsmannen har gitt uttalelse som nevnt i ombudsmannslovens § 10 annet, tredje og fjerde ledd, skal inneholde et referat av hva vedkommende forvaltningsorgan eller tjenestemann har uttalt om klagen, jfr. § 6 første ledd tredje punktum.

Det skal avgis en egen melding om virksomheten som nasjonal forebyggende mekanisme innen 1. april hvert år. Meldingen skal omfatte tidsrommet 1. januar – 31. desember det foregående år.

Endret ved stortingsvedtak 14. juni 2000 nr. 1712 (i kraft 1. jan 2001), 12. juni 2007 nr. 1101 (i kraft 1. juli 2007), 17. juni 2013 nr. 1251 (i kraft 1. juli 2013).

§ 13. Ikrafttredelse.

Denne instruks trer i kraft 1. mars 1980. Fra samme dato oppheves Stortingets instruks for Ombudsmannen av 8. juni 1968.

Saksgang

Klage mottas

Vurdering om klagen kan behandles

Klagen avvises, eller: klagen tas til behandling. Ombudsmannen innhenter dokumenter fra forvaltningen ved behov

Klager får foreløpig svar

Klagen avsluttes på bakgrunn av informasjonen i dokumentene, eller: saken undersøkes nærmere og tas ved behov opp med forvaltningen. Kopi av alle brev sendes klager

Undersøkelsene fortsetter. Klager får anledning til å uttale seg

Sivilombudsmannen gir sin uttalelse

Besøksadresse: Akersgata 8, Oslo
Postadresse: Postboks 3 Sentrum, 0101 Oslo
Telefon: 22 82 85 00
Grønt nummer: 800 80 039
Telefaks: 22 82 85 11
E-post: postmottak@sivilombudsmannen.no
www.sivilombudsmannen.no

Sivilombudsmannens årsmeldinger
er tilgjengelig på: sivilombudsmannen.no